

JURIDISKA FAKULTETEN

VID LUNDS UNIVERSITET

Josefin Otto

Den stora databasdrabbningen

En utredning av förutsättningarna för företag att tillhandahålla databaser med söktjänster för personuppgifter genom undantaget för journalistiska ändamål i GDPR

JURM02 Examensarbete

Examensarbete på juristprogrammet

30 högskolepoäng

Handledare: Vilhelm Persson

Termin: HT24

Innehåll

Summary	4
Sammanfattning	5
Förord.....	6
Förkortningar.....	7
1 Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.2 Syfte och frågeställning.....	3
1.3 Avgränsning	3
1.4 Metod och material.....	4
1.5 Forskningsläge.....	8
1.6 Disposition.....	9
2 De rättsliga förutsättningarna	10
2.1 Svensk rätt och yttrandefrihetsgrundlagarna	10
2.1.1 Automatiskt och frivilligt grundlagsskydd.....	11
2.1.2 Den nu gällande delegationsbestämmelsen och dataskyddssekretess	13
2.1.3 Nya förslag	15
2.2 EU-rätten	17
2.2.1 Skyddet i GDPR.....	18
2.2.2 EU-rättens företräde	21
2.3 Förhållandet mellan svensk rätt och EU-rätt - yttrandefrihetsgrundlagarnas relation till GDPR	23
2.3.1 GDPR ska tillämpas trots 1 kap. 7 § dataskyddslagen....	26
2.3.2 Ordalydelsen av 1 kap. 7 § dataskyddslagen ger utrymme för tillämpning av GDPR	28
3 Ett journalistiskt ändamål	29
3.1 Om artikel 85 GDPR	29
3.2 Om artikel 86 GDPR	31
3.3 Finns det en definition?	31
3.3.1 Journalistisk verksamhet	32
3.3.2 Betydelsen av EKMR för bedömningen	33
3.3.3 Rena sökregister	35
3.4 Kommentar	37
4 Proportionalitetsprincipen inom dataskydd	39
4.1 Proportionalitetsprincipens olika delar.....	39

4.2	Tillämpning av proportionalitetsprincipen av EU-domstolen 40	
4.3	Allmänt intresse och särskilt intresse	42
4.4	Kommentar	45
5	En ifrågasatt implementering och ny tillämpning av artikel 85 GDPR och 1 kap. 7 § dataskyddslagen.....	46
5.1	Den ifrågasatta implementeringen.....	47
5.2	Journalistiskt ändamål enligt de svenska domstolarna.....	49
5.2.1	Ej uteslutande journalistisk verksamhet.....	50
5.2.2	Bakgrundskontroller.....	52
5.2.3	Artikel 10 GDPR och ett fullständigt register.....	53
5.2.4	Utlämnande med förbehåll.....	54
5.2.5	En rättegångspodd hade inget journalistiskt ändamål.....	55
5.3	Svenska domstolarnas tillämpning av proportionalitetsprincipen.....	56
5.4	Kommentar	58
6	Analys - tillämpning av undantaget för journalistiska ändamål	60
6.1	Återkommande kriterier och överväganden	60
6.2	Lexbase, Mr koll och Hitta.se.....	65
6.2.1	Finns ett journalistiskt ändamål?.....	66
6.2.2	Är behandlingen av personuppgifter proportionerlig?	69
6.3	Slutsatser.....	70
7	Avslutande diskussion	72
	Källförteckning	75
	Offentligt tryck	75
	Litteratur	76
	Övriga källor.....	78
	Rättsfallsförteckning och beslut.....	80

Summary

Today, many Swedish companies provide databases which function as search registers where users easily can search for personal data such as name, address or social security number and obtain comprehensive information on Swedish residents. Information on marital status, company ownership, real estates as well as whether the person in question is involved in civil or criminal cases are included in the search results. The companies rely on the principle of public access to official documents and thereby collect official documents containing personal data, from both courts and state authorities, and then publish the data on their databases. In the Swedish legal debate, the publication of personal data in these databases has long been questioned from a privacy perspective. Several of the companies providing such databases hold a Swedish publishing license that gives them a legal protection and are thus considered exempted from requirements of personal data protection in the GDPR.

The purpose of this thesis is to investigate the exemption for journalistic purposes in the GDPR and whether some selected companies with a publishing license that provide databases with search registers can be covered by the exemption. To achieve the purpose, a legal dogmatic method is used to investigate applicable law and to analyze whether the companies providing databases with search registers can be covered by the exemption.

The study identifies criteria and legal considerations used by the European Court of Justice to assess whether processing of personal data is proportionate to its purpose which can be used to determine if a journalistic purpose exists. Furthermore, Sweden has made an extensive interpretation of article 85 and article 86 of the GDPR which allows for the publication of personal data without taking into account the principle of proportionality. In recent case law, Swedish courts question this interpretation and uses provisions of the GDPR and the principle of proportionality to determine whether companies with a publishing license that publish personal data on databases are covered by the GDPR. The results of the thesis show that an examination of journalistic purposes should be made much earlier as it will determine whether large parts of the GDPR will apply.

Finally, the results of the thesis indicate that even if companies providing databases with search registers can be considered to have some journalistic purposes, their activities will not be exempted from the GDPR on a weighted assessment. This means that the companies need to comply with the GDPR's requirements on personal data protection in order to continue their business.

Sammanfattning

Idag finns ett stort antal företag som tillhandahåller digitala databaser med söktjänster där användare enkelt kan söka på personuppgifter som namn, adress eller personnummer och få fram omfattande information om svenska invånare. Uppgifter om civilstånd, bolagsinnehav, fastigheter samt om personen ifråga förekommer i tvistemål eller brottmålsdomar ingår bland sökresultaten. Företagen stödjer sig på offentlighetsprincipen och samlar därigenom in allmänna handlingar med personuppgifter från domstolar och myndigheter för att sedan publicera uppgifterna på deras databaser. I svensk juridisk debatt har offentliggörandet av personuppgifter i databaser som tillhandahåller sökregister under lång tid ifrågasatts ur ett integritetsrättsligt perspektiv. Flera av företagen innehar ett utgivningsbevis som ger dem ett grundlagsskydd och därigenom blir undantagna från kraven på personuppgiftsskydd som finns i GDPR.

Syftet med uppsatsen är att utreda undantaget för journalistiska ändamål i GDPR och om några utvalda svenska företag som tillhandahåller databaser med söktjänster kan omfattas av undantaget. För att uppnå syftet används en rättsdogmatisk metod. Metoden används både för att utreda gällande rätt på området och för att därefter applicera resultaten i en analys om företagen som tillhandahåller databaser med sökregister kan omfattas av undantaget.

Utredningen identifierar kriterier och överväganden som används av EU-domstolen för att bedöma om en personuppgiftsbehandling är proportionerlig i förhållande till sitt syfte och som kan användas för bedömningen av journalistiska ändamål. Vidare har det i svensk rätt gjorts en extensiv tolkning av artikel 85 och 86 GDPR som möjliggör offentliggörande av personuppgifter utan att beakta proportionalitetsprincipen. I nyare domstolspraxis från de svenska underrätterna ifrågasätts detta men domstolarna tillämpar bestämmelser i GDPR och proportionalitetsprincipen för att avgöra om företag med utgivningsbevis som offentliggör personuppgifter omfattas av GDPR. Uppsatsens resultat visar att undantaget för journalistiska ändamål måste tillämpas mycket tidigare, eftersom det blir avgörande för huruvida stora delar av GDPR gäller för företagen.

Till sist visar utredningen att även om företag som tillhandahåller databaser med sökregister kan anses ha visst journalistiskt syfte kommer deras verksamheter vid en sammanvävd bedömning inte kunna undantas från GDPR. Det gör att företagen behöver uppfylla GDPR:s krav på personuppgiftsskydd för att fortsätta deras verksamhet.

Förord

Och så kom dagen då jag har gjort klart det sista av juristprogrammet i Lund. Fem års studier avklarade och jag kunde nog inte vara mer tacksam och stolt över allt jag har fått göra. Mitt under brinnande pandemi under 2020–2021 var det inte mycket som gjorde att jag ville fortsätta på programmet. Men tack vare vänner och familj samt att jag verkligen har tyckt att nästan alla kurser varit intressanta och givande så gick det ändå att fortsätta. Och trots att ett färdigt examensarbete länge har känts som något av det mest avlägsna som finns, sitter jag nu här med ett dokument, oerhört redo att lämna in. Tack till min handledare Vilhelm för alla bra diskussioner och för att uppsatsen kunde bli mycket bättre än utkastet jag först lämnade in.

Lund har gett mig så mycket. Jag kommer att sakna det. Tack till JF och tiden där. Tack till Culpakören som förgyllt onsdagarna och många festtillfällen. Tack till Leiden för mitt utbyte och fantastiska vänner i en personligen omvälvande tid. Tack till Genève för min praktikplats på FN och alla jag fick träffa där. Tack till Centrum för rättvisa för en lärorik uppsatspraktik.

Till sist är jag oerhört tacksam för min familj och mina vänner som varit ett enormt stöd under hela juristprogrammet. Mamma och pappa – ingen är som er.

Stockholm i januari 2025

Josefin Otto

Förkortningar

Dataskyddslagen	Lag (2018:218) med kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning
EKMR	Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna
EU	Europeiska unionen
EU-domstolen	Europeiska unionens domstol
Europadomstolen	Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna
FEU	Fördraget om Europeiska unionen
FEUF	Fördraget om Europeiska unionens funktionssätt
FT	Förvaltningsrättslig tidsskrift
GDPR	Europaparlamentets och Rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter
HD	Högsta domstolen
HFD	Högsta förvaltningsdomstolen
IMY	Integritetsskyddsmyndigheten
IMYRS	Integritetsskyddsmyndighetens rättsliga ställningstagande
LPT	Lag (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård

LVM	Lag (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall
Prop.	Proposition
PT	Prövningstillstånd
RF	Regeringsformen
SOU	Statens offentliga utredningar
SvJT	Svensk Juristtidning
TF	Tryckfrihetsförordningen
YGL	Yttrandefrihetsgrundlagen

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Idag finns det en handelsvara som gemeneman kanske inte i första hand tänker på som en vara men som omsätter mångmiljardbelopp hos företag: personuppgifter. Personuppgifter har idag ett monetärt värde och kan efter insamling sammanställas, analyseras och handlas med för ytterligare användning. Det leder till att personuppgifter kan spridas till ett stort antal aktörer, ofta i en utsträckning som privatpersoner inte är medvetna om. Samtidigt som företag tjänar på insamlingen av personuppgifter är informationen starkt kopplad till individers autonomi och personliga integritet.¹ EU:s dataskyddslagstiftning har som uppgift att skydda båda dessa värden. Å ena sidan ska lagstiftningen säkerställa det fria flödet av personuppgifter mellan medlemsstaterna (på den inre marknaden), å andra sidan harmonisera skyddet av fysiska personers grundläggande fri- och rättigheter vid behandling av personuppgifter.² Vikten av att skydda individers personuppgifter, men samtidigt säkerställa andra demokratiska värden som yttrande- och informationsfriheten har diskuterats flitigt under åren. Här uppstår ibland intressekonflikter och svåra gränsdragningsproblem.

Det finns ett stort antal företag vars affärsmodell går ut på att tillhandahålla sökregister som efter en ”digital dammsugning” kan ge en nästintill heltäckande bild av individers privat- och yrkesliv.³ Användarna kan genom en sökning på namn eller andra personuppgifter få fram omfattande information om individen, antingen genom gratisinformation eller bakom betalvägg. Uppgifter inkluderar information om inkomst, fastighetsbestånd, uppgifter om lagöverträdelse och familjeförhållanden. Några företag som varit särskilt uppmärksammade i media är Lexbase, Mr Koll, Verifiera samt hitta.se.⁴

Med stöd av offentlighetsprincipen och reglerna i de svenska yttrandefrihetsgrundlagarna har företagen kunnat köpa svenskars persondata av olika myndigheter i Sverige genom att begära ut allmänna handlingar, sammanställa

¹ Se Costa-Cabral, Francisco and Lynskey, Orla (2017), s. 11; jfr SOU 2016:41, s. 51.

² Se beaktandesats (skäl) 3 till Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning); hädanefter ”GDPR”.

³ Se benämningen ”digital dammsugning” även hos Paju (2023) s. 441.

⁴ Se Farra-Lee (2023-06-22) SVT-nyheter, tillgängligt: <<https://www.svt.se/kultur/kammarratten-faststaller-verifiera-domen-far-inte-salja-uppgifter-om-psykisk-halsa>>; Jfr Lindberg, Lindestam, Eriksson, m.fl. (2024-05-13) tillgängligt: <<https://www.svd.se/a/LMAWgx/organisationer-stoppa-utnyttjandet-av-personuppgifter>>.

dessa och därefter publicera dem på deras databaser i sökregister. Myndigheterna i fråga kan exempelvis vara Åklagarmyndigheten, Skatteverket och domstolarna. Företagen innehar utgivningsbevis vilket ger dem ett grundlagsskydd som undantar dem från kraven som finns i GDPR och svenska data-skyddslagen som ska skydda enskildas personuppgifter. I den juridiska debatten diskuteras huruvida Sverige uppfyller EU-rättens krav på personuppgiftsskydd eller om användningen av offentlighetsprincipen utgör ett systematiskt missbruk av personuppgifter.⁵

Lagstiftaren har i flera utredningar påtalat konsekvenserna av att söktjänsterna offentliggör enskildas personuppgifter. Offentliggörandet kan skapa oro bland enskilda för hur uppgifterna behandlas när de sprids i stor omfattning. Informationen kan även användas av kriminella för att välja ut och kartlägga brottsoffer. Dessutom kan informationen användas för att kartlägga offentliganställda och genom hot eller på andra sätt försöka påverka deras myndighetsbeslut.⁶

Det senaste året har debatten om kommersiella söktjänster börjat ställas på sin spets. En rad svenska domstolar har börjat neka utlämnande av domar och andra allmänna handlingar med hänvisning till att utlämnandet skulle strida mot GDPR. Två av fallen har beviljats prövningstillstånd (PT) i Högsta domstolen (HD).⁷ Attunda tingsrätt begärde i mars 2024 förhandsavgörande av EU-domstolen i frågan.⁸ Regeringen tillsatte dessutom en ny utredning i oktober 2023 med uppdraget att utreda just mediegrundlagarnas förenlighet med EU-rätten och föreslå anpassningar som behövs i svensk rätt för att skydda den personliga integriteten.⁹ Den 20 november 2024 presenterade utredningen sina förslag.¹⁰ Företagen med databaser som utgör sökregister är själva av uppfattningen att deras utgivningsbevis ger dem ett grundlagsskydd som undantar dem från GDPR. De har då inte någon rättslig skyldighet att på begäran radera information från deras databaser eller tillhandahålla information om hur de behandlar personuppgifter.¹¹

⁵ Se Herlin-Karnell (2023-07-11) *Ytterligheter i svensk rättstillämpning – från koranbränning till Mr Koll*. Jfr Brinnen (2024) s. 287.

⁶ Se SOU 2024:75 s. 20; jfr dir. 2023:145 s. 9.

⁷ Se HD:s PT-beslut och pågående mål Ä 3169–24 samt Ä 3186–24.

⁸ Se Attunda tingsrätts beslut den 1 mars 2024 i mål nr T 3743–23 och EU-domstolens pågående mål C-199/24 *Garrapatica*.

⁹ Se dir. 2023:145 *Ett förstärkt skydd för personuppgifter på tryck- och yttrandefrihetsområdet*.

¹⁰ Se SOU 2024:75.

¹¹ Se Hitta.se, ”får Hitta.se publicera personuppgifter”, tillgängligt: <<https://hitta.zendesk.com/hc/sv/articles/20836231202322-GDPR-F%C3%A5r-Hitta-se-publicera-personuppgifter>>; jfr Lexbase, ”Ansvarig utgivare”, tillgängligt: <https://www.lexbase.se/sida/ansvarig_utgivare?type=ansvarig_utgivare&s=9fbbf4f89c592200b5a4a5c6c72f9dc1>.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med uppsatsen är att utreda skyddet för yttrande- och informationsfrihet i artikel 85 och 86 i GDPR och specifikt undantaget från GDPR för personuppgiftsbehandling som sker för journalistiska ändamål. Inom ramen för syftet faller även att undersöka den svenska implementeringen av undantaget och hur det tillämpas av svenska domstolar. Därigenom vill jag undersöka om företag som tillhandahåller söktjänster för personuppgifter på deras databaser kan omfattas av ett journalistiskt ändamål.

Syftet ska uppnås genom att besvara följande frågeställningar:

1. Hur förhåller sig artikel 85 och 86 GDPR till svenska dataskyddslagen och hur har svenska domstolar tolkat bestämmelserna i förhållande till aktörer som begär ut allmänna handlingar för offentliggörande på databaser?
2. Vad innebär begreppet ”journalistiska ändamål” i GDPR?
3. Kan de svenska företagen Lexbase, Mr koll och Hitta.se omfattas av undantaget för ”journalistiskt ändamål” i GDPR?

1.3 Avgränsning

Frågeställningarna berör GDPR som är en förordning och direkt bindande för Sverige utan att särskilda lagstiftningsåtgärder krävs.¹² GDPR har sitt stöd i primärrätten, dels i artikel 16 i funktionsfördraget (FEUF), dels EU-stadgan i artikel 7. Funktionsfördraget och EU-stadgan kommer enbart att beröras i de delar som det blir relevant för tolkningen av de relevanta bestämmelserna i GDPR.

Utgångspunkten i frågeställningarna är artikel 85 och 86 GDPR, som gäller yttrande- och informationsfrihet, och hur artiklarna har implementerats och tolkats i svensk rätt. Andra bestämmelser i GDPR blir dock relevanta framförallt för förståelsen av EU-domstolens praxis på området, men även för de svenska domstolarnas tillämpning av GDPR på företag med söktjänster på deras databaser. Dessa bestämmelser beskrivs dock enbart översiktligt och kommer inte analyseras närmare. Övriga EU-rättsakter som berör skydd för personuppgifter och dataskydd inom exempelvis straffrätt eller säkerhetsfrågor behandlas inte inom ramen för denna uppsats.

Begreppet personlig integritet har ingen definition i svensk lag och det finns vidare ingen allmän rätt till personlig integritet i regeringsformen (RF). Även om den personliga integriteten är en central del av skyddet för

¹² Se artikel 288 FEUF.

personuppgifter och de rättighetsaspekter som aktualiseras i uppsatsen kommer jag inte utreda närmare vad begreppet innebär. Istället utgår jag från den definition som finns i kommittédirektiv 2014:65 ”Den personliga integriteten” och som anger att begreppet i vardagligt tal används för att beteckna individens värde och värdighet. I tidigare lagstiftningsarbete har kärnan i rätten till personlig integritet ansetts vara ”att kränkningar av den personliga integriteten utgör intrång i den fredade sfären som den enskilde bör vara tillförsäkrad och där ett oönskat intrång bör kunna avvisas”.¹³ Rätten till personlig integritet anses vidare kunna innebära en rätt att bli lämnad i fred eller en rätt till självbestämmande och valfrihet.¹⁴ Någon närmare definition av begreppet bedömer jag inte behövs för att besvara frågeställningarna och undersöka tillämpningen av de aktuella bestämmelserna i GDPR. Jag kommer därmed inte att gå in djupare på rättighetsaspekten av personlig integritet i uppsatsen.

Däremot blir andra rättighetsaspekter relevanta för diskussionen om begreppet journalistiska ändamål. Framförallt blir skyddet för personuppgifter och yttrande- och informationsfriheten relevanta. Tolkningen av rättigheterna kommer att utgå från både svensk rätt och EU-rätt men däremot kommer inte Europakonventionen och Europadomstolens praxis att vara det centrala. Istället är EU-stadgan och EU-domstolens praxis fokus för uppsatsens utredning. I vissa fall har jag dock sett att det finns nära beröringspunkter mellan EU-domstolen och Europadomstolen för tolkningen av ett journalistiskt ändamål, och att domstolarna i deras respektive praxis hänvisar till varandra. Därav har ett fåtal fall från Europadomstolens senaste praxis tagits med för att utreda innebörden av ett journalistiskt ändamål. Fallen har dessutom varit relevanta att ta med eftersom det finns begränsad praxis av EU-domstolen som gäller artikel 85 och artikel 86 GDPR och undantaget för journalistiska ändamål.

1.4 Metod och material

Inom syftet med uppsatsen ingår att utreda gällande rätt och undersöka tillämpningen av undantaget för journalistiska ändamål i GDPR avseende de utvalda företagen.

Frågeställning ett och två om vad som utgör journalistiska ändamål och utredningen av artikel 85 och 86 GDPR kommer att besvaras genom att använda en rättsdogmatisk metod. Definitionen och innebörden av rättsdogmatik varierar inom den juridiska litteraturen. Trots det anses rättsdogmatik vara den mest etablerade beteckningen av metoden för att tolka gällande rätt.¹⁵ Enligt Hjerstedt är en allmänt accepterad innebörd av metoden att rättsdogmatik går ut på att kartlägga och utreda gällande rätt genom att tolka innehållet i allmänt

¹³ Se kommittédirektiv 2014:65 s. 2.

¹⁴ Se kommittédirektiv 2014:65 s. 2.

¹⁵ Se Hjerstedt (2019) s. 166.

accepterade rättskällor.¹⁶ Sandgren anser att det råder konsensus inom den juridiska forskningen att metoden syftar till att fastställa gällande rätt, att arbeta inom gällande rätt och att använda rättskällevärdet för att tolka och systematisera gällande rätt.¹⁷

Det är inte ovanligt med uppfattningen att ”ren rättsdogmatik” innebär att enbart utreda frågeställningar om vad som är gällande rätt.¹⁸ Det finns dock forskare som menar att rättsdogmatik kan innefatta mer än så.¹⁹ Kleineman argumenterar för att det är en viktig uppgift att med den rättsdogmatiska metoden dels påvisa rättsläget dels att genom samma metod kritisera det som framkommit för att påverka den fortsatta rättstillämpningen.²⁰ Hjertstedt benämner den metoden som en ”kritisk rättsdogmatik”. Där ingår i metoden utöver att beskriva gällande rätt att även kritiskt granska och analysera förtjänster och brister med den gällande ordningen.²¹

I uppsatsen utgår jag från en rättsdogmatik som även innebär utvärdering och granskning av rätten. Kapitel två till fem besvarar frågeställning ett och två och där har den rättsdogmatiska metoden använts utifrån en diskussion *de lege lata*, alltså hur gällande rätt är och syftet är därmed att fastställa innehållet i gällande rätt.²² Den tredje frågeställningen innebär istället en applicering och analys av resultaten från utredningen av fråga ett och två på ett rättsligt problem, d.v.s. huruvida de utvalda företagen kan anses omfattas av ett journalistiskt ändamål enligt GDPR. Avsikten är här att använda resultaten från utredningen om gällande rätt på en given situation.

Frågeställningarna spänner över flera rättsområden, där både svensk rätt och EU-rätt blir aktuellt. Dessutom blir förhållandet mellan svensk rätt och EU-rätt särskilt relevant och kommer att utredas närmare. De primära rättskällorna består av lagtext, förarbeten, prejudikat samt juridisk doktrin. Lagstiftning och förarbeten ingår i rättskällevärdet och anses ha en given auktoritet.²³ Det gör även prejudikat, men som jag kommer beskriva närmare nedan finns det inte särskilt många prejudikat på området. Därav har sökkriterierna bredats och jag har även undersökt praxis från de svenska underrätterna.

Däremot är doktrinens status som rättskälla inte helt given. Kleineman betonar doktrinens betydelse genom att den kan användas för att beskriva rättsläget i en given situation på ett bättre sätt än vad lagtext, prejudikat och

¹⁶ Se Kleineman (2018) s. 21; jfr även Hjertstedt (2019) s. 166.

¹⁷ Se Sandgren (2005) s. 649 f.

¹⁸ Se Kleineman (2018) s. 25.

¹⁹ Se Hjertstedt (2019) s. 167.

²⁰ Se Kleineman (2018) s. 36.

²¹ Se Hjertstedt (2019) s. 170 f.

²² Se Sandgren (2021) s. 55.

²³ Se Kleineman (2018) s. 33.

förarbeten kan. Den kan alltså användas för förståelsen av rättsläget.²⁴ Den juridiska litteraturen som använts för att tolka och förstå de aktuella bestämmelserna i både svensk rätt och EU-rätt har utgått från material från flera olika författare. Artiklar och litteratur från Martin Brinnen och Ester Herlin-Karnell har varit av stor betydelse för uppsatsen eftersom de forskat och skrivit om det svenska dataskyddets förenlighet med EU-rätten på yttrandefrihetens område.²⁵

Inom ramen för den rättsdogmatiska metoden ingår EU-rätten som en integrerad del av rättskällorna som avses att utredas och tillämpas. EU-rätten består både av primärrätt och sekundärrätt. I primärrätten räknas EU:s grundfördrag, ändringsfördrag, anslutningsfördrag, protokoll och tilläggsavtal till fördragen. Dessutom ingår EU-stadgan.²⁶ Sekundärrätten är istället den lagstiftning som bygger på primärrätten. Där ingår förordningar, direktiv, beslut samt icke-bindande rättsakter som rekommendationer och yttranden.²⁷ I denna uppsats är det GDPR som är den relevanta sekundärrättsliga lagstiftningen.

Vad uppsatsen kommer att synliggöra är att EU-rättens ställning och företrädare är omtvistad vad gäller de svenska yttrandefrihetsgrundlagarnas förhållande till GDPR. I doktrinen har EU-rättens konflikt med yttrandefrihetsgrundlagarna diskuterats länge, vilket kommer presenteras i kapitel två. Konflikten om företrädesprincipens ställning berörs inte direkt av frågeställningarna i uppsatsen, men har påverkat diskussionen för tillämpligheten av undantaget för journalistiska ändamål. Inom ramen för att en sådan diskussion är relevant kommer alltså EU-rättens företrädare diskuteras, men inte analyseras närmare.

Mycket av materialet utgår från EU-domstolens praxis för att undersöka hur bestämmelserna i GDPR ska tolkas, eftersom det är EU-domstolen som primärt tolkar EU-rätten.²⁸ EU-domstolen har en avgörande roll genom att dess praxis och tolkning av EU-rätten får genomslag även på nationell nivå. Genom att domstolen både kan kritisera EU-lagstiftning och tolka den får domstolen en rättsutvecklande roll där dess praxis och beslut dessutom binder medlemsstaterna. Medlemsstaterna har förbundit sig att tolka sina egna lagstiftningar utifrån EU-rätten genom att göra EU-konforma tolkningar.²⁹

Vidare har EU-domstolen ännu inte avkunnat någon dom om undantaget för journalistiska ändamål i GDPR, men det finns ett antal rättsfall av domstolen från när det tidigare dataskyddsdirektivet gällde om motsvarande

²⁴ Se Kleineman (2018) s. 33 f.

²⁵ Se Brinnen (2024); jfr Herlin-Karnell (2021).

²⁶ Se Hettne, Otken Eriksson (2011) s. 41 f.

²⁷ Se Hettne, Otken Eriksson (2011) s. 41 f.

²⁸ Se artikel 19 FEU och artikel 267 FEUF.

²⁹ Jfr Hettne; Reichel (2012) s. 21.

bestämmelse däri. Rättsfallen har bedömts fortsatt aktuell av både europeiska och svenska aktörer.³⁰ Denna, om än äldre, praxis kommer att användas tillsammans med annan praxis från EU-domstolen på området för dataskydd. Målet är att utröna om det finns återkommande övervägningar som kan utsträckas även till tolkningen av huruvida databaser med sökregister kan omfattas av journalistiska ändamål i GDPR:s mening.

Det finns inte heller någon praxis än från de högsta instanserna i Sverige angående tolkningen av GDPR och undantaget för journalistiska ändamål.³¹ Under det senaste året har det däremot kommit omfattande praxis från underrätterna om ändrade möjligheter att få ut allmänna handlingar. Jag ska särskilt undersöka deras argumentation om undantaget för journalistiska ändamål och proportionalitetsbedömningen mellan de aktuella skyddsintressena. För att undersöka det har domar som meddelats av kammarrätter och hovrätter på området sammanställts. Därutöver har några domar från tingsrätter och förvaltningsrätter valts ut som eventuellt gjort särskilda bedömningar kring begreppet journalistiska ändamål eller där kammarrätt eller hovrätt till stor del hänvisat till första instansens bedömningar. Underrätternas praxis är inte prejudicerande men har använts på grund av avsaknaden av avgöranden från HD och HFD. De argumentationer som förs av underrätterna är dock intressanta och utgör frågor som även de högsta instanserna mest troligt kommer att undersöka. De många besluten och domarna har också kommit att påverka ett stort antal företag som numera har svårare att bedriva sin verksamhet när de inte kan få ut de allmänna handlingarna. Därmed blir betydelsen av underrätternas avgöranden stor eftersom de får praktiska konsekvenser för företagen.

I syftet med uppsatsen ingår det att utreda och granska undantaget för journalistiska ändamål i GDPR för att sedan applicera undantaget på konkreta fall. Jag kommer först och främst att analysera rättskällorna med målet att nå ett resultat som speglar innehållet i gällande rätt, men även bidra med hur rättsreglerna bör tolkas i ett visst konkret sammanhang.³² Detta sammanhang blir inom ramen för uppsatsen digitala söktjänster. Efter att ha undersökt de rättsliga förutsättningar för databaser med söktjänster kommer jag i kapitel sex tillämpa förutsättningarna på utvalda företag. Jag har valt ut tre företag, Lexbase, Mr koll samt Hitta.se, där samtliga innehar utgivningsbevis och varit omtalade i media gällande deras förenlighet med GDPR.³³ Hitta.se och dess verksamhet skiljer sig från de andra genom att inte tillhandahålla samma sorts information och är mer som en nummerupplysningstjänst. Uppgifterna som publiceras på Hitta.se är typiskt sett inte känsliga personuppgifter.³⁴

³⁰ Se IMYRS 2024:1, s. 23.

³¹ Jfr HD:s PT-beslut och pågående mål Ä 3169–24 samt Ä 3186–24.

³² Se Kleineman (2018) s. 26.

³³ Jfr ovan avsnitt 1.1.

³⁴ Jfr definitionen av känsliga personuppgifter i artikel 9 GDPR.

Därför blir det intressant att undersöka hur offentliggörandet av uppgifterna där förhåller sig till huruvida företaget kan omfattas av ett eventuellt journalistiskt ändamål. Särskilt eftersom samtliga företagen stödjer sig på samma rättsliga grund för deras publicering på databaserna.³⁵

I kapitel sex används vidare företagens hemsidor för att beskriva deras verksamheter. Jag kommer även att använda mig av artiklar där företagens verksamhet har omnämnts och diskuterats. Dessa källor anses inte vara en del av rättskällorna inom ramen för den rättsdogmatiska metoden men har varit nödvändiga för att besvara den tredje frågeställningen. Jag avser alltså inte att med dessa källor fastställa gällande rätt, men för att kunna applicera utredningen av gällande rätt på konkreta exempel har en undersökning av de utvalda företagen i andra källor behövts.

1.5 Forskningsläge

Många har intresserat sig för de senaste reformerna på yttrandefrihetsgrundlagarnas område samt dess relation till dataskyddet. Uppsatsen kommer inte att utreda det lagstiftningsarbete som redan gjorts mer än att kommentera nu gällande delegationsbestämmelse och de nya förslag som presenterats i SOU 2024:75. För en utförlig genomgång av det tidigare lagstiftningsarbetets turer se Martin Brinnens inlägg till antologin ”Dataskyddet 50 år”.³⁶

Det finns dessutom många artiklar som diskuterar diskrepansen mellan svensk rätt och EU-rätt i förhållande till yttrandefrihetsgrundlagarna. Esther Herlin-Karnell, professor vid Göteborgs universitet, har i flera artiklar argumenterat för att svensk rätt inte uppfyller EU-rättens krav på dataskydd.³⁷ Hennes artiklar har fungerat som inspiration till uppsatsen och har även använts för att utreda och förstå principen om EU-rättens företräde i relation till våra grundlagar. Det svenska förhållningssättet till EU-rättens företräde har vidare i flera artiklar diskuterats av Henrik Jermsten, Olle Abrahamsson och Magnus Schmauch.³⁸ Deras synsätt diskuteras i avsnitt 2.2 om EU-rättens företräde.

Det finns en del material gällande EU-domstolens äldre praxis i form av artiklar och rättsfallskommentarer.³⁹ För senare praxis finns det inte lika mycket material att tillgå. Jag har använt mig av Brinnens artikel i SvJT från 2024

³⁵ Se vidare kommande redogörelse i kapitel två respektive fem; jfr 1 kap. 7 § dataskyddslagen.

³⁶ Se Brinnen (2023) *En omöjlig ekvation? Konflikten mellan dataskydd och det särskilda grundlagsskyddet för yttrandefriheten i TF och YGL*, s. 354 ff.

³⁷ Se Herlin-Karnell, *Guldbrunnen* (2022) s. 759; jfr Herlin-Karnell (2020) s. 95.

³⁸ Se Jermsten, Abrahamsson (2014) s. 201; jfr Schmauch (2014) s. 520.

³⁹ Se exempelvis Paju (2023) s. 437; jfr Herlin-Karnell (2020).

som bidragit med värdefulla diskussioner.⁴⁰ Likaså ett rättsligt utlåtande från IMY från maj 2024 där både äldre och nyare praxis diskuteras.⁴¹

Ämnet är fortsatt aktuellt eftersom rättsläget för databaser med utgivningsbevis är oklart. Den nya utredningen från hösten 2024 betonade rättslägets osäkerhet.⁴² Dessutom, som framfördes i inledningen, har det bara det senaste året hänt mycket på området, inte minst inom domstolarnas hantering av utlämnande av allmänna handlingar och Attunda tingsrätts begäran om förhandsavgörande. Det utredningsbehov jag ser är vad som faller inom begreppet ”journalistiskt ändamål” i GDPR eftersom det blir avgörande för stora delar av GDPR:s tillämplighet på företag med utgivningsbevis. Mitt bidrag blir därmed en utredning av gränserna för undantaget samt huruvida företag som tillhandahåller söktjänster under grundlagsskyddet omfattas av undantaget eller inte.

1.6 Disposition

Ämnet jag valt att skriva om kan stundvis uppfattas som oöversiktligt då det spänner över flera rättsområden som är komplexa var för sig. Jag har börjat kartlägga detta genom att fokusera på att utreda begreppet journalistiska ändamål i GDPR och dess implementering och tillämpning i svensk rätt. För att sätta ämnet i sin kontext kommer jag efter kapitel ett att redogöra för relevanta rättsliga förutsättningar innan jag övergår till artikel 85 och 86 GDPR. I kapitel två går jag därför först igenom relevant svensk rätt för att därefter redogöra för EU-rätten. Till sist förklarar jag relationen mellan svensk rätt och EU-rätt där förhållandet mellan YGL, GDPR och dataskyddslagen blir aktuell.

I kapitel tre utreder jag artikel 85 och 86 GDPR och vad som utgör ett journalistiska ändamål.

I kapitel fyra utreder jag proportionalitetsprincipen på området för dataskydd.

I kapitel fem utreder jag vidare implementeringen av artikel 85 och 86 GDPR i svensk rätt och redogör för ny svensk domstolspraxis om undantaget för journalistiska ändamål och proportionalitetsprincipen.

I kapitel sex utreder jag resultaten från kapitel två till fem och därefter analyserar och tillämpar jag resultaten på företagen Lexbase, Mr koll och Hitta.se.

I kapitel sju för jag en avslutande diskussion om uppsatsens resultat.

⁴⁰ Se Brinnen (2024) s. 287.

⁴¹ Se IMYRS 2024:1.

⁴² Se SOU 2024:75, s. 170.

2 De rättsliga förutsättningarna

I svensk rätt har tryck- och yttrandefriheten en särskild ställning genom grundlagsskyddet i TF och YGL. Därigenom garanteras viktiga yttrandefrihetsrättsliga principer som pressfrihet, censurförbudet och meddelarskyddet; grundbultar i vårt demokratiska samhälle som har en lång rättstradition.⁴³ Samtidigt är tryck- och yttrandefriheten inte några absoluta rättigheter utan får begränsas till skydd för andra fri- och rättigheter eller för andra demokratiska värden.⁴⁴

Som jag nämnde i det inledande kapitlet är relationen mellan EU-rätten och yttrandefrihetsgrundlagarna inte helt klar. Därav följer nu ett kapitel som redogör för de relevanta rättsliga förutsättningarna. Framställningen görs med databaser med söktjänster i åtanke och därav riktar jag in mig på bestämmelser som blir relevanta för dessa.

2.1 Svensk rätt och yttrandefrihetsgrundlagarna

TF och YGL utgör tillsammans yttrandefrihetsgrundlagarna.⁴⁵ De behandlar olika medieformer vilket gör att de har olika formella tillämpningsområden. Förenklat ville lagstiftaren att de tryckfrihetsrättsliga principerna som redan gällde för tryckta medier skulle överföras till så många andra medieformer som möjligt. Yttrandefriheten skulle gälla oavsett framställningssätt.⁴⁶

Tryck- och yttrandefriheten inom grundlagarnas tillämpningsområde innebär ett särskilt ansvars- och sanktionssystem som grundar sig på exklusivitetsprincipen. Med det menas att inga andra begränsningar eller ingripanden får göras mot den som har brukat eller missbrukat sin tryck- och yttrandefrihet än de som följer av de båda grundlagarna.⁴⁷ När det gäller TF och YGL:s materiella tillämpningsområde kan det begränsas på två sätt. Grundlagsskyddet kan åsidosättas antingen genom en tolkning av grundlagarnas innebörd och syfte eller genom uttryckliga undantag i grundlagarna. I framställningsformer som i och för sig skyddas av grundlagarna förmedlas ibland sådant som inte har med yttrandefrihet att göra eller som förtjänar dess skydd. Då finns det i angivna situationer uttryckliga undantagsbestämmelser för att rättstillämparen inte ska behöva göra ändamålstolkningar. Det finns till exempel undantag för barnpornografibrott och upphovsrätt.⁴⁸ Ett materiellt undantag innebär dock i regel inte att hela grundlagen undantas, utan ofta blir resultatet att vissa delar av grundlagarna inte tillämpas, som de straffrättsliga

⁴³ Se SOU 2024:75 s. 58 f.

⁴⁴ Se 2 kap. 20 § RF; jfr artikel 10.2 EKMR; jfr även artikel 11 och 52 i EU-stadgan.

⁴⁵ Även synonymt benämnt mediegrundlagarna.

⁴⁶ Se Axberger (2023) s. 31.

⁴⁷ Se 1 kap 9 § TF och 1 kap. 14 § YGL.

⁴⁸ Se Axberger (2023) s. 31.

aspekterna, medan andra delar fortfarande gäller (till exempel censurförbudet).⁴⁹

2 kap. 1 § TF anger att var och en ska ha rätt att ta del av allmänna handlingar, vilket är ett uttryck för offentlighetsprincipen. Principen innebär att medborgarna ska ha största möjliga insyn i det allmännas verksamhet.⁵⁰ Vidare förstärks handlingsoffentligheten av att det finns ett frågeförbud i 2 kap. 18 § TF. Det innebär att myndigheter inte får efterforska vem som begär ut en allmän handling eller i vilket syfte som begäran görs, i större utsträckning än att myndigheten ska kunna pröva om det finns hinder mot att handlingen lämnas ut.⁵¹

2.1.1 Automatiskt och frivilligt grundlagsskydd

När en publicering sker på internet, faller det som utgångspunkt inte inom YGL:s tillämpningsområde, utan yttrandefriheten skyddas då av RF. Det finns två undantag från detta, nämligen webbsändningsregeln (1 kap. 3 § YGL) och databasregeln.⁵² Databasregeln finns i 1 kap. 4 § YGL som under vissa förutsättningar ger grundlagsskydd till databaser som tillhandahåller information till allmänheten. Grundlagsskyddet kan för vissa förekomma automatiskt utan krav på åtgärd. En redaktion för en periodisk skrift eller en nyhetsbyrå skyddas automatiskt, likaså andra massmedieföretag som bokförlag vilka ger ut tryckta böcker eller skivbolag som ger ut tekniska upptagningar. Andra aktörer kan istället skyddas om de har utgivningsbevis för verksamheten i enlighet med 1 kap. 5 § YGL, ett s.k frivilligt grundlagsskydd.⁵³

Utgivningsbevis kan utges till vem som helst som begär det och som anger en ansvarig utgivare för verksamheten. Det finns således inget krav på exempelvis att vara en journalistisk verksamhet. Ansökan om utgivningsbevis görs hos Mediemyndigheten och avgiften för ansökan höjdes den 1 januari 2025 till 4000 kronor.⁵⁴ Mediemyndigheten gör enbart en formell granskning om kraven enligt YGL är uppfyllda, det görs alltså ingen prövning av företagets syfte.⁵⁵ Det var ett medvetet val av lagstiftaren för att undvika att innehåll eller ståndpunkter i yttranden avgör frågan huruvida grundlagsskyddet kunde åtnjutas.⁵⁶

⁴⁹ Se SOU 2024:74 s. 39.

⁵⁰ Se Paju (2023) s. 441.

⁵¹ Se SOU 2024:75 s. 59.

⁵² Se prop. 2021/22:59 s. 30.

⁵³ Se 1 kap 4 § p. 1 d YGL.

⁵⁴ Tidigare Myndigheten för press, radio och TV; se 2 § förordning 2024:1170 om avgifter i ärenden om utgivningsbevis för periodiska skrifter och databaser.

⁵⁵ Se Lebeck (2024) s. 397.

⁵⁶ Se prop 2001/02:74, s. 50 f.

Genom att omfattas av grundlagsskyddet blir exklusivitetsprincipen i 1 kap. 14 § YGL tillämplig. Den innebär att publicering av personuppgifter som söktjänster tillhandahåller, faller under YGL och kan enbart bedömas enligt reglerna för yttrandefrihetsbrotten som finns i YGL. Dessutom blir den särskilda processordning som gäller yttrandefrihetsbrott tillämplig. Bland yttrandefrihetsbrotten ingår förtal och förolämpning. Det finns däremot inte någon allmän rätt till privatliv eller förfoganderätt över ens personuppgifter. Det är yttrandefriheten som värnas och den personliga integriteten har fått stå tillbaka vid publicering av uppgifter på internet.⁵⁷ I YGL finns inte heller någon lagstadgad proportionalitetsbedömning, vilket gör att utrymmet för domstolar att värna om enskildas personliga integritet är begränsat. Eventuell avvägning mellan rättigheter anses redan ha gjorts i lagstiftningen.⁵⁸ Avsaknaden av en bestämmelse som möjliggör en balansering av yttrandefriheten med skyddet för personuppgifter anses vara grunden till den normkonflikt mellan yttrandefrihetsgrundlagarna och EU-rätten som finns.⁵⁹

Upplägget med utgivningsbevis gör att framställningar som innehåller personuppgifter kan behandlas olika, både straffrättsligt och när det gäller tillämpligheten av reglerna i GDPR. Det gäller inte bara databaser med söktjänster. Något annat som diskuterats har varit krimpoddar. Till dessa begärs det ofta ut ljudfiler från domstolsförhandlingar, med stöd av offentlighetsprincipen. Om till exempel Svenska Dagbladet tillhandahåller en podd kommer podden att falla inom det grundlagsskyddade området. Det gör även poddar som har ett utgivningsbevis, men inte de som inte har utgivningsbevis. I praktiken innebär grundlagsskyddet ett starkt skydd mot juridiska åtgärder mot yttrandefriheten.⁶⁰

Offentlighetsprincipens ställning i svensk rätt i förhållande till nya tekniska utmaningar har diskuterats i flera statliga utredningar. I SOU 2016:41 genomförde integritetskommittén en kartläggning av den personliga integriteten men diskuterade även utmaningarna för att skydda personuppgifter. I utredningen anges det att offentlighetsprincipen utgör en hörnsten för demokratin i Sverige, men det har uppkommit nya konsekvenser av principen. När tekniken för att sprida och bearbeta olika uppgifter blivit bättre och billigare konstaterar utredningen att det kommersiella värdet av personuppgifter som finns hos myndigheterna blivit allt större. Myndigheterna kan dessutom ta betalt för att lämna ut vissa uppgifter vilket gör att utlämnandet av personuppgifter får ett kommersiellt värde även för myndigheterna. Dessutom, när väl företag fått ut uppgifterna från myndigheter, kan de spridas för helt andra ändamål än ändamålen som myndigheterna hade när uppgifterna först samlades in.

⁵⁷ Se Paju (2023) s. 445.

⁵⁸ Se Paju (2023) s. 445.

⁵⁹ Se Brinnen (2024) s. 290.

⁶⁰ Se Schultz (2019) *Juridisk hake bakom debatten om Rättegångspodden*.

Utredningen konstaterade att företag med utgivningsbevis kan publicera integritetskänslig information på nätet utan att behöva anpassa sig efter den integritetsskyddande lagstiftningen.⁶¹ Samtidigt har den nya utredningen från hösten 2024 betonat att journalister använder söktjänsterna i sitt arbete. Journalisterna menar att det går bland annat snabbare och är effektivare att använda söktjänster, än att begära ut uppgifterna från myndigheterna.⁶²

2.1.2 Den nu gällande delegationsbestämmelsen och dataskyddssekretess

Som nämnts finns det materiella undantag som gör att yttrandefrihetsgrundlagarna inte blir tillämpliga. Nedan redogör jag för det nu gällande undantaget i YGL som avser behandling av känsliga personuppgifter. Undantaget finns även i TF men eftersom det främst är YGL som blir relevant för databaser med söktjänster hänvisar jag endast till YGL.

2019 infördes det i 1 kap. 20 § YGL en ny delegationsbestämmelse som innebär att det går att meddela föreskrifter med förbud mot att offentliggöra känsliga personuppgifter. I andra stycket anges det att förbud mot offentliggörande gäller endast om personuppgifter ingår i en uppgiftssamling som har ordnats så att det är möjligt att söka efter eller sammanställa dessa och det finns särskilda risker för otillbörligt intrång i den enskildas personliga integritet. Med uppgiftssamling avses ett register. Det ska enligt motiven ta sikte på just ”rena söktjänster”.⁶³ En allmänt tillgänglig söktjänst medför enligt motiven ett större integritetsintrång än en uppgiftssamling som riktar sig till aktörer som behöver och använder informationen i sin yrkesutövning. Konstitutionsutskottet ansåg dock att en sådan åtskillnad av målgrupp inte skulle göras i lagen, istället var det avgörande en bedömning av syftet med tillhandahållandet samt vilka uppgifter det rörde sig om.⁶⁴ Tanken var inte att reglera publicistisk verksamhet även om ordalydelsen i bestämmelsen kunde omfatta sammanställningar av personuppgifter hos en journalistisk verksamhet. Kravet på ett otillbörligt intrång ansågs enligt utredningen innebära att föreskrifter om förbud inte fick meddelas för offentliggöranden som tillhandahölls inom ramen för en journalistisk verksamhet.⁶⁵

Bestämmelsen ger därmed utrymme för reglering på området i andra lagar vilket även innefattar EU-rättsakter. HFD har i en dom förklarat att GDPR är en sådan lag med förbud mot offentliggörande av personuppgifter som avses i 1 kap. 20 YGL.⁶⁶ På området för dataskydd gäller sekretess enligt 21 kap. 7

⁶¹ Se SOU 2016:41 s. 60 f.

⁶² Se SOU 2024:75 s. 157.

⁶³ Se prop. 2017/18:49 s. 187.

⁶⁴ Se SOU 2024:75 s. 44.

⁶⁵ Se Axberger, kommentaren till 1 kap. 20 § YGL, Karnov (JUNO).

⁶⁶ Se HFD 2024 ref. 43.

§ OSL för personuppgifter om det kan antas att uppgifter efter utlämnande kan stå i strid med GDPR eller svenska dataskyddslagen. Det är mottagarens avsedda behandling av personuppgifterna som begärs ut som måste uppfylla kraven i GDPR och dataskyddslagen.⁶⁷ Begreppet personuppgifter ska vidare ha samma innebörd som i GDPR.⁶⁸

När en allmän handling begärs ut från en myndighet måste alltså myndigheten pröva om sekretess gäller för uppgifterna enligt 21 kap. 7 § OSL, och om så är fallet ska en begäran om att få ut den allmänna handlingen nekas. Mot bakgrund av frågeförbudet för myndigheter i 2 kap. 18 § TF måste det finnas konkreta omständigheter som indikerar att mottagaren av uppgifterna kommer att behandla dem i strid med GDPR.⁶⁹ Ett beslut av en myndighet där myndigheten nekar en begäran att få ut allmänna handlingar, eller beslut om ett utlämnande som har förenats med ett förbehåll kan enligt 6 kap. 7–8 §§ OSL överklagas till kammarrätt. Skulle beslutet dock ha meddelats av en tingsrätt gällande handlingar inom tingsrättens verksamhet överklagas beslutet av andra än statliga myndigheter till hovrätt. Därmed kan alltså både allmänna och förvaltningsrättsliga domstolar aktualiseras i bedömningen av om allmänna handlingar kan lämnas ut.

I utredningen till den nuvarande delegationsbestämmelsen ansåg man att webbplatser som erbjöd information om att enskilda förekommer i brottmålsdomar också borde omfattas av ett undantag i YGL.⁷⁰ Syftet med att inkludera en sådan bestämmelse var att komma åt ”privata belastningsregister”, för i jämförelse med polisens belastningsregister omfattas uppgifterna hos polisen av absolut sekretess. Regeringen höll med utredningen och i propositionen till förslag om delegationsbestämmelse omfattades sådana söktjänster.⁷¹ Däremot höll Konstitutionsutskottet inte med och förslaget röstades sedermera ned av riksdagen.⁷² Regeringen ansåg dock att information med lagöverträdelser var särskilt integritetskänsligt och gav i uppdrag att på nytt utreda möjligheten till undantag för publicering av uppgifter med brottmålsdomar. I det efterföljande förslaget till delegationsbestämmelse påpekade regeringen att delegationsbestämmelsen ska tillämpas så att en bred marginal för tryck- och yttrandefriheten upprätthålls. Trots det röstades även det nya förslaget ned och det har hittills inte införts någon delegationsbestämmelse för personuppgifter som gäller lagöverträdelser.⁷³

⁶⁷ Se Sandvik, OSL, 21 kap. 7 §, Lexino (JUNO) (besökt 2024-12-02).

⁶⁸ Se SOU 2024:75 s. 60; jfr artikel 4.1 GDPR.

⁶⁹ Se SOU 2024:75 s. 60 f.

⁷⁰ Se SOU 2016:58 s. 398.

⁷¹ Se prop. 2017/18:49 s. 148.

⁷² Se KU2017/18: KU16 s. 12.

⁷³ Se prop. 2021/22:59, s. 49.

Det kan hävdas att databaserna enbart tillhandahåller uppgifter som redan är tillgängliga från myndigheter genom offentlighetsprincipen, vilket därmed borde göra publiceringen i ”andra ledet” som sker av databaserna tillåten. Regeringen har dock anfört i det tidigare lagstiftningsarbetet att de särskilda riskerna för kränkningar av den personliga integriteten ligger i att uppgifterna har sammanställts eller enkelt kan sammanställas. Regeringen ansåg vidare att det var en avsevärd skillnad mellan att begära ut enskilda handlingar direkt från myndigheter jämfört med att genom en enkel sökning få information om vilka inom ett område som varit inblandade i rättsliga tvister.⁷⁴

Med det sagt gäller den nu aktuella delegationsbestämmelsen i YGL enbart känsliga personuppgifter, vilket innefattar bland annat uppgifter om etniskt ursprung, politiska åsikter, hälsa, sexualliv eller genetiska uppgifter. Uppgifter om lagöverträdelse omfattas inte.⁷⁵ Publiceringen av personuppgifter i sökregister om lagöverträdelse eller uppgifter som är av ”svagt allmänintresse” som ålder, civilstånd, bilnehav och bolagsengagemang finns det i nuvarande lagstiftning inte någon möjlighet att få en rättslig prövning enligt GDPR när ett företag har utgivningsbevis.⁷⁶

2.1.3 Nya förslag

Under hösten 2024 presenterades den nya särskilda utredningen om grundlagsskyddet för söktjänster som offentliggör personuppgifter om lagöverträdelse samt uppgifter om bland annat adress, telefonnummer och civilstånd. Den här utredningens uppdrag var alltså betydligt bredare än i tidigare utredningar, eftersom det nu även omfattade uppgifter av så kallat svagt allmänintresse. Syftet med uppdraget var att stärka skyddet för den personliga integriteten när personuppgifter offentliggörs i söktjänster.⁷⁷

Utredningen kom fram till att det bör införas ett nytt generellt undantag, d.v.s. en delegationsbestämmelse, som möjliggör undantag från grundlagsskyddet för offentliggörande av alla typer av personuppgifter. Det innebär att den nuvarande bestämmelsen om känsliga personuppgifter också ändras, eftersom utredarna ansåg att det saknas skäl att ha skilda undantagsbestämmelser för olika kategorier av personuppgifter.⁷⁸ I utredningen anges det vidare att ett undantag från grundlagsskyddet för alla personuppgifter innebär att GDPR (och dataskyddslagen) kan tillämpas och flera av de problem som förknippas med verksamheter med söktjänster bedöms kunna åtgärdas.⁷⁹

⁷⁴ Se prop. 2021/22:59 s. 41.

⁷⁵ Se 1 kap. 20 § p. 1–3 YGL. Jfr artikel 9 GDPR om känsliga personuppgifter.

⁷⁶ Se Paju (2023) s. 440; se Pajus definition av uppgifter av svagt allmänintresse, s. 440.

⁷⁷ Se SOU 2024:75 s. 27 f.

⁷⁸ Se SOU 2024:75 s. 190.

⁷⁹ Se SOU 2024:75 s. 188.

Vidare presenteras tre förslag för hur undantaget ska avgränsas i lagtexten. Förslag ett och två begränsar undantaget genom att reglera *sättet* för tillhandahållandet av söktjänsterna. Det är så den nuvarande delegationsbestämmelsen är utformad. I förslag tre är det istället *syftet* med tillhandahållandet som blir avgörande.⁸⁰ Detta förslag faller mer i linje med en materiell begränsning som innebär en ändamålstolkning av grundlagen.⁸¹ Alternativ ett och två skiljs åt genom utformningen av otillbörlighetskravet. Ett sådant krav finns redan i nuvarande bestämmelse, men enligt utredningen bör faktorerna till grund för otillbörlighetsbedömningen anges direkt i lagtexten för att undvika osäkerhet med grundlagarnas tillämpningsområde.⁸²

I det första alternativet är nuvarande delegationsbestämmelse i huvudsak kvar med den skillnaden att istället för uppräknningen av vilka personuppgifter som omfattas, anges det i första stycket att föreskrifter med förbud om offentliggörande *av personuppgifter* får meddelas i lag. Det är alltså samtliga personuppgifter som omfattas. Andra stycket ändras inte. Förslaget innebär att den tilltänkta målgruppen med offentliggörandet inte blir avgörande för huruvida undantaget blir tillämpligt. Istället prövas risken för otillbörligt intrång av offentliggörandet i förhållande till verksamheten i fråga. Några tjänster av en verksamhet som lyfts fram som särskilt problematiska för den personliga integriteten och som kan indikera ett otillbörligt intrång är om det finns särskilda sökfält för någon eller några personuppgifter eller om det erbjuds en personanknuten sammanställning av uppgifterna.⁸³

I andra förslaget ändras också första stycket till att omfatta samtliga personuppgifter. Däremot i andra stycket om otillbörlighetsrekvisitet ändras det och får följande lydelse:

(...) första stycket gäller endast om offentliggörandet innebär särskilda risker för otillbörliga intrång i enskildas personliga integritet. Vid denna bedömning ska särskilt beaktas

- 1. personuppgifternas karaktär*
- 2. omfattningen av offentliggörandet, och*
- 3. syftet med offentliggörandet.*⁸⁴

Här anges bedömningsgrunder uttryckligen i lagtexten. Skillnaden som uppstår genom att ange faktorer som ska ingå i bedömningen är enligt

⁸⁰ Se SOU 2024:75 s. 186.

⁸¹ Se SOU 2024:75 s. 187; jfr NJA 2023 s. 211 (*Trisskrapningarna*) och uttalanden om att begränsa grundlagarna genom en ändamålstolkning avseende marknadsföring.

⁸² Se SOU 2024:75 s. 187.

⁸³ Se SOU 2024:75 s. 191.

⁸⁴ Se SOU 2024:75 s. 194.

utredningen att bedömningen av otillbörlighet blir kopplad till själva offentliggörandet, inte till verksamheten. Att syftet med offentliggörandet får beaktas öppnar upp för en ändamålstolkning och utredningen framhåller att om offentliggörandet utgör ett led i den fria åsiktsbildningen kan det inte anses som otillbörligt.⁸⁵ Utredningen anger att delegationsbestämmelsen inte är tänkt att tillämpas på uppgiftssamlingar som har ett journalistiskt syfte. Om det finns ett journalistiskt syfte talar det för att offentliggörandet inte utgör ett otillbörligt intrång. Bestämmelse gör vidare inte någon åtskillnad mellan traditionella medier och andra aktörer. Utredningen betonar, precis som tidigare förarbeten har gjort, att en betydande marginal ska tillämpas för vad som faller inom det grundlagsskyddade området.⁸⁶

Det tredje och sista alternativet till delegationsbestämmelse är istället kopplat till en syftesbedömning. Första stycket är utformat precis som tidigare förslag. I andra stycket anges att första stycket inte gäller för behandling av personuppgifter som sker för journalistiska ändamål eller för akademiskt, konstnärligt eller litterärt skapande. Det finns en tydligare koppling i detta förslag direkt till hur undantaget för journalistiska ändamål i dataskyddsförordningen är formulerat.⁸⁷

Alternativet som utredningen slutligen föreslår ska införas är alternativ två med ett ändrat otillbörlighetskrav. Utredningen anser att alternativ två är mest begränsat till vad som är nödvändigt för att komma till rätta med problemen som söktjänster innebär. Det är bara de verksamheter som bedöms som mest problematiska ur en integritetssynpunkt som omfattas och det framhålls att förslaget möjliggör en bedömning i det enskilda fallet av balansen mellan skyddet för den personliga integriteten och yttrandefriheten.⁸⁸ En nackdel som utredningen framhåller är att alternativ två i viss mån innebär en bedömning av innehållet i yttrandet, men utredningen anför att samtliga materiella undantag i TF och YGL i viss mån tar sikte på innehållet. Med alternativ två kommer bedömningen inte i samma mån som alternativ tre vara kopplat till GDPR.⁸⁹ Det återstår att se vilket alternativ som regeringen går vidare med.

2.2 EU-rätten

Efter att ha redogjort för de relevanta rättsliga reglerna i svensk rätt övergår jag nu till EU-rätten. De främsta EU-rättsakterna som blir aktuella är GDPR och i viss mån EU-stadgan. EU-stadgan blir relevant eftersom EU-domstolen ofta bedömer personuppgiftsbehandlingar mot bakgrund av aktualiserade

⁸⁵ Se SOU 2024:75 s. 196.

⁸⁶ Se SOU 2024:75 s. 197; jfr prop. 2021/22:59, s. 49.

⁸⁷ Se SOU 2024:75 s. 198 f. Se mer om motsvarande bestämmelse i GDPR i kapitel 3.

⁸⁸ Se SOU 2024:75 s. 202.

⁸⁹ Se SOU 2024:75 s. 202; jfr nedan kapitel 3 om artikel 85 GDPR.

rättigheter i EU-stadgan.⁹⁰ EU-stadgan kungjordes år 2000 men blev rättsligt bindande först 2009 genom Lissabonfördraget. Lissabonfördraget gjorde EU-stadgan till primärrätt vilket innebär att den därmed har samma rättsliga status som FEU samt FEUF. EU-stadgan gäller endast mot EU:s medlemsstater när de tillämpar EU-rätten samt mot EU:s institutioner och organ.⁹¹

Rätten till skydd för privatlivet finns i artikel 7 EU-stadgan. Det finns en rätt till personuppgifter och dataskydd i artikel 8 EU-stadgan. Dessutom anges i artikel 16 FEUF att medlemsstaterna ska tillförsäkra att varje EU-medborgare garanteras dataskydd. Rätten till skydd för personuppgifter är därmed en EU-rättslig konstitutionell rättighet som garanteras i flera olika rättsakter.⁹² Det är dock ingen absolut rättighet utan kan begränsas med en tillämpning av proportionalitetsprincipen. Proportionalitetsprincipen är en gyllene regel inom EU-rätten. Proportionalitet anses sammanlänkad med en rättviseargumentation för att rättfärdiga handlingar eller lagstiftningsåtgärder i en efterkontroll gällande huruvida de fanns föreskrivna i lag, eller om handlingarna var genomförda för att främja ett legitimt syfte.⁹³ Inom EU:s primärrätt är principen kodifierad i artikel 52.1 EU-stadgan och anger hur begränsningar av rättigheterna i stadgan får ske.⁹⁴

2.2.1 Skyddet i GDPR

Rätten till skydd för personuppgifter tillhör EU:s kärnområde och finns som sagt i primärrätten genom artikel 8 EU-stadgan och även artikel 16 FEUF. Skyddet konkretiseras sedan i EU:s sekundärrätt bland annat genom GDPR. Så som konstaterades redan i kapitel ett har GDPR två separata syften; dels ska förordningen skydda fysiska personers grundläggande fri- och rättigheter, dels ska den säkerställa ett fritt flöde av personuppgifter inom unionen.⁹⁵ I skäl 1 och 10 till GDPR betonas också rättighetsskyddet uttryckligen eftersom det anges att syftet med förordningen är att säkerställa en hög skyddsnivå för fysiska personers grundläggande fri- och rättigheter och i synnerhet rätten till skydd för privat- och familjeliv avseende behandling av personuppgifter.

GDPR skyddar därmed behandling av personuppgifter.⁹⁶ Med personuppgifter avses varje upplysning som avser en identifierad eller identifierbar fysisk person. En person kan identifieras genom en sammansättning av flera specifika personuppgifter och därigenom anses vara identifierbar.⁹⁷ I GDPR finns

⁹⁰ Se nedan redogörelse av rättsfall i kapitel 3.

⁹¹ Se Åhman (2016) s. 462.

⁹² Se Herlin-Karnell, Guldbrandzén (2022) s. 762.

⁹³ Se Herlin-Karnell (2021) s. 68.

⁹⁴ Se artikel 52 EU-stadgan. Se vidare om proportionalitetsprincipens olika delar i avsnitt 4.1.

⁹⁵ Se avsnitt 1.1; jfr artikel 1 GDPR; jfr skäl 1–4 till GDPR.

⁹⁶ Se artikel 2 GDPR.

⁹⁷ Se artikel 4; jfr Törngren, GDPR, kommentaren till artikel 4, Lexino (JUNO).

både rättigheter för de vars personuppgifter behandlas (de registrerades) samt skyldigheter för den som behandlar personuppgifter (den personuppgiftsansvarige). I artikel 5 fastslås sex centrala principer som måste vara uppfyllda för att en personuppgiftsbehandling ska vara tillåten. Där anges det exempelvis att behandlingen måste vara lagligt grundad och uppgifter får bara samlas in för specifika, legitima syften (ändamålsbegränsning).⁹⁸ I artikel 5.1.b uttrycks också den så kallade finalitetsprincipen som innebär ett krav på att personuppgifter inte får behandlas för ändamål som är oförenliga med insamlingsändamålen.⁹⁹ Vidare får endast de uppgifter som är absolut nödvändiga samlas in (uppgiftsminimering).¹⁰⁰

De lagliga grunderna för personuppgiftsbehandling fastställs i artikel 6. Laglig grund föreligger till exempel om det finns samtycke från de registrerade (artikel 6.1 a), behandlingen är nödvändig för att fullgöra ett avtal (artikel 6.1 b) eller för en rättslig förpliktelse hos den personuppgiftsansvarige (artikel 6.1 c). Behandlingen kan också tillåtas om den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse (artikel 6.1 e) eller för ändamål som rör den personuppgiftsansvariges berättigade intressen om inte den registrerades grundläggande rättigheter väger tyngre (artikel 6.1 f). Den sistnämnda grunden anses ge uttryck för en intresseavvägning.¹⁰¹

För digitala söktjänster skulle en rättslig grund kunna vara att de registrerade har lämnat sitt samtycke till behandlingen. I den nya utredningen till förslagen om en delegationsbestämmelse i YGL som kom hösten 2024 undersökte man dock om de registrerade kunde anses ha lämnat ett sådant samtycke. Utredningen fann att det inte fanns några sådana uppgifter hos företagen som de hade granskat som indikerade att samtycke förelåg. En annan rättslig grund hade vidare kunnat vara intresseavvägningen enligt artikel 6.1 f, d.v.s. om behandlingen är nödvändig för den personuppgiftsansvariges berättigade intressen. Tillämpningen av artikel 6.1 f som rättslig grund var enligt utredningen mer svårbedömd, men utredningen kom fram till att vissa av söktjänsterna offentliggör betydligt fler personuppgifter än vad som kan anses som nödvändigt för ändamål som rör den personuppgiftsansvariges berättigade intressen. Därmed var den lagliga grunden enligt GDPR för företag som tillhandahåller söktjänster tveksam.¹⁰²

Finalitetsprincipen i artikel 5.1 b) kan vidare innebära särskilda begränsningar för myndigheters utlämnande av allmänna handlingar. Personuppgifter i

⁹⁸ Se artikel 5.1 a-b.

⁹⁹ Se Törngren, GDPR, kommentaren till artikel 5, Lexino (JUNO).

¹⁰⁰ Se artikel 5.1 c GDPR.

¹⁰¹ Se Brinnen, kommentaren till artikel 6, under avsnitt 2.6 'Intresseavvägning (6.1.f)', Lexino (JUNO).

¹⁰² Se SOU 2024:75 s. 152.

allmänna handlingar är troligtvis inte insamlade för ändamålet att lämnas ut till söktjänster för deras vidareanvändning med offentliggörande av uppgifterna till andra okända mottagare.¹⁰³ Begränsningar av principen tillåts dock i nationell rätt enligt artikel 23 om det finns lämpliga skyddsåtgärder och förutsätter en lämplig proportionalitetsbedömning.¹⁰⁴

Om det gäller känsliga personuppgifter som personuppgifter som avslöjar etniskt ursprung, politiska åsikter, eller uppgifter om hälsa och sexualliv, är utgångspunkten att sådan behandling är förbjuden enligt artikel 9 GDPR. Behandling av dessa uppgifter är enbart tillåten om något av undantagen i artikel 9.2 föreligger. Det är dessa uppgifter (känsliga) som den nuvarande delegationsbestämmelsen i YGL tar sikte på.¹⁰⁵

I GDPR finns det även särskilda krav för behandling av personuppgifter som gäller brottmålsdomar eller lagöverträdelse som innefattar brott. Artikel 10 anger att behandling av sådana uppgifter endast får utföras under kontroll av en myndighet, annars enbart om behandlingen är tillåten av unionsrätten eller medlemsstaternas nationella rätt och det fastställs lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades fri- och rättigheter. Vidare anges det att ett fullständigt register endast får föras under kontroll av myndighet.¹⁰⁶ Begreppet lagöverträdelse som innefattar brott är vidare ett EU-rättsligt begrepp. EU-domstolen har använt sig av tre kriterier för bedömningen om en överträdelse är av straffrättslig karaktär. För det första bedöms den rättsliga kvalificeringen av överträdelsen enligt nationell rätt. För det andra bedöms överträdelsens art och för det tredje strängheten till den sanktion som den berörde kan åläggas. Även om överträdelsen inte klassificeras som straffrättslig i den nationella rätten kan en bedömning av överträdelsens art och sanktion göra att det är en lagöverträdelse som innefattar brott.¹⁰⁷ EU-domstolen har till exempel bedömt att prickning av förare vid trafikförbrytelser avser lagöverträdelse som innefattar brott, trots att det inte var straffrättsligt klassificerat i den nationella rätten.¹⁰⁸

När GDPR är tillämplig finns det vidare ett antal rättigheter för den registrerade. Den har enligt artikel 15 rätt att veta vilka av ens personuppgifter som samlas in. Dessutom finns en rätt till radering (eller rätten att bli glömd) enligt

¹⁰³ Se Brinnen (2024) s. 301.

¹⁰⁴ Se Brinnen (2024) s. 301.

¹⁰⁵ Jfr ovan avsnitt 2.1.3.

¹⁰⁶ Se Öman, GDPR (senast uppdaterad 2024-10-16, version 3, JUNO) kommentaren till artikel 10.

¹⁰⁷ Se Öman, GDPR (senast uppdaterad 2024-10-16, version 3, JUNO) kommentaren till artikel 10 under rubriken 'lagöverträdelse som innefattar brott'.

¹⁰⁸ Se C-439/19, *Latvija Republika Saeima* (hädanefter *LRS*), EU:C:2021:504.

artikel 17 som innebär att på begäran har den registrerade rätt att få sina personuppgifter borttagna.

2.2.2 EU-rättens företråde

EU-rättens företråde på tryck- och yttrandefrihetens område är omdiskuterat i doktrinen. Nedan kommer en redogörelse av debatten om EU-rättens företråde eftersom jag anser att det är viktigt för förståelsen av motsättningen som finns mellan EU:s dataskyddsregler och digitala söktjänsters skydd i svensk rätt. De olika ställningstagandena blir även relevanta i de svenska domstolarnas avgöranden för huruvida GDPR är tillämplig för företag med utgivningsbevis som begär ut allmänna handlingar för offentliggörande.

Det finns erkända principer som fastställer EU-rättens företråde. I artikel 4 FEU stadgas en lojalitetsplikt till EU för medlemsstaterna. Principen om EU-rättens företråde har dock från början utvecklats genom EU-domstolens praxis. 1964 kom domen *Flaminio Costa mot E.N.E.L* där domstolen uttalade att upprättandet av EG (nuvarande EU) innebar att staterna begränsade sina suveräna rättigheter och skapande ett regelverk som skulle vara tillämpligt på deras medborgare och medlemsstaterna själva. Införlivandet av EU-rättsakterna (d.v.s. fördragen och rättsakterna i nuvarande artikel 288 FEUF) gjorde det enligt domstolen omöjligt för medlemsstaterna att göra gällande en senare ensidig åtgärd som kan strida mot EU-rättsordningen. Det skulle äventyra förverkligandet av fördragsmålen om gemenskapsrätten varierade mellan varje medlemsstat på grund av senare antagen lagstiftning.¹⁰⁹

Denna praxis har sedan bekräftats och utvecklats av EU-domstolen i fler fall.¹¹⁰ I Sverige har regeringen i sitt lagstiftningsarbete bekräftat EU-rättens företråde. EU-rätten är enligt regeringen en egen rättsordning som hämtar sin rättsverkan ur förhållandet att Sverige överlätit viss normgivningsmakt till unionen.¹¹¹ Trots det uppkommer motsättningar och diskussioner gällande principens innebörd och EU:s beslutsbefogenheter på området för tryck- och yttrandefriheten. Motsättningarna har uppstått bland annat mot bakgrund av att det i artikel 4.2 FEU anges att unionen ska respektera medlemsstaternas nationella identitet. Vidare anger 10 kap. 6 § RF att riksdagen inte kan överlåta beslutanderätt till EU om det rör principerna för det svenska statsskicket.

I en statlig utredning med anledning av anslutningen till Lissabonfördraget ville regeringen utreda och minska konfliktytorna mellan yttrandefrihetsgrundlagarna och EU-samarbetet.¹¹² Utredningen har kritiserats i doktrinen

¹⁰⁹ Se EG-domstolens dom 15 juli 1964, mål 6/64, *Flaminio Costa mot E.N.E.L*, s. 217 f.

¹¹⁰ Se C-26/62 *Van Gend & Loos* om direktivens direkta effekt, samt principen om direktivkonform tolkning i C-14/83 *von Colson och Kamann*.

¹¹¹ Se prop. 2009/10:60 s. 141.

¹¹² Se dir. 2008:42, s. 9.

för att inte ha förstått de konfliktytor som kan uppstå.¹¹³ Istället för att föreslå anpassningar för svensk rätt konstaterade utredningen att det var av grundläggande betydelse att Sverige försvarade den nationella regleringen på tryck- och yttrandefrihetens område då den innehöll konstitutionella kärnvärden där beslutanderätten inte överlätts till EU. Principerna ansågs vara en del av Sveriges nationella identitet vilket ankom på unionen att respektera.¹¹⁴

Olle Abrahamsson och Henrik Jermsten diskuterade utredningen och konflikten mellan EU-rättens företrädare och yttrandefrihetsgrundlagarna i en artikel i SvJT. Abrahamsson och Jermsten framhävde att ur en strikt juridisk synpunkt blir det inte någon konflikt med TF och YGL när det rör sig om en direkt tillämplig EU-rättsakt, eftersom en sådan enligt dem ska tillämpas oberoende av vad som angetts i medlemsstaternas grundlagar.¹¹⁵

Enligt den statliga utredningen innebar artikel 4.2 FEUF om medlemsstaternas nationella identitet att den svenska tryck- och yttrandefrihetsmodellen kunde legitimeras och erkännas som en del av den svenska identiteten. Detta argumenterar Abrahamsson och Jermsten emot. De ansåg att fördragsartikeln inte rubbar principen om EU-rättens företrädare. Den svenska modellen representerar enligt författarna inte ett högre värde än den normhierarkiskt överordnande EU-rätten som kommit till genom både folkomröstning och konstitutionell ordning. Det får till följd att de svenska domstolarna enligt författarna skulle agera lagstridigt om de i konkreta fall av normkonflikt ger svenska grundlagsbestämmelser företräde framför EU-reglerna. Författarna menar istället att Sverige i egenskap av medlagstiftare inom EU kan begära respekt för sin nationella identitet och sina konstitutionella traditioner i förhandlingsarbetet till EU-rättsakterna.¹¹⁶

Magnus Schmauch höll inte med om synsättet av EU-rättens företrädare och menade i en replik till Abrahamsson och Jermsten att situationen är mer nyanserad och utfallet blir olika för olika normer. Han argumenterar för att konstitutionella särdrag kan utgöra en ram för EU-rättens företrädare och att den svenska modellen för tryck- och yttrandefriheten mycket väl kan inrymmas i artikel 4.2 FEUF. Det spelar till exempel roll om det rör sig om rättigheter i EKMR och EU-stadgan eller om det gäller konstitutionella principer inom nationella särdrag. Schmauch hävdar att yttrandefrihetsgrundlagarna kan anses vara en del av den nationella identiteten i den mening som avses i artikel 4.2 FEUF. Dock anser han att det beror på vilken typ av EU-rättslig bestämmelse som ställs mot en specifik del av tryck- och yttrandefrihetslagstiftningen. Han anför som exempel att om det gäller en bestämmelse i 1 kap. 9 §

¹¹³ Se Abrahamsson, Jermsten (2014) s. 206.

¹¹⁴ Se SOU 2012:55 s. 23.

¹¹⁵ Se Abrahamsson, Jermsten (2014) s. 206, jfr prop. 2009/19:80 s. 146.

¹¹⁶ Se Abrahamsson, Jermsten (2014) s. 212.

TF (nuvarande 1 kap. 12 § TF) om förbud mot kommersiella annonser som meddelats till skydd för hälsa och miljö, som är ett undantag från TF:s tillämpningsområden, kan det inte vara skyddsvärt enligt artikel 4.2 FEUF.¹¹⁷

Möjligheten att åberopa nationell identitet på unionsrättens område är alltså inte helt klar. Abrahamsson och Jermsten menar att utrymmet är i princip utslutet vid en konflikt, medan Schmauch hävdar att det ett sådant utrymme finns beroende på rättsnormen i fråga. Ytterligare ett synsätt diskuterade Jaan Paju i en artikel där han ansåg att det främst skulle bli aktuellt att hävda den nationella identiteten på sakområden där unionsrättslig lagstiftning saknas. När det gäller skyddet för personuppgifter har beslutskompetens dock överlämnats till EU som lagstiftat på området genom GDPR. Paju menar därmed att den nationella identiteten redan har beaktats i exempelvis artikel 85 och 86 GDPR i förhandlingarna till GDPR.¹¹⁸

2.3 Förhållandet mellan svensk rätt och EU-rätt - yttrandefrihetsgrundlagarnas relation till GDPR

Jag övergår nu till att redogöra för relationen mellan svensk rätt och EU-rätt på tryck- och yttrandefrihetens område och särskilt Sveriges implementering av GDPR.

Trots att GDPR är en förordning och direkt tillämplig i Sverige infördes dataskyddslagen i anslutning till att GDPR blev tillämplig för att komplettera GDPR. I 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen anges det att varken dataskyddslagen eller GDPR ska tillämpas i den utsträckning det skulle strida mot TF eller YGL. Detta följer egentligen också av normhierarkin, grundlag går före vanlig lag, men bestämmelsen infördes som en upplysningsbestämmelse. Det innebär motsatsvis att om TF och YGL inte aktualiseras eller om en delegationsbestämmelse är tillämplig, gäller GDPR fullt ut på personuppgiftsbehandlingen.¹¹⁹ I propositionen till dataskyddslagen tydliggörs det att TF och YGL har företräde framför dataskyddslagen.¹²⁰ Bestämmelsen har gett upphov till den konflikt mellan svenska företag med utgivningsbevis och skyddet för personuppgifter, eftersom den i praktiken har inneburit att företag med grundlagsskydd blir undantagna GDPR:s krav på personuppgiftsskydd.¹²¹

I 1 kap. 7 § 2 st. dataskyddslagen anges det vidare att vissa delar av GDPR och dataskyddslagen inte ska tillämpas vid behandling av personuppgifter som sker för journalistiska ändamål, eller för akademiskt, konstnärligt eller

¹¹⁷ Se Schmauch (2014) s. 530.

¹¹⁸ Se Paju (2023) s. 456 f.

¹¹⁹ Se Brinnen (2024) s. 290.

¹²⁰ Se prop. 2017/18 s. 40 f.

¹²¹ Se Brinnen (2024) s. 290 f.

litterärt skapande. För GDPR:s del blir bland annat principerna och kravet på laglig grund undantaget. Det gäller även artikel 9 GDPR om känsliga personuppgifter och artikel 10 GDPR som anger särskilda krav vid behandling av uppgifter om fällande domar i brottmål och lagöverträdelser som innefattar brott. Skillnaden mellan första och andra stycket i 1 kap. 7 § dataskyddslagen är att första stycket direkt riktar sig till medier som omfattas av grundlagsskyddet, där aktörer med utgivningsbevis är inkluderade. Andra stycket gäller därutöver aktörer som inte erhållit grundlagsskydd, utan andra aktörer som har ett journalistiskt ändamål.¹²²

Konstitutionsutskottet varnade redan vid tillkomsten av reglerna om det frivilliga grundlagsskyddet för utgivningsbevis i YGL att grundlagsskyddet skulle kunna komma att omfatta ”rena personregister” och därmed innebära allvarliga överträdelser av skyddet av personuppgifter.¹²³ Regeringen har vid flera tillfällen betonat att yttrandefriheten enligt TF och YGL i oklara situationer ska ges företräde framför dataskyddslagen. Regeringen ansåg att stor försiktighet skulle iakttas vid alla ingripanden mot företeelser som typiskt sett åtnjuter grundlagsskydd.¹²⁴

Sverige har traditionellt lagt större tonvikt vid allmänhetens tillgång till allmänna handlingar jämfört med hur det regleras i EU-rätten. Rätten till privatliv och personlig integritet regleras på ett relativt begränsat sätt i svensk rätt. I 2 kap. RF återfinns inte rättigheten trots att den finns både i artikel 7 EU-stadgan och artikel 8 EKMR. EU-rätten anses istället ha en jämnare balans mellan rätten till privatliv och yttrandefrihet och i doktrinen framhävs det att EU ofta ger rätten till privatliv och integritetsskyddet företräde.¹²⁵ En förklaring till den svenska grundlagens svagare integritetsskydd är just den starka ställning som den fria åsiktsbildningen och offentlighetsprincipen har.¹²⁶

Integritetskommittén drar slutsatsen i SOU 2016:41 att offentlighetsprincipen och den europeiska dataskyddslagstiftningen verkar principiellt åt olika håll. Offentlighetsprincipen möjliggör spridning av uppgifter, medan dataskyddets huvudregel är att personuppgifter inte får spridas. Kommittén gör dock bedömningen att skillnaden hanteras av domstolarna i den praktiska tillämpningen.¹²⁷ Hur skillnaden rent praktiskt hanteras går utredningen inte igenom, men det har varit en vanlig uppfattning av både domstolar och tillsynsmyndigheten att dataskyddssekretess (21 kap. 7 § OSL) inte kan tillämpas när mottagaren har utgivningsbevis, mot bakgrund av 1 kap. 7 § 1 st.

¹²² Se Stoltz (2018) s. 247.

¹²³ Se KU 2001/02:21 s. 32.

¹²⁴ Se prop.1997/98:44, s. 51.

¹²⁵ Se Reichel (2022) s. 453.

¹²⁶ Se Törngren (2020) s. 600.

¹²⁷ Se SOU 2016:41 s. 60 f.

dataskyddslagen. Domstolarna har ansett att uppgifterna måste kunna lämnas ut till företag med utgivningsbevis samt att IMY inte kan utöva tillsyn över företagens behandling av personuppgifter. Den har inte heller behandlat klagomål från enskilda.¹²⁸ Dock om ett undantag i YGL föreligger, till exempel 1 kap. 20 § YGL, har IMY ansett sig behöriga att utöva tillsyn.¹²⁹

Det har diskuterats mycket huruvida 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen är förenlig med EU-rätten. Som redan har nämnts är EU-rättens företräde omtvistad i doktrinen. Det finns de som menar att den svenska tryck- och yttrandefriheten, särskilt offentlighetsprincipen, är en så pass central del av det svenska statskicket att Sverige inte har lämnat över beslutandekompetens till EU för detta. Dessutom anses den vara en tydlig del av vår nationella identitet som EU-rätten ska respektera enligt artikel 4.2 FEU.¹³⁰ Samtidigt har EU-domstolen flera gånger uttalat att EU-rätten har företräde framför nationella bestämmelser inklusive framför grundlag.¹³¹ Herlin-Karnell och Walter Guldbrazén har argumenterat i en artikel att 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen är direkt oförenlig med EU-rättens företräde och möjliggör en kränkning av svenska medborgares rätt till skydd vid behandling av personuppgifter.¹³² Författarna menar att det blir problematiskt även i situationer där publiceringarna inkluderar andra EU-medborgare som bor i Sverige för att de utnyttjar sin fria rörlighet eftersom Sverige inte säkerställer rättigheterna för dessa medborgare.¹³³

De svenska domstolarna har särskilt tagit fasta på betydelsen av EU-rättens företräde i det senaste årets utveckling av praxis för företag med utgivningsbevis som begär ut allmänna handlingar med stöd av offentlighetsprincipen. Jag kommer nedan redogöra för hur domstolarna har argumenterat gällande varför GDPR har tillämpats på företag med utgivningsbevis. Detta för att diskussionen blir relevant senare för tillämpligheten av undantaget för journalistiska ändamål. De olika argumentationerna är också relevanta då det kan ge indikationer på hur HD och HFD kan komma att argumentera i sin praxis. Det finns ingen garanti att de högsta instanserna kommer att gå på underrätternas linje, men om väldigt många underrätter verkar dra samma slutsatser kanske HD och HFD inte kan bortse från argumentationslinjen som förts.

¹²⁸ Se IMYRS 2024:1 s. 4 f.

¹²⁹ Se HFD 2024 ref 43. Se även nedan kapitel om IMY:s förändrade syn deras rättsliga ställningstagande IMYRS 2024:1 i kapitel 5.

¹³⁰ Jfr ovan avsnitt 2.2.2

¹³¹ Se C-439/19 *LRS*, p. 135; jfr C-399/11, *Melloni*.

¹³² Se Herlin-Karnell, Guldbrazén (2022) s. 766; jfr s. 767.

¹³³ Se Herlin-Karnell, Guldbrazén (2022) s. 767 f.

2.3.1 GDPR ska tillämpas trots 1 kap. 7 § dataskyddslagen

Bakgrunden till besluten är att företag, både med och utan utgivningsbevis, återkommande gör en så kallade massbegäran från domstolar och myndigheter som innebär att företagen begär ut stora mängder allmänna handlingar. Med stöd av tidigare praxis på området beviljades företagens begäran att få ut allmänna handlingar utan någon prövning av företagens förenlighet med GDPR:s krav på personuppgiftsbehandling.¹³⁴ En sådan bedömning har domstolarna under det senaste året ifrågasatt.

Startskottet för praxisändringen blev när en privatperson stämde Mr koll under våren 2023 och begärde att hans personuppgifter skulle raderas samt att företagets utgivningsbevis skulle återkallas. Stockholms tingsrätt bedömde att GDPR inte var tillämplig om publiceringen av personuppgifterna faller under TF eller YGL:s skydd. Eftersom Mr koll hade ett utgivningsbevis skulle YGL tillämpas och där fanns det inte något tillämpligt undantag från grundlagsskyddet.¹³⁵ Svea hovrätt meddelade inte prövningstillstånd, men HD däremot beslutade att återförvisa målet till Svea hovrätt för frågan om en potentiell integritetskränkning förelåg när personuppgifter tillgängliggörs på internet av en kommersiell söktjänst.¹³⁶ Detta öppnade upp för en möjlig ändring av den nationella rättsutvecklingen gällande förhållandet mellan GDPR och yttrandefriheten. Parterna kom dock att förlikas i hovrätten vilket gjorde att det aldrig blev någon rättslig prövning.¹³⁷

Flera domstolar har därefter vid en begäran av företag med utgivningsbevis om att lämna ut brottmålsdomar, förundersökningsprotokoll och liknande, nekat utlämnandet eller enbart lämnat ut med särskilda förbehåll på grund av dataskyddssekretess. HD och HFD har ännu inte avgjort något fall även om flera har överklagats dit. Därav finns än så länge enbart praxis från underrätterna.

Redan i några av de tidigare besluten kom domstolarna fram till att GDPR kunde tillämpas *trots* 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen. I deras bedömning konstaterade man först att ordalydelsen i paragrafen ger uttryck för att på TF och YGL:s tillämpningsområde är GDPR och dataskyddslagen inte tillämpliga. Därmed borde 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen medföra att sekretessbestämmelsen 21 kap. 7 § OSL inte kunde tillämpas i förhållande till innehavare av utgivningsbevis som begär ut allmänna handlingar från domstolar och

¹³⁴ Se Kammarrätten i Stockholm, dom den 25 september 2020 i mål 2825–20. Jfr IMYRS 2024:1 och deras nu ändrade inställning.

¹³⁵ Se Stockholms tingsrätt dom den 2 mars 2022 i mål T 698–20.

¹³⁶ Se HD:s beslut den 21 mars 2023 i mål Ö 3743–22.

¹³⁷ Se SVT nyheter (senast uppdaterad 2024-05-14) *Mrkoll-målet ställs in: "En bisarr situation"*, tillgängligt: <<https://www.svt.se/kultur/mrkoll-malet-stalls-in>>.

myndigheter.¹³⁸ En sådan bedömning ansåg domstolarna dock inte vara förenlig med Sveriges lojalitetsplikt till EU. Det gjorde att domstolarna bedömde att ett generellt undantag för företagen från kraven i GDPR inte var förenligt med den proportionalitetsbedömning mellan yttrandefrihet och skyddet av personuppgifter som krävs av EU-rätten. GDPR skulle alltså tillämpas *trots* det som föreskrivs i dataskyddslagen om grundlagsskyddets företräde.¹³⁹

Ett av de tidigare fallen där ett företag med utgivningsbevis blev nekad att få ut allmänna handlingar var Kammarrätten i Stockholms dom 6027–23. Kammarrätten ansåg att ett så strikt förhållningssätt att yttrandefrihetsgrundlagarna alltid ska ha företräde framför GDPR inte var förenligt med EU-rättens företräde särskilt mot bakgrund av att YGL inte tillåter någon proportionalitetsbedömning. Domstolen tog också fasta på att EU-domstolen har uttalat att EU-rätten har företräde framför nationella bestämmelser, inklusive grundlag.¹⁴⁰ Därmed blev slutsatsen att EU-rätten kräver att det måste göras en avvägning mellan rättigheterna i varje enskilt fall.¹⁴¹

Hovrätten över Skåne och Blekinge ansåg i ett mål från september 2024 att EU-rätten skulle få företräde mot bakgrunden att Sverige har överlåtit beslutanderätten till EU på dataskyddets område. Den hänvisade dessutom till två fall från HD. I det första uttalade HD att en svensk domstol endast kan frångå vad som följer av EU-domstolens tolkningar av en EU-bestämmelse om tillämpningen i det enskilda fallet skulle utgöra en allvarlig otvetydig kränkning av EKMR.¹⁴² I det andra fallet slog HD fast att en nationell domstol kunde inte avvika från EU-domstolens tolkning, även om den skulle göra en annan bedömning av rättsläget, om tolkningen ligger inom det område där beslutanderätten överlåtit.¹⁴³ Hovrätten anförde att det i målet *aktuella uttrycket* av offentlighetsprincipen inte var en sådan del av principerna för det svenska statskicket som EU-rätten inte kan besluta om. EU-rätten skulle därmed tillämpas.¹⁴⁴

¹³⁸ Se Malmö tingsrätts beslut 2024-56-4 s. 3, Hovrätten över Skåne och Blekinges dom i mål Ö2648-24, Hovrätten för övre Norrlands beslut i dnr 2024/83.

¹³⁹ Se Kammarrättens dom Ö 6027–24, Hovrätten över Skåne och Blekinges dom i mål Ö2648-24, Hovrätten för övre Norrlands beslut i dnr 2024/83.

¹⁴⁰ Se Kammarrättens dom Ö 6027–23, s. 7.

¹⁴¹ Se Kammarrättens dom Ö 6027–23, Hovrätten för övre Norrlands beslut dnr 2024/91, s. 5, jfr Kammarrätten i Stockholms dom i mål Ä 4486–24 s. 11.

¹⁴² Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2648–24, s. 4; jfr NJA 2014 s. 79 p. 15 f.

¹⁴³ Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2648–24, s. 4; jfr NJA 2022 s. 965 p. 35.

¹⁴⁴ Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2648–24, s. 5 f; jfr 10 kap. 6 § RF; jfr även avsnitt 2.2.2 och Schmauch slutsats att inte alla delar i TF/YGL kan anses omfattas av skyddet för nationell identitet. Notera att en domare var skiljaktig i mål 2648–24 och menade att Sverige inte överlåtit beslutanderätten till EU gällande inskränkningar av grundlagsskyddet för medieföretag genom föreskrifter om dataskydd. Domaren ansåg att det inte gick att tillämpa 21 kap. 7 § OSL på grundlagsskyddade databaser eftersom det skulle bland annat strida mot censurförbudet 1 kap. 11 YGL.

Även Kammarrätten i Stockholm gjorde senare bedömningen att bestämmelserna om frivilliga utgivningsbevis i svenska grundlagen inte utgör bestämmelser av sådan väsentlig betydelse för det svenska statskicket att EU-rätten aldrig ska ges företräde på området. Dessutom poängterar den att Sverige har överlåtit beslutanderätten på dataskyddets område vilket gör att EU-rätten ska få företräde för de fall då svensk rätt, inklusive grundlag, står i strid med EU-rätten.¹⁴⁵ En tolkning av 1 kap. 7 § dataskyddslagen som innebär att det svenska grundlagsskyddet alltid ska ha företräde framför GDPR för en aktör med utgivningsbevis bedöms av kammarrätten inte förenligt med unionsrättens företräde.¹⁴⁶

2.3.2 Ordalydelsen av 1 kap. 7 § dataskyddslagen ger utrymme för tillämpning av GDPR

En annan tolkning som gjorts av ett fåtal underrätter är att det går att tillämpa GDPR direkt genom ordalydelsen av 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen. I Umeå tingsrätts beslut TUM 2024/195 samt TUM 2024/181 betonas det att 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen anger att GDPR får ge vika för YGL ”i den utsträckning” som regelverken krockar.¹⁴⁷ I lagteknisk mening ansåg tingsrätten att YGL inte reglerar frågan om myndigheters skyldighet att lämna ut handlingar. Det stod därmed inte i strid med *YGL:s bokstav* att på grund av sekretess avslå en begäran om utlämnande av uppgifter från en myndighet. Istället var det vanligt att medieföretag nekas att ta del av handlingar i domstol på grund av de många sekretessregler som gäller i domstol.¹⁴⁸

Den äldre tolkningen av 1 kap. 7 § dataskyddslagen som innebar att bestämmelsen hindrade att personuppgiftsreglerna tillämpades på det grundlagsskyddade området menade Umeå tingsrätt inte kunde stämma, eftersom det inte är så bestämmelsen är formulerad.¹⁴⁹ Istället ansåg tingsrätten att tolkningen av bestämmelsen innebar att i den utsträckning GDPR och YGL inte står i konflikt med varandra, ska GDPR tillämpas, och det finns enligt tingsrätten många bestämmelser i GDPR som inte står i strid med YGL. Det var inte rimligt att ett utgivningsbevis fungerade som ett ”carte blanche” för dessa aktörer att under alla delar av behandlingen av personuppgifter bortse från kraven i GDPR.¹⁵⁰

¹⁴⁵ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål 4486–24, s. 11. Jfr Kammarrätten i Stockholms dom i mål 4398–24. Jmf även EU-domstolens uttalande i *B*, p. 135.

¹⁴⁶ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål 4486–24, s. 11.

¹⁴⁷ Se Umeå tingsrätt beslut TUM 2024/195 samt TUM 2024/181. Jfr ordalydelsen i 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen.

¹⁴⁸ Se Umeå tingsrätt beslut TUM 2024/195 s. 4.

¹⁴⁹ Se Umeå tingsrätt beslut TUM 2024/195 s. 5 med hänvisning till kammarrätten i Stockholms tidigare dom den 25 september 2020 i mål 2825–20.

¹⁵⁰ Se Umeå tingsrätt beslut TUM 2024/195 s. 5, jfr Umeå tingsrätt i beslut TUM 2024/181 s. 5 för samma bedömning.

3 Ett journalistiskt ändamål

Efter att ha redogjort för de rättsliga förutsättningarna förhållandet mellan yttrandefrihetsgrundlagarna och dataskyddsreglerna kommer jag nu att övergå till att utreda GDPR och specifikt förhållandet till yttrande- och informationsfriheten. Därmed blir de relevanta artiklarna artikel 85 och artikel 86 GDPR.

I skäl 9 och 13 till GDPR betonas att det behövdes en förordning för att säkerställa en enhetlig nivå för skydd av fysiska personer över hela unionen och för att undvika avvikelser. För att vara en förordning, som ska vara direkt tillämplig i medlemsstaternas rättssystem innehåller GDPR dock ett stort antal bestämmelser som ger medlemsstaterna möjlighet att komplettera bestämmelserna med nationell lagstiftning. I Tyskland betecknas dessa klausuler som ”öppningsklausuler”¹⁵¹, och i en artikel i SvJT från 2018 diskuterade Hajo Michael Stoltz GDPR:s öppningsklausuler. Stoltz konstaterade att det fanns ett antal olika karaktärer på klausulerna. Vissa är allmänna som artikel 23 om begränsningar av registrerades rättigheter (se uttrycket ”det ska vara möjligt i en medlemsstats nationella rätt...”), eller mer specifika som artikel 8.1 som anger åldersgränsen för barns samtycke. Det finns också obligatoriska klausuler, som innebär ett lagstiftningsuppdrag för medlemsstaterna. Artikel 85 om förhållandet till yttrande- och informationsfriheten är enligt Stoltz en obligatorisk öppningsklausul som anger att medlemsstaterna *ska* införa nationell lagstiftning som förenar yttrande- och informationsfrihet med integritetsskyddet. Stoltz menade att kombinationen av öppningsklausuler och principen om EU-rättens företräde kan ge upphov till normkonflikter mellan GDPR och kompletterande nationella dataskyddslagar och dessutom leda till olika tolkningar av klausulerna.¹⁵²

Medan Stoltz argumenterade för tolkningen av artikel 85 som ett lagstiftningsuppdrag menar Paju att artikel 85 (och artikel 86) inte är utformade som undantagsregler utan snarare som viktningsregler. Med det menar han att anvisningen gäller den proportionalitetsbedömning som måste göras mellan rätten till skydd för privatlivet och yttrandefriheten.¹⁵³

3.1 Om artikel 85 GDPR

Avsnitt nio GDPR behandlar särskilda situationer som ger medlemsstaterna möjlighet till särreglering inom vissa områden. Där finns artikel 85 GDPR. Av artikel 85.1 framgår det att medlemsstaterna ska i lag förena rätten till integritet i enlighet med förordningen, med yttrande- och informationsfrihet,

¹⁵¹ Se Stoltz (2018) s. 242.

¹⁵² Se Stoltz (2018) s. 242.

¹⁵³ Se Paju (2023) s. 460.

inbegripet behandling som sker för journalistiska ändamål eller för akademiskt, konstnärligt eller litterärt skapande. Uppgiften att sammanjämka rättigheterna har i huvudsak lämnats över till medlemsstaterna¹⁵⁴

I artikel 85.2 anges det vidare att medlemsstaterna ska för behandling som sker för journalistiska ändamål (m.m.) fastställa undantag eller avvikelser från avsnitt två–sju samt avsnitt nio, om dessa är nödvändiga för att förena rätten till integritet med yttrande- och informationsfrihet. Det innebär att stora delar av GDPR inte blir tillämpliga för dessa särskilt privilegierade syften. Rent praktiskt behöver inte aktörer som är undantagna från dessa bestämmelser inhämta samtycke eller stödja behandlingen på en laglig grund enligt artikel 6 GDPR. De behöver inte heller se till de särskilda kraven i artikel 9 vid behandling av känsliga personuppgifter eller uppfylla kraven i artikel 10 vid behandling av uppgifter som rör fällande domar i brottmål.¹⁵⁵

Artikel 85.3 GDPR anger till sist att varje medlemsstat måste anmäla de bestämmelser i sin lagstiftning som den antagit i enlighet med artikel 85.2 till kommissionen.

I skäl 153 till GDPR framgår det att medlemsstaterna bör sammanjämka bestämmelser om yttrande- och informationsfrihet, inbegripet journalistiska uttrycksformer, med rätten till skydd för personuppgifter i enlighet med förordningen. Detta kan enligt skäl 153 göras genom att behandling av personuppgifter för journalistiska ändamål undantas från vissa av kraven i förordningen och bör särskilt gälla vid behandling av personuppgifter inom det audiovisuella området och i nyhetsarkiv och pressbibliotek.

Redan när dataskyddsdirektivet gällde behandlades frågan om dess bestämmelser i sig stod i strid med yttrandefriheten eller andra fri- och rättigheter av EU-domstolen. I *Lindqvist*-domen från 2003 slog domstolen fast att det ankom på de nationella domstolarna och myndigheterna vid tillämpningen av nationella bestämmelser som införlivat direktivet att garantera en rättvis balans mellan de aktuella rättigheter och skyldigheterna.¹⁵⁶ EU-domstolen anvisade alltså redan då de nationella domstolarna att i varje enskilt fall göra en proportionalitetsbedömning mellan integritetsskyddet och yttrandefriheten. En proportionalitetsavvägning har vidare varit återkommande i EU-domstolens praxis på dataskyddets område.¹⁵⁷

¹⁵⁴ Se C-345/17, *Buivids*, p. 50.

¹⁵⁵ Jfr ovan avsnitt 2.2.1.

¹⁵⁶ Se C-101/01, *Lindqvist*, p. 84–89.

¹⁵⁷ Se Öman, Nordstedts juridik, JUNO, version 2b, kommentaren till artikel 85. Jfr nedan kapitel 4.

3.2 Om artikel 86 GDPR

I artikel 86 skyddas informationsfriheten och rätten att ta del av allmänna handlingar. Där anges det att handlingar får lämnas ut om det finns stöd i nationell rätt, för att jämka samman allmänhetens rätt att få tillgång till allmänna handlingar med rätten till skydd av personuppgifter i enlighet med förordningen. I det tidigare dataskyddsdirektivet fanns ingen motsvarande bestämmelse, utan handlingars offentlighet kom enbart till uttryck i skäl 72 till direktivet.

I skäl 154 till GDPR anges det att rätten att ta del av allmänna handlingar är att betrakta som ett allmänt intresse. Ordalydelsen i artikel 86 och skälet ger relativt lite vägledning för utrymmet att behandla personuppgifter i allmänna handlingar och hur intresset för dataskydd ska balanseras mot intresset för offentlighet.¹⁵⁸ Det finns inte heller många fall från EU-domstolen som direkt behandlar artikel 86, men i nyare praxis har den behandlats kortfattat.

Av *Latvija Republica Saeima*-domen (hädanefter *LRS*) går det att utläsa att artikel 86 GDPR i sig inte kan användas som ett undantag från GDPR. Synsättet visar igen på diskrepansen mellan EU-rätt och svensk rätt.¹⁵⁹ Bestämmelsen har tillsammans med artikel 85 ansetts ge stöd åt 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen och möjligheten att undanta förordningen om det strider mot TF och YGL. I Sverige har alltså artikeln getts en betydligt mer långtgående innebörd.¹⁶⁰ Till skillnad från artikel 85.2 GDPR ger ordalydelsen i artikel 86 inte något utrymme att göra undantag eller avvikelser från GDPR:s regler.¹⁶¹ Den är alltså inte någon öppningsklausul.¹⁶² Slutsatsen i *LRS*-domen bekräftades under våren 2024 av EU-domstolen när den konstaterade att artikel 86 handlar om att ”jämka samman” rättigheterna och de registrerades rätt till respekt för privatlivet och skydd för personuppgifter ansågs väga tyngre än allmänhetens rätt att få tillgång till allmänna handlingar.¹⁶³

3.3 Finns det en definition?

Det avgörande för huruvida stora delar av GDPR blir tillämplig för vissa aktörer är tolkningen av begreppet ”journalistiska ändamål” i artikel 85.2.¹⁶⁴

¹⁵⁸ Se artikel 86 GDPR; jfr Reichel (2022) s. 125.

¹⁵⁹ Se C-439/19 *LRS*, p. 119–120; jfr Reichel (2022) s. 125; jfr även ovan avsnitt 2.3.

¹⁶⁰ Se prop. 2017/18:105 s. 40 ff; se även SOU 2017:39 s. 30; jfr även Reichel (2022) s. 125.

¹⁶¹ Se ordalydelsen i artikel 86 GDPR jämfört med artikel 85.2.

¹⁶² Jfr ovan avsnitt 3.

¹⁶³ Se C-740/22, *Endemol shine*, p. 55; se mer om fallet i avsnitt 4.3–4.

¹⁶⁴ Se artikel 85.2 GDPR. Det gäller även för de andra särskilt privilegierade syftena, men i denna uppsats utreds enbart situationen för journalistiska ändamål.

Journalistiska ändamål anses ha ett särskilt skyddsvärde. I skäl 153 anges det att det bör göras en bred tolkning av begreppet journalistik för att beakta vikten av yttrandefrihet i varje demokratiskt samhälle. I det tidigare dataskyddsdirektivet angavs att behandling som sker *uteslutande* för journalistiska ändamål skulle undantas från vissa bestämmelser i direktivet för att förena rätten till privatlivet med yttrandefriheten. Ordet *uteslutande* har tagits bort i den nuvarande bestämmelsen.¹⁶⁵

Innebörden av att ordet *uteslutande* tagits bort i GDPR har diskuterats i ett rättsligt ställningstagande från IMY.¹⁶⁶ IMY framhävde att en tolkning av bestämmelsen utifrån ordalydelsen innebär att begränsningen som ordet *uteslutande* innebar inte längre gäller. I kommissionens förslag till förordning fanns begreppet med, men det valdes sedan att tas bort i den slutliga versionen. I skäl 153 anges det dock att behandlingen av personuppgifter *enbart* för journalistiska ändamål (m.m) bör undantas vissa av kraven i förordningen. Uttrycket *enbart* kan anses ha samma innebörd som *uteslutande*, men IMY betonar att enligt EU-domstolens praxis kan skälen till rättsakterna inte användas för att tolka artiklar i strid med deras ordalydelser eller vara självständigt bindande bestämmelser utan att det återspeglas i den rättsligt bindande delen av rättsakten. Mot den bakgrunden drar IMY slutsatsen att varken GDPR (eller motsvarande bestämmelse i 1 kap. 7 § 2 st. dataskyddslagen) kräver att behandlingen ska ske *uteslutande* för journalistiska ändamål för att vara tillämpligt.¹⁶⁷

EU-domstolen har ännu inte tolkat journalistiska ändamål utifrån GDPR, det finns alltså ingen definition eller fast praxis att utgå från. Det finns dock några rättsfall från domstolen som gällde det tidigare dataskyddsdirektivet. I fall som avgjorts av EU-domstolen efter att GDPR trätt i kraft, men där händelserna utspelar sig från när dataskyddsdirektivet var tillämpligt har EU-domstolen gjort jämförelser med GDPR:s motsvarande bestämmelser och gjort uttalanden av tolkningen även för förordningen.¹⁶⁸

3.3.1 Journalistisk verksamhet

I EU-domstolens praxis har man inom ramen för begreppet journalistiskt ändamål utrett vad som utgör en journalistisk verksamhet. Begreppen journalistiskt ändamål och journalistisk verksamhet har både enligt EU-domstolen och i svenska lagstiftningsarbetet ansetts vara till stor del överlappande.¹⁶⁹ I fallet *Satakunnan Markkinapörssi och Satamedia* (hädanefter *Satakunnan*) ansågs publicering och spridning av offentliga uppgifter vara journalistisk

¹⁶⁵ Jfr artikel 9 dataskyddsdirektivet med artikel 85 GDPR.

¹⁶⁶ Se IMYRS 2022:2.

¹⁶⁷ Se IMYRS 2022:2 s. 26. Jfr Paju (2023) s. 460.

¹⁶⁸ Se C-136/17, *GC m.fl.*, p. 33.

¹⁶⁹ Jfr DS 2017:57 s. 121.

verksamhet om verksamheten syftade till att ”sprida information, åsikter eller idéer till allmänheten, oavsett vilket medium det sker genom”.¹⁷⁰ Fallet handlade om ett företag som efter inhämtande av offentliga uppgifter från finska skattemyndigheten, bland annat namn och inkomstuppgifter, publicerade uppgifterna i en tidning och därefter spred dem vidare till ett dotterföretag som tillhandahöll uppgifterna till allmänheten via en SMS-tjänst. Privatpersoner kunde då mot betalning få ut uppgifterna via sms.¹⁷¹

EU-domstolen uttalade att journalistiska verksamheter inte var förbehållet medieföretag utan gällde alla personer som är ”journalistiskt verksamma”. Journalistiska verksamheter kunde också bedrivas i vinstsyfte.¹⁷² Kommersiell framgång kunde till och med vara en förutsättning för att professionell journalistisk verksamhet ska kunna bestå. Domstolen betonade dessutom att direktivets syfte var att skydda fysiska personers rätt till privatliv men att rätten i ”viss mån” ska förenas med yttrandefriheten.¹⁷³ EU-domstolen uteslöt alltså inte att tillhandahållandet av personuppgifter kunde omfattas av ett journalistiskt ändamål. Den avvägningen skulle göras av de nationella domstolarna, men i domen framgår det att det krävs ”en balanserad avvägning för att skydda den grundläggande rätten till privatliv”.¹⁷⁴

Varken formen eller mediet för informationsspridningen har alltså ansetts vara det avgörande för om behandlingen skett för ett journalistiskt ändamål. Därtill ska det beaktas att kommunikationsmöjligheterna har utvecklats och flerfaldigats och sker inte bara på traditionella medieplattformar.¹⁷⁵ I målet *Buivids* ansåg EU-domstolen att en publicering av en video på Youtube inte uteslöt att publiceringen kunnat ske för ett journalistiskt ändamål, men det ankom på de nationella domstolarna att avgöra om publiceringen hade skett för att sprida information, åsikter eller idéer till allmänheten.¹⁷⁶

3.3.2 Betydelsen av EKMR för bedömningen

Även om syftet med uppsatsen inte är att utreda Europadomstolens praxis, eftersom frågeställningarna avser EU-rättsliga frågor anser jag det värt att nämna att det finns några fall i Europadomstolen som berör journalistisk verksamhet som har bedömts mot bakgrund av EU-rätten. Till exempel gick det ovan refererade fallet *Satakunnan* efter EU-domstolens förhandsavgörande till Europadomstolen. Det kom även två rättsfall under 2023 mot Ungern respektive Belgien, d.v.s. två EU-länder, där den relevanta lagstiftningen som

¹⁷⁰ Se C-73/07, *Satakunnan*, p. 56. Se även C-345/17, *Buivids*, p. 51–53 för liknande resonemang.

¹⁷¹ Se C-73/07, *Satakunnan*, p. 29.

¹⁷² Se C-73/07, *Satakunnan*, p. 61.

¹⁷³ Se C-73/07, *Satakunnan*, p. 53.

¹⁷⁴ Se C-73/07, *Satakunnan*, p. 56.

¹⁷⁵ Se C-345/17, *Buivids*, p. 56–57.

¹⁷⁶ Se C-345/17, *Buivids*, p. 56–57, jfr ovan C-73/07, *Satakunnan*, p. 56.

Europadomstolen granskade blev EU-rättsakter. Enligt min bedömning speglar fallen rättsläget tillräckligt väl på området för att uppfylla syftet med utredningen i uppsatsen, eftersom det är EU-rätten som är i fokus.

Mot bakgrund av EU-domstolens dom i *Satakunnan*-fallet fann den finska domstolen att det var proportionerligt att inskränka företagets yttrandefrihet till förmån för enskildas rätt till privatliv. Detta eftersom företaget med SMS-tjänsten inte tillhandahöll informationen till allmänheten, utan enbart på begäran av en individ.¹⁷⁷ Det gjorde att företagen vände sig till Europadomstolen för att få fastställt att deras yttrandefrihet hade kränkts. Europadomstolen kom då in på en bedömning av journalistik mot bakgrund av den tillämpliga EU-rätten för att avgöra om en kränkning hade skett. Europadomstolen kom fram till att även om det fanns ett mycket litet utrymme att begränsa yttrandefriheten när det gäller politik eller debatt av allmänt intresse, förhöll det sig annorlunda när det gällde företag som vill ”stilla nyfikna läsaes intresse för andras privatliv”.¹⁷⁸ Publiceringen av uppgifterna syftade inte endast till att sprida information, åsikter eller idéer och det fanns inget allmänintresse för de finska företagen när de massdistribuerade data om personuppgifter, i oförändrat skick, om vänners och kändisars inkomstuppgifter. Artikel 10 EKMR om yttrandefrihet hade alltså inte kränkts.¹⁷⁹

I det tidigare nämnda målet *Buivids* uttalade EU-domstolen att avvikelser och undantagen i artikel 9 i dataskyddsdirektivet (motsvarande artikel 85 GDPR), endast ska tillämpas i den mån det är nödvändigt för att förena de två grundläggande rättigheterna, det vill säga skyddet för privatlivet och yttrandefriheten. Undantagen fick inte gå utöver vad som är strikt nödvändigt.¹⁸⁰ EU-domstolen hänvisade härvid till Europadomstolens praxis och anförde att artikel 7 om skydd för personuppgifter i EU-stadgan motsvarar artikel 8 i EKMR gällande rätten till respekt för privatlivet. Likaså motsvarar artikel 11 i EU-stadgan om yttrandefrihet, artikel 10 i EKMR.¹⁸¹ I bedömningen för att uppnå en balans mellan rättigheterna och inte gå utöver vad som är strikt nödvändigt, har Europadomstolen slagit fast ett antal kriterier som ska beaktas, som EU-domstolen sedan har påpekat att de nationella domstolarna kan använda för att se om undantaget i artikel 9 kunde vara tillämpligt.¹⁸²

Dessa kriterier, som återkommande har behandlats i Europadomstolens praxis, ska balansera de avvägningar mellan rättigheterna som behöver göras

¹⁷⁷ Se *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland*, [GC] no. 931/13, dom den 27 juni 2017, p. 22.

¹⁷⁸ Se C-73/07, *Satakunnan*, p. 171.

¹⁷⁹ Se *Satakunnan Markkinapörssi Oy and Satamedia Oy v. Finland*, [GC] no. 931/13, dom den 27 juni 2017, p. 171–175. Jfr Paju. J i FT 2023 s. 451.

¹⁸⁰ Se C-345/17, *Buivids*, p. 63–64.

¹⁸¹ Se C-345/17, *Buivids*, p. 65.

¹⁸² Se C-345/17, *Buivids*, p. 65–66.

och säkerställa att eventuella inskränkningar i rättigheterna är nödvändiga i ett demokratiskt samhälle.¹⁸³ Exempel på kriterier är om det bidrar till en debatt av allmänt intresse, om personen är offentlig, den aktuella personens tidigare agerande, innehållet i, formen för och konsekvenserna av offentliggörandet och omständigheterna som uppgifterna erhöles under.¹⁸⁴

Vidare ansåg Europadomstolen i målet *L.B mot Ungern* att en offentlig databas som publicerade uppgifter om personer med stora skatteskulder inte vara förenligt med artikel 8 EKMR. Den relevanta nationella lagstiftningen att bedöma var bland annat GDPR. Europadomstolen fann att en kränkning av artikel 8 EKMR förelåg, eftersom det gällde en systematisk publicering av skatteuppgifterna som inkluderade uppgift om skattebetalarnas hemadresser. Publiceringen var inte nödvändig i ett demokratiskt samhälle och de ungerska myndigheterna hade inte balanserat de motstående intressena mot varandra.¹⁸⁵

I målet *Hurbain mot Belgien* i Europadomstolen blev GDPR igen relevant och gällde specifikt journalistisk verksamhet och yttrandefrihet, där yttrandefriheten fick ge vika för skyddet för personuppgifter. Fallet handlade om publiceringar i en tidnings digitala nyhetsarkiv och rätten att bli glömd, vilket gjorde att bedömningen av journalistik blev relevant. Europadomstolen ansåg att en nationell domstols beslut att anonymisera en artikel om en person som orsakat en bilolycka med dödlig utgång inte var en överträdelse av tidningens yttrandefrihet i artikel 10 EKMR. Mot bakgrund av de fastställda kriterierna som nämnts ovan för att se om åtgärden var nödvändig i ett demokratisk samhälle, ansågs inskränkningen av yttrandefriheten vara godtagbar. Europadomstolen framhöll att den arkiverade artikeln hade följden att det skapades ett ”virtuellt brottsregister”.¹⁸⁶ Den enskilde hade exempelvis redan avtjänat sitt straff och med tanke på den långa tid som förflutit sedan händelsen, innebar en sökning på Google att artikeln omedelbart dök upp och bidrog till en stigmatisering av personen. Detta skadade hans rykte och hindrade honom från att återintegreras i samhället.¹⁸⁷

3.3.3 Rena sökregister

I artikel 17.1 GDPR finns den så kallade rätten till radering. Den registrerade har rätt att på begäran och utan onödigt dröjsmål få sina personuppgifter

¹⁸³ Jfr artikel 10.2 EKMR.

¹⁸⁴ Se *Satakunnan Markkinapörssi Oy och Satamedia Oy mot Finland*, [GC] no. 931/13, dom den 27 juni 2017 p. 167, jfr även äldre praxis från Europadomstolen som slagit fast kriterierna: *von Hannover v. Tyskland*, nr 59320/00, 24 juni 2004; *Axel Springer AG v. Tyskland*, nr 39954/08, 7 februari 2012.

¹⁸⁵ Se *L.B v. Hungary*, no. 36345/16, dom den 9 mars 2023, p. 139.

¹⁸⁶ Se *Hurbain v. Belgium*, no. 57292/16, dom den 4 juli 2023, p. 214–254. Jfr Paju (2023) s. 453.

¹⁸⁷ Se *Hurbain v. Belgium*, no. 57292/16 dom den 4 juli 2023, p. 234.

raderade om ett av skälen i bestämmelsen föreligger, såsom att det inte längre föreligger någon laglig grund för behandlingen. I artikel 17.3 a GDPR föreskrivs undantag att artikel 17.1 inte gäller vid utövande av rätten till informationsfrihet. Varken informationsfriheten eller skyddet för personuppgifter är som sagt några absoluta rättigheter, utan måste vägas mot andra rättigheter enligt proportionalitetsprincipen.¹⁸⁸

EU-domstolen har fastslagit att sökmotorleverantörer som Google inte kan betraktas som journalistisk verksamhet.¹⁸⁹ I fallet *Google Spain* betonade domstolen att en sökmotors visningar av sökresultat kan innebära ett större intrång i en persons rätt till privatliv än vad en publicering på en webbplats med en ansvarig utgivare utgör. Sökresultatets tillgänglighet underlättar spridningen av information. En förteckning av sökresultat som visas till följd av exempelvis en sökning på personens namn, gör det betydligt enklare för varje internetanvändare att få tillgång till informationen som finns om personen och kan spela en avgörande roll för spridningen av informationen.¹⁹⁰ De legitima intressena som motiverade behandlingarna kunde se olika ut och konsekvenserna för privatlivet kunde skilja sig åt, vilket gjorde att rättigheterna i direktivet kunde göras gällande mot Google, men inte mot utgivaren av webbsidan.¹⁹¹

Synsättet i *Google Spain*-målet bekräftades i fallet *GC m.fl* där rätten att få sitt namn borttaget bedömdes väga tyngre än en sökmotors ekonomiska intressen och allmänhetens rätt till information.¹⁹² Fallet gällde länkar till tidningsartiklar som vid en sökträff på namn dök upp på träfflistan på Google. Artiklarna handlade bland annat om uppgifter om lagöverträdelse som innefattade brott som skyddades särskilt i artikel 8.5 i dataskyddsdirektivet.¹⁹³ Domstolen slog fast att det måste göras en proportionalitetsbedömning mellan informationsfriheten och intrånget i individens privatliv med beaktande av ingreppets allvar i den registrerades grundläggande rättigheter. Det behövde vara strikt nödvändigt att inkludera länken till sökresultatet för att skydda informationsfriheten för de internetanvändare som eventuellt är intresserade av att få tillgång till webbsidan genom en sökning på namn. Om den berörda personen hade en offentlig roll kunde det motivera allmänhetens bredare intresse av att få tillgång till informationen genom listan av sökresultat.¹⁹⁴

I *GC m.fl* framhöll EU-domstolen att GDPR, genom artikel 17 uppställer uttryckliga krav på en proportionalitetsbedömning och det var mot bakgrund av

¹⁸⁸ Se C-136/17, *GC m.fl*, p. 57.

¹⁸⁹ Se C-131/12, *Google Spain*, p. 85.

¹⁹⁰ Se C-131/12, *Google Spain*, p. 87.

¹⁹¹ Se C-131/12, *Google Spain*, p. 86.

¹⁹² Se C-136/17, *GC m.fl*, p. 53.

¹⁹³ Se nuvarande artikel 10 GDPR.

¹⁹⁴ Se C-136/17, *GC m.fl*, p. 53.

de grundläggande rättigheterna som artikeln ger uttryck för som domstolen prövade om en sökmotorleverantör är skyldig att efterkomma en begäran om borttagande av länkar till webbsidor som innehåller personuppgifterna i fråga.¹⁹⁵ Slutsatsen blev att en sökmotorleverantör var i princip skyldig att på begäran ta bort länkar till webbsidor som innehåller personuppgifter som hör till de särskilda kategorierna i exempelvis artikel 8.5 dataskyddsdirektivet om uppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott.¹⁹⁶

Google är alltså en sökmotorleverantör vars behandling genom tillhandahållandet av sökmotorn inte omfattades av undantaget för journalistiska ändamål. I det svenska grundlagsarbetet då lagstiftaren senast reformerade yttrandefrihetsgrundlagarna och införde undantaget för känsliga personuppgifter, konstaterades att detsamma bör gälla en renodlad söktjänst med fällande brottmålsdomar som riktar sig till allmänheten.¹⁹⁷ I förslaget hänvisades till den proportionalitetsbedömning som EU-domstolen tillämpar och det poängterades att en till allmänheten riktad söktjänst avseende fällande brottmålsdomar inte skulle kunna anses falla inom journalistundantaget. Uppgifterna i fråga ansågs vara uppenbart mycket integritetskränkande och ett sådant register kunde inte anses informera, utöva kritik eller väcka debatt om samhällsfrågor av betydelse för allmänheten.¹⁹⁸

3.4 Kommentarer

Utredningen av artikel 85 och 86 och specifikt vad EU-domstolen har uttalat om journalistiska ändamål utifrån det tidigare dataskyddsdirektivet visar på flera intressanta synsätt som kan påverka hur EU-domstolen kommer att se på databaser med söktjänster för personuppgifter. Flera av ovan refererade rättsfall från EU-domstolen har vidare IMY i sitt rättsliga ställningstagande om journalistisk verksamhet ansett fortsatt relevanta för tolkningen av GDPR trots att fallen gällde det tidigare direktivet.¹⁹⁹ I ställningstagandet betonade IMY att det inte är formen som är det avgörande för om behandlingen av personuppgifter har ett journalistiskt ändamål, men mot bakgrund av *Google Spain* är det inte heller *all* information som görs tillgänglig på internet och som innehåller personuppgifter som omfattas av begreppet.²⁰⁰ Utifrån EU-domstolens praxis delar jag IMY:s synsätt att det krävs en utredning av både innehåll och form för att avgöra om ett journalistiskt ändamål finns med publiceringen. I fallet *Satakunnan*, i både EU-domstolen och Europadomstolen, vägde rätten till privatliv tyngre vid en avvägning mellan rätten till privatlivet och yttrandefriheten för digitala sammanställningar vars syfte var att stilla

¹⁹⁵ Se C-136/17, *GC m.fl.*, p. 59-60.

¹⁹⁶ Se C-136/17, *GC m.fl.*, p. 69.

¹⁹⁷ Se DS 2017:57 s. 121; jfr IMYRS 2022:2 s. 24 f.

¹⁹⁸ Se DS 2017:57 s. 121.

¹⁹⁹ Jfr avsnitt 3.3.

²⁰⁰ Jfr avsnitt 3.3 och 3.3.3 med hänvisning till C-131/12, *Google Spain*-fallet.

allmänhetens nyfikenhet. Frågan är om svenska kommersiella söktjänster behandling av personuppgifter skiljer sig från sammanställningen som gjordes av de finska företagen.

När EU-rättsakter har kommit till mot bakgrund av eller som ett skydd av enskilda fri- och rättigheter blir EU-stadgan relevant och eventuella inskränkningar måste göras mot bakgrund av stadgan. Det blir dessutom intressant att EU-domstolen och Europadomstolen hänvisar till varandras bedömningar för hur proportionalitetsprincipen ska beaktas vid behandlingen av personuppgifter. På så sätt blir rättighetsaspekten i bedömningarna ännu tydligare. Givet utfallet i EU-domstolens *Google Spain* och *GC m.fl* samt Europadomstolens *Hurbain* tycks dessutom rätten till privatliv väga tyngre trots att det handlade om artiklar från journalistisk verksamhet. Det bedömer jag indikerar att en journalistisk verksamhet inte kommer per automatik att kunna undgå en proportionalitetsbedömning när rättighetsaspekterna aktualiseras.

4 Proportionalitetsprincipen inom dataskydd

Som jag har varit inne på under kapitel tre både utifrån den praxis som redovisats men också vad artikel 85 och 86 GDPR uttrycker om yttrande- och informationsfrihet, krävs en *avvägning* mellan de aktuella rättigheterna för att skydda individers grundläggande friheter. Proportionalitetsprincipen har spelat en avgörande roll hos EU-domstolen inom området för dataskydd. Även om det inte finns praxis som behandlar journalistiska ändamål i GDPR, kan man utröna en tydlig utveckling där proportionalitetsbedömningar får en större roll inom hela dataskyddets område. Proportionalitetsprincipen kan vidare enligt EU-domstolen utläsas direkt ur bestämmelserna i GDPR.²⁰¹ Därav följer nu ett kapitel för att utröna återkommande avvägningar som EU-domstolen när den tillämpar principen. Jag presenterade kort proportionalitetsprincipen i avsnitt 2.2, men detta kapitel handlar om proportionalitet på dataskyddets område och hur EU-domstolen har tillämpat proportionalitetsprincipen på situationer där yttrande- och informationsfriheten aktualiseras.

4.1 Proportionalitetsprincipens olika delar

När EU-länder antar eller tillämpar en nationell lag som genomför en EU-rättsakt eller när de tillämpar en EU-rättsakt direkt blir EU-stadgan tillämplig. Då gäller dess grundläggande fri- och rättigheter samt principerna däri.²⁰²

I skäl 4 till GDPR betonas att skyddet för personuppgifter inte är någon absolut rättighet utan rättigheten måste förstås utifrån sin uppgift i samhället och vägas mot andra grundläggande rättigheter i enlighet med proportionalitetsprincipen. Proportionalitetsprincipen kommer till uttryck som sagt i artikel 52 EU-stadgan. Enligt artikeln behöver begränsningar av rättigheterna vara föreskrivna i lag och får endast göras om de är nödvändiga och svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller på grund av behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter. Begränsningar behöver vidare vara proportionella åtgärder i ett demokratiskt samhälle för att skydda särskilt viktiga intressen.²⁰³ Kravet på proportionella åtgärder utifrån vad som är tillåtet i ett demokratiskt samhälle eller mot de legitima mål som eftersträvas kommer vidare till uttryck direkt i artikel 6.3 och artikel 23 GDPR.²⁰⁴

²⁰¹ Jfr C-136/17, *GC m.fl.*, om proportionalitetsprincipen i artikel 17.

²⁰² Se artikel 51 EU-stadgan.

²⁰³ Jfr skäl 19 till GDPR; jfr även avsnitt 3.3.2 om Europadomstolens kriterier.

²⁰⁴ Se artikel 6.3 2 st. samt artikel 23 GDPR och hänvisningen till att nationell rätt.

EU-domstolen har återkommande uttalat att proportionalitetsprincipen innebär att begränsningar av de grundläggande rättigheterna får göras endast om de är nödvändiga eller faktiskt svarar mot ett mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av unionen eller vid behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter. Vidare får begränsningarna enligt EU-domstolen inte gå utöver vad som är strikt nödvändigt och lagstiftning som innebär ett ingrepp måste innehålla tydliga och precisa bestämmelser som reglerar räckvidden och tillämpningen av den aktuella åtgärden.²⁰⁵ Ett ingrepp i en rättighet måste vara försvarlig och lämplig utifrån vad som krävs för att uppnå de önskade resultatet. Kan en mindre ingripande åtgärd användas ska det väljas först.²⁰⁶ Dessa beståndsdelar utgör kärnan i proportionalitetsprincipen och används av EU-domstolen både för att bedöma huruvida en viss lagstiftning är proportionerlig och för att avgöra om åtgärder som innebär ingrepp i individers grundläggande fri- och rättigheter varit tillåtna.²⁰⁷

4.2 Tillämpning av proportionalitetsprincipen av EU-domstolen

Det finns ett stort antal rättsfall där EU-domstolen tillämpar proportionalitetsprincipen på dataskyddets område. I *Digital rights*-domen tillämpade EU-domstolen proportionalitetsprincipen när den ogiltigförklarade datalagringsdirektivet eftersom den stred mot artikel 7 och 8 i EU-stadgan. EU-domstolen fann att direktivet var allt för generellt utformat och innehöll inga rättssäkerhetsgarantier för den enskilde när beslut om datalagring inte kunde prövas av en domstol eller annan oberoende myndighet.²⁰⁸ Användningen av proportionalitetsprincipen i *Digital rights*-domen blev även aktuell i *Schrems I*. I fallet betonade domstolen att avsaknaden av effektiva rättsmedel för den enskilde att kunna få rätt till ändring eller radering av sina personuppgifter levde inte upp till kraven i EU-stadgan.²⁰⁹ Vidare betonades både i *Schrems I och II* att en lagstiftning som tillåter en generell lagring av samtliga uppgifter, utan att det görs en differentiering eller begränsning i förhållande till det eftersträfvade syftet, inte kan anses vara begränsad till vad som är strikt nödvändigt.²¹⁰

2021 kom en särskilt uppmärksammas dom där rätten till allmänna handlingar aktualiserades på dataskyddets område (*LRS*-domen).²¹¹ Den lettiska författningsdomstolen hade begärt ett förhandsavgörande om det lettiska

²⁰⁵ Se C-740/22, *Endemol Shine*, p. 52; jfr C-439/19, *LRS*, p. 105. Jfr artikel 52.1 EU-stadgan.

²⁰⁶ Se Herlin-Karnell (2021) s. 68.

²⁰⁷ Se C-740/22, *Endemol Shine*, p. 52; jfr C-345/17, *Buivids*, p. 58.

²⁰⁸ Se C-293/12 och C-594/12, *Digital rights*, p. 57–50, jfr p. 69.

²⁰⁹ Se C-362/14, *Schrems I*, p. 90–92.

²¹⁰ Se C-311/18, *Schrems II*, p. 91–95.

²¹¹ Se tidigare redogörelse av fallet gällande tolkningen av artikel 10 i avsnitt 2.2.1.

systemet med ett register av ”prickningar” av enskilda för trafikförbrytelser och möjligheten att lämna ut dessa uppgifter till andra (ekonomiska) aktörer för vidareutnyttjanden. Prickningsregistret som fördes av trafiksäkerhetsstyrelsen inom ramen för det nationella fordons- och förarregistret var tillgängligt för allmänheten antingen direkt av trafiksäkerhetsstyrelsen, eller genom att man som person vände sig till någon av de tjänster som tillhandahölls av kommersiella återanvändare. Systemet motiverades av parlamentet för att främja trafiksäkerheten som är ett allmänintresse, eftersom det fick en avskräckande effekt på eventuella trafikförbrytare genom att öppet identifiera fordonsförarna (en slags ”naming and shaming”-strategi²¹²).²¹³

EU-domstolen slog fast att proportionalitetsprincipen kom till uttryck på olika sätt direkt i GDPR och i det här fallet var det främst tre bestämmelser som blev relevanta. Artikel 5.1 c GDPR om uppgiftsminimering var tillämplig, d.v.s. att uppgifterna som samlades in skulle vara adekvata, relevanta och inte för omfattande i förhållande till ändamålet med behandlingen. Dessutom behövde behandlingen kunna hänföras till en laglig grund i artikel 6. I det här fallet blev artikel 6.1 e aktuell som anger att behandlingen är laglig om den är nödvändig för att utföra en uppgift av allmänt intresse eller som ett led i den personuppgiftsansvariges myndighetsutövning.²¹⁴

Behandlingen av personuppgifterna ansågs dessutom omfattas av artikel 10 eftersom prickning vid trafikförbrytelser bedömdes vara lagöverträdelse som innefattar brott och därmed fanns det ytterligare restriktioner.²¹⁵ Särskilt de efterföljande behandlingarna efter att trafiksäkerhetsstyrelsen lämnat ut uppgifterna, utfördes inte längre ”under kontroll” av trafiksäkerhetsstyrelsen eller någon annan myndighet, vilket gjorde att artikel 10 kräver att ”lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades rättigheter och friheter fastställs” i den nationella rätten.²¹⁶ Även om bestämmelserna tillsammans inte utgjorde ett strikt förbud mot behandlingen av personuppgifterna, behövde utlämnandet av uppgifterna till allmänheten prövas utifrån ingreppet i respekten för privatlivet och skyddet för personuppgifter som behandlingen innebar. Det krävdes en prövning om ingreppet var motiverat och framförallt om det var proportionerligt med hänsyn till det eftersträlvade målet med att lämna ut uppgifterna.²¹⁷

Liknande bedömningar i förhållande till publicering av personuppgifter för att tillgodose allmänhetens rätt till information gjordes i *Schecke*-domen.²¹⁸ I

²¹² Se benämningen i Reichel (2022) s. 117.

²¹³ Se C-439/19, *LRS*, p. 35–36.

²¹⁴ Se C-439/19, *LRS*, p. 35–36.

²¹⁵ Jfr avsnitt 2.2.1 om artikel 10.

²¹⁶ Se C-439/19, *LRS*, p. 98–104.

²¹⁷ Se C-439/19, *LRS*, p. 106.

²¹⁸ Se C-92/09 och C-93/09, *Schecke*.

fallet ogiltigförklarade EU-domstolen bestämmelser i förordning 1290/2005 (finansieringen av den gemensamma jordbrukspolitiken) och förordning 259/2008 (tillämpningsföreskrifter för förordning 1290/2005) som innehöll ett krav att uppgifter om vem som hade beviljats EU:s jordbruksstöd skulle offentliggöras på internet. En mottagare av stödet väckte talan för att förhindra publiceringen av bland annat sitt namn. EU-domstolen konstaterade att det var fråga om ingrepp i stödmottagarnas rättigheter enligt artikel 7 och 8 i EU-stadgan. EU-domstolen prövade därefter om ingreppet var berättigat enligt artikel 52 EU-stadgan och om det aktuella allmänintresset, i det här fallet öppenhetsprincipen som finns kodifierad i artikel 1 och 10 FEU och artikel 15 FEUF, motiverade att inskränka privatlivet.²¹⁹

EU-domstolen uttalade att öppenhet inte har något automatiskt företräde framför rätten till skydd för personuppgifter.²²⁰ Slutsatsen blev att rådet och kommissionen genom att föreskriva att namnen på stödmottagarna skulle offentliggöras, inte hade gjort en balanserad avvägning mellan de eftersträvade målen med publiceringen och de berördas grundläggande rättigheter och det gick att tänka sig mindre långtgående ingrepp i rättigheterna. Uppgifterna hade kunnat publiceras som anonyma för att tillgodose öppenhetsintresset.²²¹

Därtill har EU-domstolen i ett fall från 2024 beaktat hur allvarligt ingreppet i individens rättigheter i fråga är. Uppgifter om fällande domar kunde enligt EU-domstolen på grund av dess känslighet utgöra ett särskilt allvarligt ingrepp i rätten till respekt för privatlivet, då det gäller beteenden som samhället tar avstånd från och uppgifterna kan bidra till stigmatisering av den berörda personen.²²² Det kunde inte anses vara proportionerligt att tillhandahålla uppgifterna till allmänheten med tanke på allvarlighetsgraden som utlämnandet innebar för den berörda personens grundläggande fri- och rättigheter.²²³

4.3 Allmänt intresse och särskilt intresse

EU-domstolen gör återkommande bedömningar huruvida åtgärder varit proportionerliga mot bakgrund av allmänna samhällsintressen och de legitima mål som eftersträvas.²²⁴ EU-domstolen slog exempelvis fast i *LRS*-domen att varken artikel 85, om balansen mellan yttrandefriheten och dataskyddet, eller artikel 86, om rätten att lämna ut allmänna handlingar, kunde motivera att personuppgifter om prickningar vid trafiköverträdelser lämnades ut till allmänheten utan att det fanns ett ”särskilt intresse”.²²⁵ Offentliggörandet var

²¹⁹ Se C-92/09 och C-93/09, *Schecke*, p. 68.

²²⁰ Se C-92/09 och C-93/09, *Schecke*, p. 85.

²²¹ Se C-92/09 och C-93/09, *Schecke*, p. 86.

²²² Se C-740/22, *Endemol Shine*, p. 55.

²²³ Se C-740/22 *Endemol shine*, p. 53–55.

²²⁴ Se ovan avsnitt 4.1; jfr skäl 4 till GDPR.

²²⁵ Se C-439/19 *LRS*, p. 119 respektive p. 122.

inte nödvändigt för att uppnå syftet med lagstiftningen och det fanns inte tillräckliga skäl att anta att det påverkade trafiksäkerheten. Offentliggörandet fick dessutom långtgående konsekvenser för den enskilde med tanke på att information om prickning kan leda till avståndstagande från samhällets sida och en stigmatisering av den enskilde. Sammantaget var det allmänna intresset för informationsfriheten inte tillräckligt för att rättfärdiga ett så omfattande offentliggörande av känsliga uppgifter, eftersom det rörde sig om en så pass generell åtkomst av informationen.²²⁶ Det lettiska parlamentet hade inte visat att offentliggörandet var nödvändigt för att uppnå allmänintresset, och därmed var åtgärden inte proportionerlig i förhållande till den kränkning av individers rätt till integritet som offentliggörandet medförde.²²⁷

Bedömningen mellan allmänt och särskilt intresse aktualiserades i ett fall av EU-domstolen under våren 2024. I *Endemol Shine Finland OY* (hädanefter *Endemol Shine*) handlade det om ett muntligt utlämnande av uppgifter om fällande domar i brottmål. En av frågorna gällde om allmänhetens rätt att få tillgång till domstolsuppgifter enligt artikel 86 GDPR kunde rättfärdiga det muntliga utlämnandet utan att den som begär ut uppgifterna har ett särskilt intresse av informationen.²²⁸

EU-domstolen kom fram till att även om offentliggörandet av personuppgifter i allmänna handlingar är ett allmänt intresse som uttrycks i skäl 154, måste det kunna begränsas av proportionalitetsprincipen. Offentliggörandet skulle vara nödvändigt och proportionerligt i förhållande till det syfte som eftersträvas och inte gå utöver vad som är nödvändigt för att tillgodose allmänintresset.²²⁹ Domstolen hänvisade till *LRS*-domen och bedömningarna som måste göras i förhållande till artikel 5.1 c om uppgiftsminimering, artikel 6.1 e om dess lagliga grund och artikel 10 då det gällde uppgifter om brott.²³⁰ Särskilt skulle bedömningen göras utifrån om ingreppet i respekt för privatlivet och skyddet för personuppgifter kunde anses motiverat med hänsyn till förverkligandet av de eftersträlvade målen.²³¹

EU-domstolen diskuterade i både *LRS*- och *Endemol Shine*-domen att den som begär ut uppgifterna med personuppgifter måste visa ett särskilt intresse av att få ut uppgifterna. Ett allmänt intresse om att få tillgång till handlingarna förtar inte kravet att sammanjämka det allmänna intresset med de grundläggande rättigheterna om respekt för privatlivet och skydd för personuppgifterna.²³² Sammantaget vägde rättigheterna för den enskilde avseende skyddet

²²⁶ Se C-439/19 *LRS*, p. 114–115.

²²⁷ Se C-439/19, *LRS*, p. 120–122.

²²⁸ Se C-740/22, *Endemol Shine*, p. 40.

²²⁹ Se C-740/22, *Endemol Shine*, p. 52.

²³⁰ Se C-740/22, *Endemol Shine*, p. 52, jfr C-439/19, *LRS*, p. 105.

²³¹ Se C-740/22, *Endemol Shine*, p. 53, jfr ovan avsnitt 4.1.

²³² Se C-740/22, *Endemol Shine*, p. 55.

för personuppgifterna tyngre än allmänhetens intresse av att få tillgång till allmänna handlingar.²³³ I förhållande till de svenska reglerna i yttrandefrihetsgrundlagarna blir kravet på att visa ett särskilt intresse intressant dels eftersom det där inte finns någon lagstadgad möjlighet till proportionalitetsbedömning, dels då de svenska myndigheterna inte i vilken omfattning som helst kan undersöka om den som begär ut uppgifterna har ett särskilt intresse till informationen, enligt det frågeförbud som finns i 2 kap. 18 § TF.²³⁴

I doktrinen har det argumenterats att det med *LRS*-domen är uppenbart att privata belastningsregister som bland annat söktjänsten Lexbase tillhandahåller på sin databas, inte är tillåtna enligt GDPR.²³⁵ Även om GDPR inte i sig innehåller något förbud mot att myndigheter lämnar ut personuppgifter till den som begär ut en allmän handling måste lagen som reglerar utlämnandet alltid vara förenlig med GDPR, och dessutom måste utlämnandet vara förenligt med artikel 7 och 8 i EU-stadgan utifrån EU-domstolens tolkningar. Däri ingår bedömning av ändamålet med behandlingen även i nästa steg och för vidareutnyttjanden.²³⁶

Både i *LRS*- och *Endemol Shine*-domen framhävs betydelsen av proportionalitetsprincipen mellan två grundläggande rättigheter. Varje begränsning av en grundläggande rättighet, som yttrandefriheten, måste vara nödvändig och proportionell i förhållande till det allmänintresse som eftersträvas. Det ankommer då på myndigheten att visa att det finns ett verkligt behov av att offentliggöra uppgifterna för att tillgodose allmänintresset, utan att gå längre än vad som är nödvändigt. Brinnen gör tolkningen av *Endemol Shine*-domen att ett särskilt intresse måste visas oavsett om det gäller ett massuttag som ofta företagen med söktjänster på databaser gör, eller inte. Bedömningen ska göras vid *varje* begäran om utlämnande.²³⁷

LRS-domen har vidare i doktrinen ansetts ligga i linje med EU-domstolens praxis på området för dataskydd där intresset för att skydda personuppgifter i allmänna handlingar får stor betydelse.²³⁸ Även om artikel 85 och 86 behandlades mycket kortfattat i *LRS*-domen visar domen att omständigheten att handlingarna som ingick i fordons- och förarregistret var allmänna handlingar, inte tillmättes någon särskild betydelse.²³⁹ Det var inte visat att ett offentliggörande av trafikförbrytare var nödvändigt för att främja trafiksäkerheten. Den lettiska lagstiftningen gick för långt och skyddet för privatlivet

²³³ Se C-740/22, *Endemol Shine*, p. 55.

²³⁴ Se SOU 2024:75, s. 59 f.

²³⁵ Se Reichel (2022) s. 127 f.

²³⁶ Se C-439/19, *LRS*, p. 103–105; jfr Reichel (2022) s. 129.

²³⁷ Jfr Brinnen (2024) s. 301.

²³⁸ Se Reichel (2022) s. 125.

²³⁹ Se C-439/19, *LRS*, p. 119–121.

skulle tillmätas en större betydelse med tanke på de känsliga uppgifterna som behandlingen av personuppgifterna innebar.²⁴⁰

4.4 Kommentar

Genom kapitel tre och fyra har viktiga överväganden och synsätt från EU-domstolen kunnat utrönas. Utredningen av EU-domstolens praxis visar behovet av en proportionalitetsbedömning i det enskilda fallet när två rättigheter ställs mot varandra. Gällande yttrandefriheten och skyddet för personuppgifter har domstolen vidare uttryckt att rättigheterna inte är absoluta och att det är omständigheter i det enskilda fallet som avgör om skyddet för personuppgifter upprätthållits. Artikel 85 GDPR och artikel 52 EU-stadgan om proportionalitetsprincipen kan därmed anses sätta gränserna för hur medlemsstaterna enligt EU-rätten får förena rätten till skydd av personuppgifter med rätten till yttrande- och informationsfrihet. Nyare praxis har dessutom tillämpat proportionalitetsprincipen vid begäran om allmänna handlingar med uppgifter om lagöverträdelser som innefattar brott.²⁴¹

EU-domstolen anser att offentliggörandet av uppgifter i fällande domar om brottmål eller andra lagöverträdelser som innefattar brott kan orsaka betydande skada i individers privat- och yrkesliv, genom samhällets avståndstagande och stigmatiseringen av individen.²⁴² Det krävs tydliga skyddsåtgärder i nationell lagstiftning vilket kan begränsa informationsfriheten. En lagstiftning som är för generell och oprecis har inte ansetts vara proportionerlig.

LRS-domen och *Endemol shine* visar att yttrande- och informationsfriheten enligt EU-rätten inte innebär en automatisk rätt att offentliggöra all information.²⁴³ Det måste göras en bedömning av offentliggörandet och dess förenlighet med GDPR och om det finns ett särskilt intresse för utlämnandet. Vad särskilt intresse innebär framgår dock inte helt klart. Möjligen tar EU-domstolen här sikte på proportionalitetsbedömningen i artikel 52.1 EU-stadgan. Då får intresset bedömas mot syftet med inskränkningen av rättigheten och om det svarar mot erkända mål av samhällsintresse.²⁴⁴

²⁴⁰ Se C-439/19, *LRS*, p. 119–121.

²⁴¹ Se avsnitt 4.3 med hänvisning till C-439/19, *LRS* samt C-740/22, *Endemol Shine*.

²⁴² Se avsnitt 4.2.

²⁴³ Jfr liknande resonemang i C-131/12, *Google Spain* i avsnitt 3.3.3.

²⁴⁴ Jfr Brinnen (2024) s. 300 f.

5 En ifrågasatt implementering och ny tillämpning av artikel 85 GDPR och 1 kap. 7 § dataskyddslagen

För att besvara uppsatsens frågeställningar räcker det inte att enbart undersöka praxis från EU-domstolen. För svenskt vidkommande och för att avgöra omfattningen av undantaget för journalistiska ändamål krävs även en undersökning av tillämpningen av undantaget som gjorts av de svenska domstolarna. Tidigare praxis bland myndigheter och domstolar gällande utlämnande av allmänna handlingar till företag med utgivningsbevis har varit att kategoriskt lämna ut dessa handlingar utan föregående bedömning. Som exempel kan nämnas en dom från Kammarrätten i Stockholm, den 25 september 2020 i mål 2825–20 där kammarrätten ansåg att tolkningen av 1 kap. 7 § dataskyddslagen innebar att personuppgiftsreglerna inte ska tillämpas på det grundlagskyddade området. Handlingarna skulle därför lämnas ut. Denna syn har nu ifrågasatts av både allmänna och förvaltningsrättsliga domstolar.

Vidare har IMY utfärdat ett rättsligt ställningstagande om att den har ändrat inställning till sin tillsynsbehörighet för företag med utgivningsbevis. Det har enligt myndigheten tydliggjorts i både svensk och europeisk praxis att när skyddet för personuppgifter och tryck- och yttrandefriheten ska sammanjämkas ska det vara möjligt med en avvägning mellan rättigheterna utifrån omständigheterna i enskilda fallet. Det har tidigare inte ansetts möjligt när ett företag har haft ett utgivningsbevis.²⁴⁵ Dessutom uppger IMY att myndigheten under lång tid tagit emot klagomål från enskilda som anser att sina rättigheter blivit kränkta vid behandling av deras personuppgifter av söktjänster med utgivningsbevis. Enskilda uppger då att den omfattande insamlingen av information och spridningen av denna till allmänheten som möjliggör en kartläggning av deras liv som särskilt kränkande och orosskapande.²⁴⁶

I kommande avsnitt inleder jag med en redogörelse av kritiken mot Sveriges implementering av artikel 85 och 86 GDPR i dataskyddslagen och hur det förutom av domstolarna, även av IMY och i doktrinen ifrågasatts om implementeringen är förenlig med EU-rätten. Därefter redogör jag för svenska domar och beslut från det senaste året vid företags begäran om allmänna handlingar och därigenom undersöks de kriterier som domstolarna använt för att avgöra om det finns ett journalistiskt ändamål. I många fall är det samma företag som vänt sig till både olika, och samma domstolar med en ”mass-utbegäran” av domar, förundersökningsprotokoll och liknande. Det gör att samma företag har bedömts av flertalet domstolar. Det gör även att redogörelsen

²⁴⁵ Se IMYRS 2024:1, s. 4 f.

²⁴⁶ Se IMYRS 2024:1, s. 5.

nedan kan uppfattas som stundtals oöversiktlig, eftersom samma företag kommer på tal upprepade gånger.

Dessutom är det både allmänna och förvaltningsrättsliga domstolars beslut och överklaganden som blir aktuella. Myndigheters beslut om att neka att lämna ut allmänna handlingar överklagas som huvudregel till kammarrätt.²⁴⁷ Har begäran om att få ut allmänna handlingar gjorts hos en tingsrätt överklagas detta dock till hovrätt.²⁴⁸

5.1 Den ifrågasatta implementeringen

I doktrinen har det ifrågasatts huruvida Sveriges implementering av artikel 85 och 86 genom 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen verkligen är korrekt. Som jag redogjorde för i kapitel två tar första stycket sikte på de aktörer som åtnjuter yttrandefrihetsgrundlagarnas skydd medan andra stycket gäller övriga aktörer som kan ha ett journalistiskt ändamål (m.m). Stoltz har diskuterat ordalydelserna i GDPR och det lagstiftningsuppdrag som därigenom kan utläsas. Han menar att Sverige har tolkat artikel 85.1 som en ”självständig och allmän öppningsklausul” som ger stöd åt att TF och YGL kan ha företräde framför GDPR.²⁴⁹ Stoltz menar att det inte är en självklar tolkning. Det framgår inte direkt av ordalydelserna i artikel 85.1 att artikeln skulle medge ett generellt undantag från förordningens tillämplighet. Han påpekar istället att det skulle kunna vara enbart artikel 85.2 som medger medlemsstaterna ett visst handlingsutrymme. Därmed skulle ett nationellt undantag från förordningen enbart vara tillåtet för behandlingar som sker för de nämnda ”särskilt privilegierade syftena”, det vill säga för exempelvis journalistiska ändamål, men inte för andra syften även om de täcks av yttrandefriheten. Ett generellt undantag, som 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen innebär för personuppgiftsbehandlingar som täcks av yttrandefrihet, men som inte innebär personuppgiftsbehandling för ett journalistiskt ändamål, skulle i så fall strida mot GDPR.²⁵⁰

Behandling av personuppgifter sker även inom det grundlagsskyddade området och frågan är om EU:s lagstiftare avsåg att ge medlemsstaterna en möjlighet att undanta detta område helt från GDPR. Denna fråga ställde även Datatillsynsmyndigheten (numera IMY) i sitt remissyttrande till SOU 2017:30 inför den nya dataskyddslagen. Datatillsynsmyndigheten framhävde att Sverige har en skyldighet att förena de båda rättigheterna (rätt till integritet med yttrande- och informationsfrihet) och att denna skyldighet inte kan tolkas så att viss behandling av personuppgifter helt får undantas från GDPR.²⁵¹ Det skulle enligt

²⁴⁷ Se 6 kap. 8 § 1 st. OSL.

²⁴⁸ Se 6 kap. 8 § 3 st. OSL.

²⁴⁹ Se ovan avsnitt 3 om öppningsklausuler.

²⁵⁰ Se Stoltz (2018) s. 247 f; jfr ovan avsnitt 3.

²⁵¹ Se remissyttrande 30 om SOU 2017:30 Ny dataskyddslag, 2017-09-01, diariennr 1210–2017, s. 4, Jfr skäl 153 GDPR.

Datainspektionen bli fallet om man alltid ger TF och YGL företräde när en proportionalitetsbedömning i det enskilda fallet inte är möjligt.²⁵²

Vidare anger Stoltz ytterligare ett argument för att ett generellt undantag, som 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen innebär, inte skulle vara tillåtet. Artikel 85.3 GDPR anger att nationella undantag och avvikelser som görs från GDPR måste anmälas till kommissionen endast för bestämmelser som antagits i enlighet med artikel 85.2, men inte i enlighet med artikel 85.1. I så fall innebär det enligt Stoltz att personuppgiftsbehandlingar som åtnjuter grundlagsskydd ändå kan omfattas av GDPR om inte behandlingen sker för journalistiska ändamål i enlighet med artikel 85.2.²⁵³ Denna tolkning gjorde dock inte svenska lagstiftaren vid införandet av det nationella undantaget i 1 kap. 7 § dataskyddslagen, utan då gjordes bedömningen att det var förenligt med GDPR.²⁵⁴ Dessutom konstaterade regeringen att den ansåg att artikel 85 innebar en större möjlighet att göra undantag från förordningen jämfört med det tidigare dataskyddsdirektivet.²⁵⁵

Brinnen har i en artikel i SvJT från 2024 varit inne på liknande spår som Stoltz. Brinnen anser att integritetsintresset kan komma att väga tyngre inom den generella yttrande- och informationsfriheten som skyddas i artikel 85.1 jämfört med när behandlingen sker för journalistiska ändamål, som avses i artikel 85.2. Då kan GDPR fortfarande tillämpas i sin helhet på vissa i och för sig grundlagsskyddade medier.²⁵⁶

IMY har konstaterat att den svenska regleringen i 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen innebär ett kategoriskt undantag från de materiella reglerna i GDPR och dessutom från GDPR:s regler om tillsynsmyndigheternas behörigheter, uppgifter och befogenheter. Den gör bedömningen att mot bakgrund av de allvarliga integritetsriskerna som publiceringen av personuppgifter på söktjänster innebär, kan inte yttrandefrihetsintresset för publiceringarna motivera de långtgående undantagen i svensk rätt. IMY hänvisar härvid till EU-domstolens dom *Endemol Shine* där domstolen uttalade att rätten till informationsfrihet inte kan motivera att uppgifter om brottmålsdomar lämnas ut till var och en utan att mottagaren kan visa på ett ”särskilt berättigat intresse” av att få uppgifterna.²⁵⁷ Dessutom poängterar IMY att även om digitala söktjänster som innehar utgivningsbevis ofta publicerar handlingar som har lämnats ut i enlighet med offentlighetsprincipen, omfattas inte själva publiceringen i

²⁵² Se remissyttrande 30 om SOU 2017:30 Ny dataskyddslag, 2017-09-01, diariennr 1210–2017, s. 4. Jfr avsnitt 4.1–3.

²⁵³ Se Stoltz (2018) s. 248.

²⁵⁴ Se prop 2017/18:105 s. 40 ff.

²⁵⁵ Se prop 2017/18:105 s. 40 ff. gällande att begreppet ”uteslutande” tagits bort. Jfr ovan diskussion i avsnitt 3.3.

²⁵⁶ Se Brinnen (2024) s. 294.

²⁵⁷ Se IMYRS 2024:1 s. 18; jfr avsnitt 4.3.

söktjänsterna av offentlighetsprincipen. Offentlighetsprincipen ger en rätt för var och en att få ut allmänna handlingar som förvaras *hos myndigheten*, men IMY betonar att den inte innebär en rätt för privata aktörer som har begärt ut handlingarna att sprida dem vidare.²⁵⁸

I den nya utredningen från hösten 2024 presenterades ett antal förslag för en ny delegationsbestämmelse i YGL. Det återstår att se vilket alternativ som regeringen går vidare med. Brinnen har uttryckt att det mest lämpliga för att hantera grundlagskonflikten med dataskyddslagen och GDPR är att hantera frågan i ett lagstiftningsärende. Frågorna är komplexa vilket inte minst har visat sig genom att de två tidigare förslagen avvisades av konstitutionsutskottet.²⁵⁹ Den nya praxisutvecklingen i Sverige visar vidare hur domstolarna tar frågan i egna händer. Det kan kanske i och för sig inte vara oväntat, med tanke på att de nya förslagen inte förväntas kunna införas förrän 1 januari 2027 och innan dess kommer företag fortsätta begära ut allmänna handlingar.²⁶⁰

5.2 Journalistiskt ändamål enligt de svenska domstolarna

Som jag tidigare har konstaterat i avsnitt 2.3 blir det avgörande för undantaget om journalistiska ändamål huruvida GDPR och dataskyddslagen är tillämpliga för företaget i fråga eller inte. Domstolarna konstaterade då att GDPR ska tillämpas *trots* 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen eller att dataskyddslagens ordalydelse i sig inte hindrar en tillämpning av GDPR.²⁶¹ Jag anser dock att det i domstolarnas argumentation huruvida GDPR kan tillämpas, är tydligt att domstolarna använder sig av GDPR:s bestämmelser och EU-domstolens praxis på området, för att komma till den slutsatsen. Det är först därefter, d.v.s. efter att redan ha tillämpat GDPR:s bestämmelser, som domstolarna går in på en bedömning av journalistik och om det finns något annat i GDPR som gör att företagen kan bli nekade utlämnandet av allmänna handlingar.²⁶² Med det sagt blandas i viss mån domstolarnas tillämpning av undantaget för journalistiska ändamål och proportionalitetsbedömningen. Jag ser dock ett värde i att dela upp frågan om ett journalistiskt ändamål och huruvida personuppgiftsbehandlingen eller ingreppet i individers fri- och rättigheter varit proportionerligt. Anledningen är främst eftersom EU-domstolen gör så i sina bedömningar. EU-domstolen undersöker först de rättsliga bestämmelserna i fråga för att sedan gå in på en proportionalitetsbedömning om de grundläggande

²⁵⁸ Se IMYRS 2024:1 s. 18.

²⁵⁹ Se Brinnen (2024) s. 303.

²⁶⁰ Se SOU 2024:75 s. 24.

²⁶¹ Jfr avsnitt 2.3.1–2. Detta gäller företag med utgivningsbevis som har grundlagsskydd.

²⁶² Se avsnitt 2.3 med hänvisningar, jämför även nedan i avsnitt 5.3.

fri- och rättigheterna aktualiseras. Det är i den bedömningen, om åtgärden eller ingreppet varit proportionerligt, som intressena vävs samman.²⁶³

Oavsett hur domstolarna kommer fram till att GDPR ska tillämpas på företag med utgivningsbevis, antingen genom 1 kap. 7 § dataskyddslagens ordalydelse, eller genom att tillämpa GDPR *trots* dataskyddslagen, är slutsatsen hos samtliga domstolar att en proportionalitetsbedömning måste göras mellan skyddet för personuppgifter och yttrandefriheten i varje enskilt fall.²⁶⁴ Det är ett uttryckligt krav enligt EU-rätten som Sverige måste följa. Vidare kommer alla domstolar fram till att det inte är förenligt med proportionalitetsbedömningen som måste göras mellan yttrandefrihet, handlingsoffentlighet och skydd för personuppgifter att helt undanta företagen från GDPR.²⁶⁵ Den praktiska effekten av de domar och beslut som har kommit det senaste åren menar Brinnen är att det har införts ett nytt materiellt undantag vid behandling av personuppgifter.²⁶⁶ Det är vidare efter att ha konstaterat att GDPR är tillämplig för företagen som domstolarna går in på en bedömning om det finns undantag i GDPR som gör att handlingarna ändå kan lämnas ut. Ett sådant undantag är som bekant om det finns ett journalistiskt ändamål.²⁶⁷

Jag har ordnat nedan avsnitt utefter de överväganden som varit återkommande i domstolarnas bedömningar för att på ett tydligt sätt fastställa vad undantaget för journalistiska ändamål i nu gällande praxis anses innebära. Till sist följer ett avsnitt om domstolarnas proportionalitetsbedömningar.

5.2.1 Ej uteslutande journalistisk verksamhet

Varken GDPR eller 1 kap. 7 § dataskyddslagen innehåller ett krav på att personuppgiftsbehandlingen behöver ”uteslutande” ske för journalistiska ändamål.²⁶⁸ I flera fall har domstolarna undersökt verksamheten i fråga och bedömer hur vissa ”delar” av företaget kan ha ett journalistiskt ändamål. Nyhetsbyrån Siren begär återkommande ut handlingar från Åklagarmyndigheten. Under våren 2024 avslag Åklagarmyndigheten upprepade gånger företagets begäran i dess helhet med hänvisning till sekretess enligt 21 kap. 7 § OSL, mot bakgrund av EU-domstolens praxis (se hänvisning till *LRS*-domen) och utvecklingen av nationell praxis.²⁶⁹ Siren hade inte visat att behandlingen av

²⁶³ Jfr avsnitt 4.1–2; Jfr även C-73/07, *Satakunnan*; C-439/19, *LRS* och C-740/22, *Endemol Shine*.

²⁶⁴ Se Umeå tingsrätt beslut TUM 2024/195; Kammarrätten i Stockholms dom Ö 6027–24; Kammarrätten i Stockholms dom i mål 4486–24; Hovrätten för övre Norrlands beslut i dnr 2024/83.

²⁶⁵ Se avsnitt 2.3.1 med där hänvisade domar, till exempel för övre Norrlands beslut, dnr 2024/85, s. 8.

²⁶⁶ Se Brinnen (2024) s. 304.

²⁶⁷ Jfr artikel 85.2 GDPR.

²⁶⁸ Jfr ovan avsnitt 3.1.

²⁶⁹ Se Åklagarmyndighetens beslut i Kammarrätten i Stockholms mål 4398–24, s. 17.

personuppgifterna i handlingarna uteslutande skulle ske för journalistiska ändamål, och Åklagarmyndigheten kunde inte heller bortse från andra verksamheter inom bolaget. Siren ägs nämligen av företaget Panoptes Sweden som även tillhandahåller hemsidan Acta Publica som beskrivs av Åklagarmyndigheten som ett researchföretag med ett text- och dokumentarkiv. Åklagarmyndigheten skriver i deras beslut att det på Acta Publicas hemsida finns över 60 miljoner dokument från myndigheter i deras arkiv och att de dessutom tillhandahåller belastningsutdrag. Sirens koppling till Acta Publicas gjorde att det därmed kunde antas att Sirens behandling av uppgifterna skulle ske i strid med GDPR, särskilt mot bakgrund av artikel 10 GDPR.²⁷⁰ Kammarrätten i Stockholm fastslog beslutet och ansåg att den stora mängden personuppgifter och spridningen som en publicering av uppgifterna medförde utgjorde ett allvarligt ingrepp i enskildas privat- och yrkesliv.²⁷¹

I juni 2024 avgjorde HFD ett mål om söktjänsten Verifiera där slutsatsen blev att föreskrifter om förbud att offentliggöra känsliga personuppgifter enligt 1 kap. 20 § YGL tar sikte på föreskrifterna i GDPR. HFD meddelade inte prövningstillstånd i fallet i övrigt vilket gjorde att kammarrättens dom står fast.²⁷² Verifiera är ett företag med utgivningsbevis för sin databas och som tillhandahåller offentliga handlingar från domstolar och myndigheter i databasen. Bakgrunden till Verifiera-fallet var att IMY beslutat att utfärda Verifiera en reprimand för överträdelser av artikel 9 GDPR. Användare av tjänsten kunde söka på namn, personnummer och adress och då ta del av avgöranden i mål om LPT eller LVM som gäller den eftersökta personen, vilket enligt myndigheten innefattade känsliga personuppgifter. Verifiera ansåg att GDPR inte var tillämpligt på företagets verksamhet mot bakgrund av utgivningsbeviset. Både förvaltningsrätten och kammarrätten ansåg att GDPR kunde tillämpas, mot bakgrund av delegationsbestämmelsen 1 kap. 20 § YGL, trots 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen men därefter blev det avgörande huruvida förutsättning för undantaget för journalistiska ändamål i andra stycket fanns.²⁷³

Kammarrätten instämde i förvaltningsrättens bedömning om huruvida Verifiera hade ett journalistiskt ändamål.²⁷⁴ Förvaltningsrätten konstaterade att för att undantaget i 1 kap. 7 § 2 st. dataskyddslagen ska vara tillämpligt krävs det att själva *behandlingen* av personuppgifter ska ske för journalistiska ändamål. Det gick inte att tolka bestämmelsen utifrån att ett bolags hela verksamhet skulle ha ett journalistiska ändamål eller inte. För det fall endast en del av verksamheten består i behandling av personuppgifter för journalistiska ändamål skulle alltså endast den delen undantas med stöd av 1 kap. 7 § 2 st.

²⁷⁰ Se Åklagarmyndighetens beslut i Kammarrätten i Stockholms mål 4398–24, s. 17.

²⁷¹ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål 4398–24, s. 8.

²⁷² Se HFD 2024 ref 43.

²⁷³ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål nr 1128–23, s. 3.

²⁷⁴ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål nr 1128–23, s. 3.

dataskyddslagen.²⁷⁵ Därmed bedömdes bara den del av Verifieras verksamhet som behandlar personuppgifter genom att tillhandahålla söktjänsten som ger möjlighet att ta del av avgöranden i LPT- och LVM-mål. Förvaltningsrätten ifrågasatte inte att delar av Verifieras verksamhet utgjordes av journalistisk verksamhet, men bolaget hade uppgett att de erbjuder deras kunder att erhålla bakgrundskontroller om personer med pågående eller tidigare rättsliga tvister. Funktioner för bakgrundskontroll kunde enligt förvaltningsrätten inte anses utgöra verksamhet som syftar till att sprida information, åsikter eller idéer till allmänheten och därmed inte vara för ett journalistiskt ändamål.²⁷⁶

Umeå tingsrätt har i ett antal beslut slagit fast att företagen som begärt ut handlingar inte varit ”uteslutande” journalistiska utan innefattat även verksamhet som inte är journalistisk. En databas där betalande själva kunde göra sökningar var inte journalistisk verksamhet ens med en enligt tingsrätten generös tolkning.²⁷⁷ Även om vissa delar kunde anses vara journalistisk fick behandlingen enligt tingsrätten inte stå i strid med GDPR:s krav. Detta var inte uppfyllt, och därmed omfattades handlingarna av sekretess och begäran om handlingarna avslogs i dess helhet.²⁷⁸

I några fall har domstolarna istället uttalat att de ej finner skäl att ifrågasätta att företagen utgör journalistisk verksamhet när företagen själva har uppgett det.²⁷⁹ Domstolarna kommer dock fram till att en journalistisk verksamhet ändå inte kan undantas en proportionalitetsbedömning mot bakgrund av artikel 10 GDPR trots att de inte ifrågasätter syftet med verksamheten.²⁸⁰

5.2.2 Bakgrundskontroller

Hovrätten för övre Norrland nekade företaget Trobar att få ut handlingar på den grunden att företaget är starkt etablerad inom rekrytering och bakgrundskontroller. Trobar har en rättsdatabas som samlar domar, protokoll och dagboksblad och de begär regelbundet in handlingar från samtliga domstolar och åklagarmyndigheter. Vid en avvägning mellan de registrerades rättigheter och Trobars intresse av att få ut uppgifter ansåg hovrätten att det egentliga ändamålet för behandlingen av uppgifterna var att kunna tillhandahålla bakgrundskontroller till Trobars kunder. Ett sådant ändamål med behandlingen kunde

²⁷⁵ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål nr 1128–23 med hänvisning till Förvaltningsrätten i Stockholms dom i mål nr 19538–23, s. 8.

²⁷⁶ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål nr 1128–23 med hänvisning till Förvaltningsrätten i Stockholms dom i mål nr 19538–23, s. 8 f; jfr slutsatsen i C-73/07, *Satakunnan*.

²⁷⁷ Se Umeå tingsrätts beslut 2025/195 s. 6.

²⁷⁸ Se Umeå tingsrätts beslut 2025/195 s. 6 f. Jfr beslut Umeå tingsrätts beslut TUM 2024/181 samt beslut TUM 2024/173–14.

²⁷⁹ Se Hovrätten för övre Norrlands beslut dnr 2024/85, s. 9.

²⁸⁰ Se Hovrätten för övre Norrlands beslut dnr 2024/85, s. 8 f. Jfr Umeå tingsrätts beslut TUM 2024/181 samt TUM 2024/173–14. Se vidare om proportionalitetsbedömningen i avsnitt 5.3.

inte betraktas som journalistiskt och behandlingen efter ett utlämnande av handlingarna skulle därmed vara i strid med GDPR.²⁸¹ Uppgifterna omfattades av sekretess och Trobars begäran avlogs. Beslutet är överklagat till HD som har beviljat prövningstillstånd.²⁸²

En bedömning av om ett rekryteringsföretag kunde anses innefatta journalistisk verksamhet gjordes även i Kammarrätten i Stockholms mål, Ö 6027–24. Företaget Prolegia ansågs vara en etablerad verksamhet inom rekrytering och hade upprepade gånger begärt ut handlingar från landets åklagarmyndigheter i syfte att göra bakgrundskontroller vid rekryteringsförfaranden. Det var först efter att myndigheter började neka företaget att få ut allmänna handlingar som företaget kom in med ett utgivningsbevis och uppgav att de ville få ut handlingar för journalistiska ändamål. Trots att det enligt kammarrätten skulle göras en vid tolkning av begreppet journalistik, ansåg kammarrätten att de registrerades rättigheter vägde tyngre. Med hänsyn till företagets etablerade verksamhet inom rekrytering framstod rekrytering som det egentliga ändamålet med behandlingen. Behandlingen av personuppgifterna, med hänsyn till att uppgifter om lagöverträdelser kan utgöra ett särskilt ingrepp i enskildas privat- och yrkesliv, kunde därför antas ske i strid med GDPR efter ett utlämnande. Därmed omfattades samtliga uppgifter av sekretess.²⁸³

5.2.3 Artikel 10 GDPR och ett fullständigt register

Artikel 10 har som nämnts syftet att säkerställa ett utökat skydd för behandling av personuppgifter som rör lagöverträdelser som innefattar brott, på grund av dess särskilt känsliga karaktär. En sådan behandling kan utgöra ett särskilt ingrepp i de grundläggande rättigheterna för respekt för privatlivet och skyddet för personuppgifter i artikel 7 och 8 i EU-stadgan.²⁸⁴ Vidare utgör bestämmelsen hinder för nationell lagstiftning som tillåter att en myndighet överför uppgifter om lagöverträdelser till ekonomiska aktörer för vidareutnyttjanden.²⁸⁵ Dessutom har artikel 10 ansetts utgöra hinder för att uppgifter om fällande brottmålsdomar lämnas ut muntligen till vem som helst för att säkerställa allmänhetens tillgång till allmänna handlingar, utan att personen kan visa ett särskilt intresse.²⁸⁶ Integritetsskyddsintresset i artikel 10 skulle

²⁸¹ Se Hovrätten för Övre Norrlands beslut 2024/83 s. 7.

²⁸² Se HD:s PT-beslut och pågående mål Ä 3169–24.

²⁸³ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål 6027–23, s. 8 f.

²⁸⁴ Se Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2648–24, s. 2, jfr hänvisning till EU-domstolens bedömning i C-439/19, *LRS*.

²⁸⁵ Se Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2648–24, s. 3; jfr EU-domstolens bedömning i C-439/19, *LRS*.

²⁸⁶ Se Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2648–24, s. 3; jfr C-740/22, *Endemol Shine*.

alltså vägas mot företagens intresse av att få ut uppgifterna och detta oavsett om företaget bedriver journalistik i sin verksamhet.²⁸⁷

Hovrätten för övre Norrland tog fasta på att artikel 10 GDPR innebär ett förbud för företag, även om det är en journalistisk verksamhet, att föra ett ”fullständigt register” över fällande domar i brottmål.²⁸⁸ Målet gällde företaget Lex Press som tillhandhåller en rättsfallsdatabas med domar från landets domstolar sedan tidigt 2000-tal samt att domarna är skannade och texttolkade vilket gör dem sökbara. Det ansågs utgöra ett fullständigt register i GDPR:s mening och som enligt ordalydelsen i artikel 10 GDPR inte får lov att föras av annan än ansvariga myndigheter.²⁸⁹ Hovrätten gör dock bedömningen att en databas med domar, beslut och andra brottmålshandlingar inte utgör ett fullständigt register om det inte innehåller personuppgifter som namn, personnummer och adress. Handlingarna kunde därför lämnas ut med förbehållet att nämnda personuppgifter inte fick spridas i databasen. På så sätt ansåg hovrätten att det journalistiska ändamålet tillgodosågs samtidigt som det blev en lämplig skyddsåtgärd för de registrerades rättigheter.²⁹⁰ Beslutet är överklagat till HD som har beviljat prövningstillstånd.²⁹¹

5.2.4 Utlämnande med förbehåll

Vissa domstolar har ansett att utlämnande med förbehåll kan anses tillgodose en rimlig avvägning mellan intresset för skydd av personuppgifter och intresset för journalistisk verksamhet. Jag har ovan redogjort för fall då domstolarna ansåg att ett utlämnande hade inneburit att behandlingen blev ett fullständigt register vilket stred mot artikel 10 GDPR, men med förbehållen i fråga var det inte längre ett fullständigt register.²⁹² I en dom från Kammarrätten i Stockholm fastslogs Åklagarmyndighetens beslut att neka nyhetsbyråns Sirens begäran om allmänna handlingar av beslut om strafföreläggande, beslut i åtalsfrågan och liknande, och där nekades företagets begäran i dess helhet.²⁹³ Åklagarmyndigheten hade ansett att maskning av personuppgifterna inte skulle vara intressant i sammanhanget med tanke på de få uppgifter som skulle vara kvar och Kammarrätten fastställde beslutet. Uppgifterna ansågs vara ett särskilt ingrepp i de enskildas rättigheter.²⁹⁴ Däremot i ett annat beslut av Hovrätten över Skåne och Blekinge gällande tingsrätten i Malmös beslut att inte lämna ut brottmålsdomar ansåg hovrätten där att risken för att

²⁸⁷ Se Hovrätten över Skåne och Blekinges dom 2648–24, s. 3 samt s. 6; jfr Hovrätten för övre Norrlands beslut, dnr 2024/85, s. 8.

²⁸⁸ Se Hovrätten för övre Norrlands beslut 2024/85 s. 8. Jmf beslut 2024/91 s. 7; jfr även C-439/19, *LRS*.

²⁸⁹ Se Hovrätten för övre Norrlands beslut 2024/85 s. 8. Jfr beslut 2024/91 s. 7 f.

²⁹⁰ Se Hovrätten för övre Norrlands beslut 2024/85 s. 9.

²⁹¹ Se HD:s PT-beslut och pågående mål Ä 3186–24.

²⁹² Se avsnitt 5.2.1.

²⁹³ Se Åklagarmyndighetens beslut i Kammarrätten i Stockholms mål 4398–24, s. 8.

²⁹⁴ Se Åklagarmyndighetens beslut i Kammarrätten i Stockholms mål 4398–24, s. 17.

behandling av personuppgifterna i de utbegärda handlingarna skulle ske i strid med GDPR kunde undanröjas genom ett förbehåll.²⁹⁵ Förbehållet innebar att personuppgifterna endast fick användas i journalistisk verksamhet, och dessutom fick personuppgifter i form av namn, personnummer och adress för enskilda inte tillhandahållas allmänheten eller betalande kunder genom databas eller register.²⁹⁶

Samma slutsats som hovrätten kom Kammarrätten i Stockholm fram till i en annan dom men också avseende nyhetsbyrån Siren. Siren överklagade Förvaltningsrätten i Stockholms beslut att enbart lämna ut begärda handlingar med förbehåll och menade bland annat att förbehållen inte var tillräckligt preciserade samt motsägelsefulla. Handlingarna som begärdes ut var allt från domar, beslut, dagboksblad till överklaganden. Siren anförde att de begärda handlingarna skulle användas för deras journalistiska verksamhet som bestod i att samla in underlag för nyheter till andra nyhetsorganisationer och massmedier. Till skillnad från andra företag hade nyhetsbyrån Siren ett automatiskt grundlagsskydd enligt 1 kap. 4 § 1 st. 1c YGL, men det påverkade inte kammarrättens bedömning. Kammarrätten ansåg den här gången att det journalistiska ändamålet med handlingarna skulle innebära en publicering av både uppgifter om hälsa och lagöverträdelse i en databas där uppgifterna skulle vara sökbara och tillgängliga för allmänheten och betalande kunder. Detta var i strid med artikel 9 och 10 GDPR och vid en avvägning mellan integritetsskyddet och Sirens intresse av att ta del av uppgifterna för att bedriva journalistik, skulle skyddet för personuppgifter väga tyngre.²⁹⁷ Kammarrätten framhöll dock att ett förbehåll om att handlingarna med personuppgifter endast får användas för journalistiskt ändamål låg i linje med Sirens anförda syfte med behandlingen och kunde därmed inte vara motsägelsefullt. Förbehållet ansågs vidare som en lämplig skyddsåtgärd för enskildas rättigheter och friheter.²⁹⁸

Kammarrätten i Stockholm fastslog även Ekobrottsmyndighetens beslut att enbart lämna ut begärda handlingar i maskerad form till nyhetsbyrån Siren. Vid en avvägning mellan integritetsskyddsintresset i artikel 10 GDPR och bolagets intresse av att behandla en stor mängd personuppgifter om lagöverträdelse som innefattar brott, vägde integritetsskyddsintresset tyngre.²⁹⁹

5.2.5 En rättegångspodd hade inget journalistiskt ändamål

Enligt EU-domstolen ska det göras en vid bedömning av begreppet journalistik i GDPR vilket flera gånger har bekräftats av de svenska domstolarna som

²⁹⁵ Se Hovrätten över Skåne och Blekinges dom i mål 2648–24 s. 6.

²⁹⁶ Jfr Hovrätten över Skåne och Blekinges dom i mål 2648–24 s. 1 och 6.

²⁹⁷ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål 2807–24, s. 8.

²⁹⁸ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål 2807–24, s. 10.

²⁹⁹ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål 4486–24, s. 11.

har behandlat frågan.³⁰⁰ Trots det bedömdes en begäran om allmänna handlingar till en rättegångspodd inte aktualisera ett yttrande- eller informationsfrihetsintresse.³⁰¹

I mars 2024 avslogs en begäran om att få ut en omfattande mängd ljudfiler från Stockholms tingsrätt och Attunda tingsrätt av en privatperson till sin rättegångspodd. Personen i fråga hade inte utgivningsbevis vilket gör att fallet skiljer sig från övriga fall. 1 kap. 7 § 2 st. dataskyddslagen tar dock sikte på rätten till yttrandefrihet även utanför det grundlagsskyddade område och undantar delar av GDPR för alla journalistiska ändamål. Stockholms tingsrätt gjorde bedömningen att uppgifterna omfattas av artikel 10 GDPR vilket enligt tingsrätten gav ett mycket begränsat utrymme för privatpersoner att behandla uppgifterna. Slutsatsen blev att det inte fanns någon laglig grund för behandlingen och det fanns inget yttrande- eller informationsfrihetsintresse i 1 kap. 7 § 2 st. dataskyddslagen som aktualiserades, vilket gjorde att behandlingen kunde antas ske i strid med 21 kap. 7 § OSL.³⁰² Personen överklagade beslutet till Svea hovrätt som anförde att den inte gjorde någon annan bedömning kring syftet med behandlingen.³⁰³

5.3 Svenska domstolarnas tillämpning av proportionalitetsprincipen

De svenska domstolarnas tillämpning av proportionalitetsprincipen blandas i viss mån samman med både huruvida GDPR anses tillämpligt på företag som offentliggör personuppgifter i sökregister och därefter tillämpningen av GDPR:s bestämmelser. Ett exempel på detta är i ett av Kammarrätten i Stockholms mål avseende nyhetsbyrån Siren. Efter att ha konstaterat de relevanta rättsliga bestämmelserna anger Kammarrätten först att uppgifterna i fråga gäller lagöverträdelse och omfattas av artikel 10 GDPR. Därefter bedömer Kammarrätten att en tillämpning av 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen skulle innebära att någon proportionalitetsbedömning mellan skyddet för personuppgifter och yttrande- och informationsfriheten inte görs, vilket strider mot EU-rätten. Det motiverar enligt kammarrätten att artikel 10 GDPR ska tillämpas vid bedömningen om företaget har rätt att ta del av de begärda handlingarna.³⁰⁴

³⁰⁰ Se C-73/07, *Satakunnan*; jfr Kammarrätten i Stockholms dom i mål 4486–24, s 10.

³⁰¹ Se Svea hovrätts dom i målen Ö 3825–24 s. 2, Ö 4372–24 s. 2 samt Ö 4895–24, s. 2.

³⁰² Se Stockholms tingsrätts beslut TSM 2024/0186 doss 54.

³⁰³ Se Svea hovrätts dom i målen Ö 3825–24 s. 2, Ö 4372–24 s. 2 samt Ö 4895–24, s. 2.

³⁰⁴ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål 4398–24, s. 7; jfr Kammarrätten i Stockholms dom i mål 6027–23, s. 8 f. Jfr även Kammarrätten i Stockholms dom i mål 2807–24 s. 8 där domstolen konstaterar att först måste det avgöras om artikel 9 och 10 GDPR var tillämpligt, innan de väger in företagets eventuella journalistiska ändamål.

Efter att ha konstaterat att artikel 10 GDPR ska tillämpas undersöker kammarrätten vad det journalistiska ändamål, som Siren uppgav att handlingarna skulle användas för, innebar och konsekvensen av en publicering av personuppgifter om lagöverträdelse i en databas som blir sökbara och tillgängliga. Kammarrätten gör då en avvägning mellan skyddsintresset som kommer till uttryck i artikel 10 GDPR och Sirens intresse att ta del av handlingarna i syfte att bedriva journalistik. I den avvägningen kommer kammarrätten fram till att enskildas skydd för personuppgifter väger tyngre. Kammarrätten beaktade särskilt då den stora spridningen som utlämnandet skulle medföra och att den kunde utgöra ett allvarligt ingrepp i enskildas privat- och yrkesliv.³⁰⁵

Liknande tågordning tillämpade Hovrätten för övre Norrland avseende företaget LexPress. Där konstaterade Hovrätten först att uppgifterna i fråga omfattades av artikel 10 GDPR och därefter att det inte var förenligt med en proportionalitetsbedömning mellan yttrandefrihet, handlingsoffentlighet och skyddet för personuppgifter att undanta Lexpress från GDPR.³⁰⁶ Hovrätten ifrågasatte dock inte att Lexpress bedriver journalistisk verksamhet, men anför att det avgörande blir om handlingarna kan lämnas ut efter en proportionalitetsbedömning, trots förbudet mot ett fullständigt register i artikel 10 GDPR. Hovrätten ansåg nämligen att ordalydelsen i artikel 10 innebär att även bolag som bedriver journalistisk verksamhet inte får föra ett fullständigt register över fällande domar i brottmål.³⁰⁷ Hovrätten anger dock inte vad för avvägningar i en proportionalitetsbedömning som ska göras, utan konstaterar istället ett förbehåll där namn, personnummer och adress inte får spridas genom Lexpress databas utgjorde en lämplig skyddsåtgärd för de registrerades rättigheter och friheter, samtidigt som LexPress intressen tillgodosågs.³⁰⁸

I Kammarrätten i Stockholms mål 2397–24 om nyhetsbyrån Vivalto anfördes att det inte framkommit att Vivalto bedrev någon egen journalistisk verksamhet, eftersom de enbart tillhandahöll nyhetsunderlag till medieföretag inom radio, tv och internet. Mot bakgrund av att ingen proportionalitetsbedömning görs mellan skyddet för personuppgifter och rätten till yttrande- och informationsfrihet när 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen undantar GDPR för företag med utgivningsbevis, var 1 kap. 7 § dataskyddslagen inte förenlig med artikel 85 GDPR. Görs en sådan avvägning mellan rättigheterna bedömde Kammarrätten att de registrerades rättigheter vägde tyngre.³⁰⁹

När Svea hovrätt bedömde att en rättegångspodd inte hade ett journalistiskt ändamål anförde den att handlingarna enbart kunde lämnas ut om det fanns

³⁰⁵ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål 4398–24, s. 8.

³⁰⁶ Se Hovrätten för övre Norrlands beslut i mål dnr 2024/85, s. 8.

³⁰⁷ Se Hovrätten för övre Norrlands beslut dnr 2024/85, s. 9.

³⁰⁸ Se Hovrätten för övre Norrlands beslut i mål dnr 2024/85, s. 9. Jfr avsnitt 5.2.4.

³⁰⁹ Se Kammarrätten i Stockholms dom i mål 2397–24, s. 7.

ett särskilt intresse av att få ut handlingarna. Vidare hänvisade hovrätten till att det i 2 kap. 18 § TF anges att myndigheter inte får efterforska syftet med en begäran att få ut allmänna handlingar, men att både 21 kap. 7 § OSL och EU-domstolens praxis förutsätter många gånger den typen av efterforskningar. Med hänvisning till EU-domstolens dom *Endemol Shine* kom hovrätten fram till att det förelåg hinder att lämna ut handlingarna då personen i fråga inte hade visat ett särskilt intresse att erhålla uppgifterna. Någon ytterligare proportionalitetsbedömning av syftet med personuppgiftsbehandlingen och det yttrande- och informationsfriheten gjordes dock inte.³¹⁰

5.4 Kommentar

I kapitel fem har jag redogjort för både Sveriges implementering och tillämpning av artikel 85 och 86 GDPR samt en ny innebörd av 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen. Det görs en hel del intressanta bedömningar av de svenska domstolarna gällande hur bestämmelserna ska tillämpas samt vad som kan omfattas av ett journalistiskt ändamål.

För det första har jag redan redovisat att det går att utröna två angreppssätt i de nationella domstolarnas bedömningar för att avgöra om man kan tillämpa GDPR på företag med utgivningsbevis. Den ena tar sikte på att man åsidosätter 1 kap. 7 § dataskyddslagen och tillämpar GDPR ändå. Den andra, inte lika vanliga, är att man gör en analys av paragrafens ordalydelse och kommer fram till att 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen inte undantar företagen med utgivningsbevis från GDPR och dataskyddslagens bestämmelser. När domstolarna har argumenterat för huruvida GDPR kan tillämpas på företag med utgivningsbevis, trots 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen har domstolarna baserat sina slutsatser på dels EU-rättens företräde dels proportionalitetsprincipen. Vad som är intressant med domstolarnas bedömningar är att de flera gånger för att avgöra om GDPR kan tillämpas på företag som omfattas av grundlagsskyddet, antingen automatiskt eller med frivilligt utgivningsbevis, är att domstolarna *tillämpar* GDPR. Artikel 10 GDPR och dess krav på hur personuppgifter om lagöverträdelse får behandlas blir ofta utslagsgivande för att komma fram till att GDPR måste tillämpas. Det är först därefter som domstolarna kommer in på en bedömning av företagets eventuella journalistiska ändamål och artikel 10 används dessutom i den bedömningen.³¹¹ Det betyder att för att avgöra huruvida GDPR kan tillämpas på företagen, har domstolarna använt sig av bestämmelser som inte hade varit tillämpliga om undantaget för journalistiska ändamål varit tillämpligt. Domstolarna anser alltså genom GDPR och proportionalitetsbedömningen att GDPR ska tillämpas, innan de gör en

³¹⁰ Jfr avsnitt 5.2.5 och Svea hovrätts beslut i målen Ö 3825–24 s. 2, Ö 4372–24 s. 2 samt Ö 4895–24, s. 2.

³¹¹ Jfr avsnitt 5.3 och hänvisning till Hovrätten för övre Norrlands beslut, dnr 2024/85, s. 8 och Kammarrätten i Stockholms dom i mål 4486–24.

bedömning av om företaget har ett journalistiskt ändamål med personuppgiftsbehandlingen och därmed är undantagna från kraven i GDPR.

För det andra kan det konstateras att även om domstolarna till slut kommer in på bedömningen av om det finns ett journalistiskt ändamål, finns det fall där domstolarna anser att en proportionalitetsbedömningen måste göras trots att de slår fast att företagen är en journalistisk verksamhet eller till vissa delar bedriver journalistik.³¹² Det ska göras en vid bedömning av begreppet journalistik, men i vissa fall ifrågasätts inte det uppgivna syftet med behandlingen medan i andra fall görs en ganska ingående granskning av verksamhetens syfte med behandlingen.³¹³

Enligt min bedömning har de svenska domstolarna förr eller senare i sin bedömning adresserat undantaget för journalistiskt ändamål i GDPR. Flera hänvisar till EU-domstolens praxis att det ska vara en bred tolkning av journalistik. Det gör att jag finner besluten om att ljudfilerna som inte lämnades ut till en rättegångspodd intressanta eftersom varken Stockholms tingsrätt eller Svea hovrätt ansåg att podden hade ett journalistiskt syfte utan ansåg att det inte framkommit något yttrande- eller informationsfrihetsintresse.³¹⁴ I lagteknisk mening gäller undantaget för journalistik även icke-grundlagsskyddade medier, men trots det förs ingen vidare argumentation kring syftet med poddens användning av personuppgifterna.

Några domstolar, bland annat Hovrätten för övre Norrland, har vidare gjort intressanta tillämpningar på databaser som de anser utgör ett ”fullständigt register”. Gränserna för vad som ska anses vara ett fullständigt register eller inte berör domstolarna inte närmare än att det inte kan anses vara ett fullständigt register om personuppgifter som namn, personnummer och adress tas bort genom ett förbehåll att uppgifterna inte får spridas vidare.³¹⁵

³¹² Se Kammarrätten i Stockholms mål 1128–23 med hänvisning till förvaltningsrätten i Stockholms bedömning. Jfr Hovrätten för övre Norrlands beslut dnr 2024/85, s. 8 f.

³¹³ Se avsnitt 5.2.1 jfr med avsnitt 5.2.2.

³¹⁴ Jfr avsnitt 5.2.5.

³¹⁵ Jfr avsnitt 5.2.3.

6 Analys - tillämpning av undantaget för journalistiska ändamål

Min utredning i kapitel två till fem har visat på de relevanta rättsliga reglerna som blir aktuella för företag som tillhandahåller databaser med sökregister. Jag har utrett rekvisiten och överväganden som görs av både EU-domstolen och de svenska domstolarna i situationer där undantaget för journalistiska ändamål blir aktuella och hur proportionalitetsprincipen spelar stor roll. Jag har dessutom redogjort för implementeringen av artikel 85 och 86 GDPR och hur svenska domstolar tillämpat artikel 85 och undantaget för journalistiska ändamål för olika verksamheter. Uppsatsens utredning har alltså visat dels hur undantaget för journalistiska ändamål blir aktuellt, dels vad som utgör ett journalistiskt ändamål.

Utredningen visar vidare att 1 kap. 7 § dataskyddslagen implementerar artikel 85 och 86 GDPR men att svensk rätt har gjort en extensiv tolkning av bestämmelserna som möjliggör långtgående undantag från GDPR:s personuppgiftsskydd. Det har länge varit praxis att kategoriskt undanta företag med utgivningsbevis från kraven i GDPR och dataskyddslagen, men numera ifrågasätts detta av både IMY och de svenska domstolarna. Istället har GDPR börjat att tillämpas direkt av domstolarna på företag som begär ut allmänna handlingar, trots företagets utgivningsbevis. Därigenom har överväganden om det finns ett journalistiskt ändamål med personuppgiftsbehandlingen blivit aktuella.

6.1 Återkommande kriterier och överväganden

Svaret på vad som utgör journalistiska ändamål enligt GDPR:s mening har fått sökas i EU-domstolens resonemang för det tidigare dataskyddsdirektivet samt i annan praxis på dataskyddets område. Detta för att EU-domstolen ännu inte har tolkat artikel 85 GDPR. Därmed blir slutsatsen att rättsläget kring innebörden av journalistiskt ändamål inte är helt klar. En uttömmande lista på kriterier för att journalistiskt ändamål ska kunna anses föreligga går inte att fastställa, men trots det finns det återkommande bedömningar som kan användas. I *LRS*-domen samt i *Endemol shine* uttalade EU-domstolen att varken artikel 85 eller artikel 86 kunde användas för en tolkning som motiverar att personuppgifterna i fallen kunde lämnas ut till var och en som begär ut sådana uppgifter. Domstolen konstaterade därutöver att det saknade betydelse för om personen som begärde ut uppgifterna var ett bolag, en enskild eller om uppgifterna lämnades ut skriftligen eller muntligen. Det ligger i linje med EU-domstolens tidigare praxis när den tolkade dataskyddsdirektivet. En generell

tillgång till personuppgifter talar alltså mot att ett yttrande- och informationsintresse föreligger.³¹⁶

Även om omständigheterna i *LRS*-domen kan tyckas vara något speciella, med tanke på den lettiska lagstiftningen för att motivera offentliggörandet av trafikförbrytare byggde på en slags *naming and shaming*-strategi, kan troligtvis svenska lagstiftare inte längre blunda för uttalandena som därefter gjordes i *Endemol shine*. Omständigheterna där var mycket mer lika situationen för svenska företag som tillhandahåller sökregister av fällande domar i brottmål. Dock blir frågan om hur uppgifter som kanske har ett mer svagt allmänintresse intressant d.v.s. som inte omfattas av artikel 10 eller kan utgöra känsliga personuppgifter enligt artikel 9 GDPR. Då ställs informationsfriheten och personuppgiftsskyddet än mer på sin spets. Uppgifter som har ett mer svagt allmänintresse har vidare av den senaste svenska utredningen från hösten 2024 ansetts förtjäna ett starkare personuppgiftsskydd med tanke på att dessa föreslås ingå i en ny delegationsbestämmelse.³¹⁷

Några kriterier har kunnat fastställas angående vad som utgör ett journalistiskt ändamål utifrån EU-domstolens tidigare praxis tillsammans med den nya praxis som tillkommit från svenska domstolar. För det första fastslogs det redan i *Satakunnan*-domen att verksamhet där publicering och spridning av offentliga uppgifter var journalistisk verksamhet om den syftade till att ”sprida information, åsikter eller idéer till allmänheten, oberoende av genom vilket medium detta sker.”³¹⁸ Vidare ska begreppet journalistik ha en bred tolkning, vilket gör att även enskilda journalister eller andra privatpersoner omfattas om publiceringen syftar till att sprida information, åsikter eller idéer. Det är dessutom tillåtet med ett vinstintresse.³¹⁹

Det tycks råda enighet kring att det numera inte finns något krav på att verksamheten ska vara ”uteslutande journalistisk” för att omfattas av undantaget, vilket är en tydlig skillnad från det tidigare dataskyddsdirektivet. Den svenska regeringen tolkade det som att yttrandefriheten ska ges ett bredare tolkningsutrymme. I den senaste svenska praxisen har domstolarna granskat olika delar av en verksamhet och vad deras primära syften är gällande om personuppgiftsbehandlingen har ett journalistiskt syfte.³²⁰

EU-domstolen satte vidare ner foten gällande sökmotorleverantörer både i *Google Spain*-fallet men även för digitala nyhetsarkiv som i *GC m.fl.* Träffar på Google innebar en särskild integritetskränkning som kunde leda till en

³¹⁶ Jfr avsnitt 3.3 och 4.1–3.

³¹⁷ Jfr avsnitt 2.1.3.

³¹⁸ Se C-73/07, *Satakunnan*, p. 61, jfr avsnitt 3.3.1.

³¹⁹ Jfr avsnitt 3.3.1.

³²⁰ Jfr avsnitt 5.2.1.

stigmatisering av den berörda personen. Det skulle dock bedömas mot bakgrund av den berörda personens offentliga roll och om träffarna kunde anses vara befogade i förhållande till allmänhetens rätt till informationen. Därav blir det relevant i praktiken med en bedömning i det enskilda fallet för att utreda personens tidigare agerande och roll i samhället. Detta är även i linje med Europadomstolens fastställda kriterier för att avgöra legitima inskränkningar av yttrandefriheten.³²¹

I de svenska domstolarnas bedömningar av journalistiska ändamål finns flera intressanta uttalanden. När domstolarna ansett att GDPR ska tillämpas trots 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen har domstolarna tillämpat 1 kap. 7 § 2 st. dataskyddslagen direkt. Bestämmelsen har kommit till mot bakgrund av artikel 85.2 GDPR. I avsaknaden av avgöranden från EU-domstolen, HD och HFD om begreppet, blir underrätternas argumentationer intressanta för att det kan indikera vad de högsta instanserna kommer beakta och göra för avvägningar. Det är dock viktigt att ha i åtanke att detta kan komma att ändras vid meddelade domar av HD och HFD eller när väl förhandsavgörandet av EU-domstolen gällande Lexbase kommer att komma.

Jag vill göra några kommentarer kring de svenska domstolarnas metod och argumentation när de ska tillämpa undantaget för journalistiska ändamål. Som jag nämnde i kapitel 5 blir den första centrala frågan för domstolarna huruvida GDPR kan vara tillämplig på företag med utgivningsbevis, mot bakgrund av ordalydelsen i 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen. I den bedömningen påpekar alla domstolar att EU-rätten kräver att en proportionalitetsbedömning ska göras i det enskilda fallet, och avvägningarna som behöver göras motiveras med stöd av GDPR:s bestämmelser. Det är först efter att ha konstaterat att GDPR ska tillämpas (med stöd av GDPR:s bestämmelser) som domstolarna kommer in på om det trots allt finns ett undantag för företagen att ändå få offentliggöra personuppgifter i sin verksamhet, nämligen undantaget för journalistiska ändamål.

Jag anser att bedömningen av om det finns ett journalistiskt ändamål är så pass central för tillämpligheten av GDPR att den bör göras tidigare. Skulle slutsatsen bli att ett företag har ett journalistiskt ändamål, ska stora delar av GDPR inte tillämpas. Till exempel blir inte artikel 10 GDPR tillämplig, trots att flera domstolar redan har tillämpat den bestämmelsen i bedömningen av om GDPR kan tillämpas. Risken med domstolarnas tillvägagångssätt blir att den journalistiska friheten istället hotas och att det trots allt blir en snedvriden balans mellan yttrande- och informationsfriheten och personuppgiftsskyddet.

³²¹ Se avsnitt 3.3.3; jfr med 3.3.2.

Om jag går vidare i bedömningen för vad som kan vara ett journalistiskt ändamål verkar det råda bred enighet bland flera domstolar, att rena bakgrunds-kontroller där rekrytering är det huvudsakliga ändamålet med personuppgifts-behandlingen, inte kan omfattas av ett journalistiskt ändamål. Om behandlingen och offentliggörandet dessutom innebära att det skapas ett fullständigt register kommer ytterligare krav enligt artikel 10 GDPR, där sådana register som huvudregel inte är tillåtna förutom under kontroll av myndighet. Om artikel 10 aktualiseras och det inte gäller ett fullständigt register kan ett företag fortfarande anses vara en journalistisk verksamhet förutsatt att behandlingen av personuppgifterna är nödvändig och proportionerlig till sitt syfte. Detta även under förutsättning att det finns ett särskilt intresse att få ut uppgifterna som är nödvändigt för personuppgiftsbehandlingen och att lämpliga skydds-åtgärder för en sådan behandling har fastställts. Utförs behandlingen av lagö-verträdelser för andra syften kommer det däremot vara svårare att nå upp till kraven för ett journalistiskt ändamål.

Vidare anser flera svenska domstolar att ett förbehåll kan vara ett uttryck för avvägningen mellan intresset av att skydda personuppgifter och tillgodose in-formationensfriheten. Frågan är om detta är tillräckliga uttryck för en proporti-onalitetsbedömning enligt EU-domstolen. Den frågan har ännu inte avgjorts. De svenska domstolarna blandar enligt min uppfattning bedömningen mellan om det finns ett journalistiskt ändamål och sedan proportionalitetsbedöm-ningen. I sina resonemang för att konstatera vikten av EU-rättens företråde samt att GDPR kan tillämpas trots 1 kap. 7 § dataskyddslagen används både proportionalitet och EU-domstolens senaste praxis för att motivera tillämp-ningen av GDPR. Däremot i förhållande till om ett företag omfattas av ett journalistiskt undantag anser jag att de avvägningarna många gånger uteblir.

Resultaten kring vad som utgör ett journalistiskt ändamål kan sammanställas i ett antal kriterier eller överväganden. Prövningen innefattar först vad som utgör ett journalistiskt ändamål för att sedan dessutom pröva om verksam-heten och behandlingen av personuppgifter är proportionerligt, i linje med hur jag anser att EU-domstolen har gått tillväga. De huvudsakliga kriterierna och överväganden som jag har funnit blir aktuella för att avgöra huruvida det finns ett journalistiskt ändamål har jag valt att sammanfatta enligt följande:

1. Sprider verksamheten information, åsikter eller idéer till allmänheten?
2. Sker det i syftet att belysa frågor av allmänintresse?
3. Är aktören journalistiskt driven och sker behandlingen som en del av eller är nära kopplad till en journalistisk verksamhet?

Inom proportionalitetsbedömningen ska därefter följande frågor beaktas:

4. Tillgodoser behandlingen ett allmänt samhällsintresse?
5. Är behandlingen nödvändig för att uppnå det angivna journalistiska ändamålet?
6. Finns det ett mindre ingripande sätt att uppnå ändamålet?
7. Innehåller informationen känsliga personuppgifter eller lagöverträdelser som innefattar brott och finns då ett särskilt intresse för behandlingen av personuppgifterna?

Journalistisk verksamhet kan som nämnt vara ett medieföretag men även enskilda journalister eller andra privatpersoner om publiceringen syftar till att sprida information, åsikter eller idéer i enlighet med punkten 1. En aktör med journalistiskt syfte får ha ett vinstintresse. Formen för publiceringen av information kan variera och behöver inte vara genom traditionella medieformer. Tvärtom kan det ske genom en blogg eller sociala medier som enligt *Buividsdomen* där publiceringen skedde på Youtube. Om tjänsten används uteslutande för bakgrundskontroller och inte för att främja offentlig diskussion om allmänintressen talar det emot att det skulle vara en journalistisk verksamhet eller att det finns ett journalistiskt ändamål. Vidare har nyhetsarkiv eller träfflistor på sökmotorleverantörer ansetts inte ha ett journalistiskt ändamål och var inte tillåtet enligt rättsfallen *Google Spain* och *GC m.fl.* Rätten till raderingen vägde tyngre än intresset av att publicera uppgifterna. I sin bedömning uttalade EU-domstolen att om de berörda personerna hade en roll i offentligheten kunde det tala för att allmänheten hade rätt att ta del av informationen. Det gav dock ingen automatisk rätt till informationsfriheten utan EU-domstolen tog också hänsyn till att uppgifterna låg långt tillbaka i tiden vilket gav den registrerade en rätt att bli borttagen från träfflistorna.

Proportionalitetsbedömningen baseras vidare på artikel 52 i EU-stadgan eftersom publiceringen av personuppgifter aktualiserar fri- och rättigheter däri. Då måste behandlingen vara nödvändig i förhållande till syftet och finns mindre ingripande metoder som tillgodoser de registrerades rättigheter ska det användas.³²² Vidare är känsliga personuppgifter och uppgifter om lagöverträdelser särskilt skyddsvärda enligt GDPR och kommer innebära särskilda bedömningar trots att det kan gälla en journalistisk verksamhet. Då måste verksamheten visa ett särskilt intresse med personuppgiftsbehandlingen.³²³

³²² Jfr avsnitt 4.1.

³²³ Jfr slutsatsen i C-136/17, *GC m.fl* i avsnitt 3.3.3 samt C-740/22, *Endemol shine* i avsnitt 4.3.

6.2 Lexbase, Mr koll och Hitta.se

Ovanstående kriterier ska jag nu applicera på företagen Lexbase, Mr koll och Hitta.se för att besvara frågeställningen om undantaget kan bli aktuellt för deras del och därmed om GDPR är tillämpliga på deras verksamheter trots att de alla innehar utgivningsbevis. Utgångspunkten är alltså att GDPR respektive dataskyddslagen är tillämpliga på dessa företag, trots 1 kap. 7 § dataskyddslagen. Om GDPR är tillämpligt, med bestämmelserna om känsliga personuppgifter och uppgifter om lagöverträdelse, måste man alltså först avgöra om det finns ett undantag i GDPR som är tillämpligt. Därmed behöver bedömningen först innefatta huruvida det finns ett journalistiskt ändamål enligt artikel 85.2 GDPR för att därefter avgöra huruvida det varit proportionerligt att inskränka rättigheterna i fråga som eventuellt kommer i kläm. Nedan kommer först en kort beskrivning av respektive företags söktjänster.

Lexbase AB är ett svenskt företag som startade 2014. Företaget ägs av Garapatica AB och ingår även i koncernstruktur med Verifiera AB. Lexbase tillhandahåller en webbplats där man kan söka efter både privatpersoner och företag som blivit fällda i brottmål eller varit part i tvistemål. Dessutom tillhandahåller de möjligheten att söka på läkare och tandläkare för att se om de har blivit ”prickade” i deras yrkesutövning. Söker en användare exempelvis på ett namn får man upp en träfflista. Genom att klicka sig vidare på personerna i träfflistan kan användarna sedan betala för att få ta del av en fullständig rapport om träffresultatet på personen med befintliga domar.³²⁴ Lexbase hävdar själva att deras syfte är att bidra till transparens och tillgängliggöra rättslig information från samtliga svenska domstolar. Databasen uppdateras varje dag med domar, beslut och dagboksblad.³²⁵

Mr koll är en söktjänst med information om privatpersoner där informationen samlas in från offentliga register. Mr koll hanterar även informationen genom att göra den mer lättförståelig. Söker en användare på ett namn får man upp information om personen i olika kategorier. Exempel på kategorier är åtal och rättsprocesser samt om personen äger fordon, bostad eller bolag. Det finns också tillhörande sammanfattningar om personen. Lexbase och Mr kolls tjänster är alltså ganska snarlika, men där Mr kolls databas sammanställer betydligt mer information om varje individ. De har dessutom behandlat varje individs personuppgifter på ett sätt som innebär att de behandlat och ordnat uppgifterna i större utsträckning än Lexbase publicering av sökresultat med domar. Dock sker ingen redaktionell bearbetning av informationen som publiceras.³²⁶

³²⁴ Se Lexbase.se (2024) tillgängligt: <<https://www.lexbase.se/fragor-och-svar>>.

³²⁵ Se Lexbase.se (2024) tillgängligt: <https://www.lexbase.se/sida/vad_ar_lexbase?s=26e485e5c67955bd514d899bc6707e8b>.

³²⁶ Se Mrkoll.se (2024) tillgängligt: <<https://mrkoll.se/om/detta-ar-mrkoll/>>.

Hitta.se beskriver sig själva som ett sökföretag för personer, platser och företag. Hitta.se skiljer sig till större del från Lexbase och Mr koll genom att exempelvis inte tillhandahålla brottmålsdomar eller känsliga personuppgifter. Tjänsten fungerar som en nummerupplysning och användare kan även söka på företag inom olika branscher.³²⁷ I samband med att den nya utredningen för grundlagsskyddet för företag som tillhandahåller söktjänster kom till har de olika söktjänsterna diskuterats flitigt i debatten. Å ena sidan finns perspektiven från journalistiska verksamheter, som nyhetsbyråer, vilka menar att söktjänster behövs för deras research. Å andra sidan finns det brottsförebyggande verksamheter som menar att söktjänsterna utnyttjas av den organiserade brottsligheten.³²⁸ Vd:n för Hitta.se, Niklas Grawé gick ut med en debattartikel gällande verksamheten och framhöll att till skillnad från Sveriges myndigheter har Hitta.se möjlighet att utan dröjsmål agera mot brottslighet och missbruk av deras tjänster. De har till exempel tjänsten adresslarm som möjliggör en varning om någon felaktigt skrivit sig på ens adress. Enligt egna uppgifter stoppar de bedrägerier genom deras nummerupplysningstjänst och samarbetar nära med polisen. Vd:n menar att det är deras utgivningsbevis och grundlagsskyddet som möjliggör funktionerna.³²⁹

6.2.1 Finns ett journalistiskt ändamål?

Både Lexbase och Mr koll publicerar domar och beslut från Sveriges samtliga domstolar. Utifrån den grunden kan de anses tillhandahålla information och genom att de vill offentliggöra sådana uppgifter kan deras syfte anses vara att sprida information till allmänheten.³³⁰ Det faller alltså inom ramen för definitionen i *Satakunnan* om ett journalistiskt syfte, även om det inte skulle klassas som traditionell nyhetsrapportering. Företagen i sig är inga traditionella medieföretag, eller drivs av en enskild oberoende journalist utan det är kommersiellt drivna företag. Eftersom journalistik ska tolkas brett och att ett vinstintresse är tillåtet går det inte att utesluta att företagen kan ha en journalistisk funktion. Varken Lexbase eller Mr koll genomför någon ”journalistisk bearbetning” av informationen och det saknas inslag av att de granskar eller analyserar information av allmänintresse eller vill bidra till en samhällsdebatt. Informationen presenteras istället som rådata.³³¹ Däremot framhävde den nya utredningen från 2024 att journalister använder sig av söktjänster till deras

³²⁷ Se Hitta.se (2024) tillgängligt:

<https://www.hitta.se/info?_gl=1*1bjjosc*_up*MQ..*_ga*NzMyMjk1NDMzLjE3MzM0NDZOTk.*_ga_JNGVTZCC37*MTczMzQ0MTM5OC4xLjAuMT-czMzQ0MTM5OC4wLjAuMA>

³²⁸ Grawé (2024-05-16) *Ogenomtänkt att förbjuda söktjänster*, tillgänglig: <<https://www.svd.se/a/RzRpqx/hitta-se-ogenomtankt-att-forbjuda-soktjanster>>.

³²⁹ Grawé (2024-05-16) *Ogenomtänkt att förbjuda söktjänster*, tillgänglig: <<https://www.svd.se/a/RzRpqx/hitta-se-ogenomtankt-att-forbjuda-soktjanster>>.

³³⁰ Jfr kriterium 1.

³³¹ Se beskrivningar av företagen i avsnitt 6.2; jfr avsnitt 3.3.3 och C-131/12, *Google Spain*, p. 86.

verksamheter.³³² Det är dock inte samma sak som företagens egna ändamål med behandlingen av uppgifter, som att tillgängliggöra domar till allmänheten.

Lexbase och till viss del Mr koll kan anses fungera som ett digitalt arkiv (jfr ett digitalt nyhetsarkiv hos en tidning), eftersom de tillhandahåller domar och beslut utifrån sökträffar. Även om det inte rör sig om traditionella medieplattformar visar dessutom det tidigare refererade fallet *GC m.fl* att även när det rörde sig om en tidnings digitala nyhetsarkiv kunde en personuppgiftsbehandling vara i strid med GDPR.³³³

Enligt min bedömning av Lexbase och Mr koll kan deras syfte anses ta sikte på att göra information om individer, och eventuella domar kopplade till individerna, sökbara. Syftet framstår alltså som kopplat till att *sprida* information om specifika individer eller händelser. Det är bland annat tillgängligheten och spridningen som ansetts vara problematisk ur ett personuppgiftsperspektiv.³³⁴ Den enkla sökbarheten kan användas som ett verktyg eller ett arkiv för användarna av tjänsten för att göra bakgrundskontroller. Rena bakgrundskontroller har dock bedömts inte ha ett journalistiskt syfte av vissa domstolar.³³⁵ Det är i och för sig inte samma sak som att skapa ett arkiv där information bevaras för en långsiktig användning. I skäl 153 till GDPR angavs särskilt att undantag bör fastställas för behandling av personuppgifter som sker för journalistiskt ändamål (m.m) vilket särskilt bör gälla bland annat vid nyhetsarkiv. Dock måste fortfarande en avvägning göras även vid digitala nyhetsarkiv mellan de aktualiserade rättigheterna där både de registrerade och personuppgiftsansvariga tillgodoses.³³⁶

Även om varken Lexbase, Mr koll eller Hitta.se anger att de tillhandahåller information för att göra bakgrundskontroller blir det en möjlighet och konsekvens av deras verksamheter. Genom tillgängligheten kan informationen användas för att göra egna bakgrundskontroller, vilket är ett problem som den nya utredningen för en eventuell ny delegationsbestämmelse lyfte fram. De betonade att sådana bakgrundskontroller görs i både offentlig och privat regi.³³⁷

Europadomstolen har vidare fastställt kriterier för när yttrandefriheten kan inskränkas, vilka enligt EU-domstolen kan användas av de nationella domstolarna för att avgöra ett journalistiskt ändamål. Jag har redan diskuterat att syftet och aktören kan tala för och emot ett journalistiskt ändamål. Vad EU-

³³² Jfr avsnitt 2.1.1.

³³³ Jfr avsnitt 3.3.3 samt avsnitt 6.2.

³³⁴ Jfr avsnitt 2.1.3.

³³⁵ Jfr avsnitt 5.1.2.

³³⁶ Se skäl 153 och avsnitt 3.1.

³³⁷ Jfr avsnitt 2.1.3 och SOU 2024:75 s. 158.

domstolen vidare tagit fasta på har varit särskilda bedömningar om den berörda personens roll i det offentliga livet. Då kan allmänhetens intresse av informationen vara mer berättigat.³³⁸ Publiceringen och behandlingen av personuppgifterna måste dock fortfarande vara proportionerlig till syftet. En publicering av integritetskänsliga uppgifter av ett företag med journalistiska ändamål kommer alltså att prövas mot bakgrund av proportionalitetsprincipen gällande om det anses vara nödvändigt med offentliggörandet. Där kan det komma att ske en distinktion mellan om uppgifterna anses ha ett allmänintresse eller inte. I förhållande till företag med söktjänster ser jag det som svårt att en sådan distinktion skulle kunna göras, eftersom företagen publicerar all information om individer, och inte bara om personer med offentliga roller. Vidare om man jämför med Europadomstolens slutsats i *Satakunnan*-domen var offentliggörandet av inkomstuppgifter över en viss inkomst inte tillåtet bara för att stilla nyfikenhet.

Formen för offentliggörandet kan också vara avgörande. Särskilt problematiskt med söktjänsterna är just att uppgifterna presenteras i ett register som också kan sammanställas och är sökbar.³³⁹ Om informationen har genomgått en journalistisk bearbetning genom att ha granskats och analyserats för att sedan presenteras som en del av ett journalistiskt arbete talar det för ett journalistiskt ändamål. Framställningsformen behöver dock inte vara i traditionella medieformer utan moderna kommunikationsformer som sociala medier eller bloggar kan omfattas.³⁴⁰ Informationen på Lexbase och Mr koll presenteras dock inte som ett resultat av ett sådant journalistiskt arbete där fakta har granskats och analyserats, utan istället genom en ren databas.

Konsekvenserna för enskilda privatpersoner att finnas i söktjänsterna blir också långtgående. Ett av de främsta argumenten som i debatten om att begränsa söktjänsternas möjlighet att offentliggöra personuppgifter har varit att stoppa den organiserade brottsligheten. Regeringen själva uttryckte att den organiserade brottsligheten är systemhotande, och finansieras i hög grad av bedrägerier och stölder. De kriminella använder enligt regeringen i stor utsträckning personuppgifter som söktjänster som Lexbase och Mr koll tillhåller på sina databaser. De kan vidare genom användningen av tjänsterna systematiskt kartlägga potentiella offer samt dess anhöriga. Allt detta gör att konsekvenserna av personuppgiftsbehandlingen blir stora för den enskilde.³⁴¹ Lexbase anger själva att de inte gör vittnen eller brottsoffer sökbara i deras tjänst och inte personer under 18 år. Vidare följer de domstolarnas beslut om

³³⁸ Jfr bland annat C-136/17, *GC m.fl* i avsnitt 3.3.3.

³³⁹ Jfr avsnitt 2.1.3.

³⁴⁰ Jfr fallet *Buivids* i avsnitt 3.1.3.

³⁴¹ Se avsnitt 1.1 och 2.1.3; jfr SOU 2024:75 s. 162 f.

sekretess. Uppgifterna förekommer dock fortfarande i de tillgängliga domarna även om uppgifterna inte är sökbara.³⁴²

Till skillnad från Lexbase tillhandahåller Mr koll information om alla personer som är 16 år och äldre.³⁴³ Mr koll har jämfört med Lexbase gjort en mer omfattande sammanställning genom de tillgängliga kategorier. Detta har av den nya svenska utredningen från hösten 2024 ansetts vara ett exempel på offentliggörande som utgör ett otillbörligt intrång i personuppgiftsskyddet.³⁴⁴

Syftet med Hitta.se är främst att koppla samman användare med kontaktuppgifter, och det går inte att utröna någon journalistisk ambition. Tjänstens syfte är dock inte att användas för bakgrundskontroller, och det finns inga brottmålsdomar eller liknande. I den bemärkelsen anser jag att Hitta.se kan anses mer teknisk och kommersiell och syftar inte till att informera eller bidra till en debatt av samhällsintresse. Utifrån Hitta.ses VD:s artikel i SvD menar VD:n att de utgör ett viktigt verktyg för både polis och banker för att stoppa den ekonomiska brottsligheten, till exempel att hindra bedrägerier.³⁴⁵ Ett brottsförebyggande syfte kan dock inte jämföras med ett journalistiskt syfte. Vidare tillhandahåller Hitta.se uppgifter som var för sig kan anses vara av ”svagt allmänintresse”.³⁴⁶ Enligt EU-domstolens praxis kan flera personuppgifter tillsammans bedömas och ge särskild identifierbar information om personen, trots att en ensam personuppgift inte identifierar personen.³⁴⁷ En kombination av uppgifter kan avslöja en individs ekonomiska situation, livsstil eller om personen tillhör en särskild grupp. Boende i ett visst område kan exempelvis ge indikationer för deras ekonomiska status eller etniska tillhörighet. Om Hitta.se kan anses tillhandahålla en storskalig insamling eller användning av uppgifter hade det alltså kunnat bedömas som känsligt, än personuppgifter som ses var för sig.³⁴⁸

6.2.2 Är behandlingen av personuppgifter proportionerlig?

Bedömningen av om ett journalistiskt ändamål för en verksamhet finns kontra om personuppgiftsbehandlingen är proportionerlig kan till viss del anses gå in i varandra. Oftast blir dock en proportionalitetsbedömning utslagsgivande gällande om en behandling av personuppgifter är tillåten enligt GDPR. Samtidigt är en inskränkning av företagets verksamhet och deras möjlighet att offentliggöra information en eventuell kränkning av deras yttrande- och informationsfrihet vilket gör att företagets rättigheter också måste tillgodoses i

³⁴² Se Lexbase (2024) tillgängligt: <<https://www.lexbase.se/fragor-och-svar>>.

³⁴³ Se Mr koll (2024) tillgängligt: <<https://mrkoll.se/om/detta-ar-mrkoll/>>.

³⁴⁴ Jfr avsnitt 2.1.3.

³⁴⁵ Jfr avsnitt 6.2.

³⁴⁶ Jfr avsnitt 2.1.2.

³⁴⁷ Se avsnitt 2.2.1.

³⁴⁸ Jfr avsnitt 2.1.3.

proportionalitetsavvägningen. Inskränkningar får som nämnts göras i enlighet med artikel 52 EU-stadgan.

Det slutgiltiga bedömningen av företagets verksamheter kommer alltså utifrån EU-domstolens etablerade praxis vara huruvida företagets verksamhet och offentliggörandet av personuppgifter är proportionerlig. EU-domstolens praxis och de svenska domstolarnas bedömningar har visat att oavsett om det finns ett journalistiskt ändamål kommer bedömningen innefatta en avvägning mellan rättigheterna. Därigenom ser domstolarna till konsekvenserna av att uppgifterna offentliggörs. Till exempel om det gäller uppgifter om lagöverträdelse beaktas att spridningen av sådana uppgifter kan leda till en stigmatisering av den enskilda personen. Om uppgifterna härstammar från längre tillbaka i tiden kommer det också tala för att ett offentliggörande inte är proportionerligt. Informationsfriheten kan dock väga tyngre om det gäller offentliga personer eller om uppgifterna bidrar till en debatt av allmänt intresse.³⁴⁹

Företagen i fråga behandlar personuppgifter, däribland uppgifter om lagöverträdelse och känsliga personuppgifter (Lexbase och Mr koll) avseende samtliga individer i Sverige som till exempel förekommer i domar. Mr koll och Hitta.se behandlar därutöver personuppgifter i till viss del större omfattning eftersom en sökning på adress eller namn kommer ge resultat även om personen inte förekommer i domar. Det görs inga avvägningar av företagen innan publicering av personuppgifter och de tillämpar deras egna regler, inte GDPR:s principer eller krav, avseende till exempel gallring av uppgifter.³⁵⁰ En alltför generell behandling avseende samtliga individer har EU-domstolen ansett vara särskilt problematisk och något som talar för att skyddet av personuppgifter kommer att väga tyngre.³⁵¹ Även om Hitta.se som nämnt inte behandlar uppgifter om lagöverträdelse eller känsliga personuppgifter, talar deras systematiska och generella behandling av personuppgifter för att sådan behandling inte är proportionerlig.

6.3 Slutsatser

Enligt min bedömning av kriterier och återkommande övervägningar som gjorts av EU-domstolen och de svenska domstolarna kan man bedöma huruvida Lexbase, Mr koll och Hitta.se:s verksamheter omfattas av ett journalistiskt ändamål och huruvida personuppgiftsbehandlingen är proportionerlig. Det går att argumentera för att företagen kan ha ett visst journalistiskt ändamål med tanke på att de offentliggör information till allmänheten som

³⁴⁹ Jfr ovan avsnitt 3.3.3.

³⁵⁰ Jfr avsnitt 6.2 och Hitta.se, tillgängligt: <[³⁵¹ Jfr ovan avsnitt 4.1.](https://www.hitta.se/din-integritet?_gl=1*c1335v*_up*MQ..*_ga*MTc2OTIzNjM0NS4xNzM1MzIwM-DYz*_ga_JNGVTZCC37*MTczNTMyMDA2Mi4xLjAuMTczNT-MyMDA2Mi4wLjAuMA.>.>></p></div><div data-bbox=)

allmänheten har ett intresse att ta del av. Vidare används många söktjänster av journalister i sin granskande verksamhet som annars hade fått sammanställa allmänna handlingar i egen regi. Därmed finns ett journalistiskt intresse av söktjänsternas verksamheter. Samtidigt bedömer jag att Hitta.se har det svårare i att argumentera för ett journalistiskt syfte utifrån deras syfte att koppla samman telefonnummer till individer i en nummerupplysningstjänst. Även om företaget själva menar att de kan vara ett verktyg i den brottsförebyggande verksamheten är det inte samma sak som ett journalistiskt ändamål.

Personuppgiftsskyddet inom EU-rätten är dock starkt och trots företagets yttrande- och informationsfrihet kommer en verksamhet som innebär att kategoriskt offentliggöra av personuppgifter inte kunna omfattas av undantaget i GDPR. Därmed blir GDPR, inklusive artikel 9 och 10 tillämpliga på all deras personuppgiftsbehandling. Det blir även principerna i artikel 5 som kravet på uppgiftsminimering, d.v.s. att behandlingen av personuppgifter inte får gå utöver vad som är nödvändigt för ändamålet med behandlingen.

Med tanke att företagets verksamheter ifråga innebär ett generellt offentliggörande av personuppgifter utan föregående bedömning, där uppgifterna dessutom är sammanställda och sökbara, är offentliggörandet inte proportionerligt. Vidare bör det inte vara proportionerligt utifrån det eftersträlvade syftet med personuppgiftsbehandlingen, d.v.s. att tillgodose allmänhetens tillgång till uppgifterna, när offentliggörandet utgör en systematisk och generell behandling av uppgifter som ses som särskilt kränkande för individerna i fråga.

Sammanfattningsvis kommer företagen inte, även om visst journalistiskt syfte finns, kunna undgå en proportionalitetsbedömning. Där tycks EU-domstolen anse att offentliggörandet av personuppgifter endast får ske om det är nödvändigt för att tillgodose ett allmänintresse eller om det finns ett annat särskilt intresse för uppgifter. Kraven för ett allmänintresse är hårda och till och med tidningars nyhetsarkiv med söktjänster bedömdes inte ha ett journalistiskt ändamål. Dessutom, genom att de minst ingripande åtgärderna för de registrerades rättigheter ska väljas, kan krav på fastställande av lämpliga skyddsåtgärder för de registrerades personuppgifter införas för att eventuellt tillgodose de aktuella rättigheterna. För söktjänsterna kan uppgifter som begärs ut sekretessmarkeras innan utlämnandet och förenas med förbehåll om att behandlingen av personuppgifter måste vara förenligt med GDPR.

7 Avslutande diskussion

Utredningen har visat att frågan om vad som utgör ett journalistiskt ändamål är svårdefinierad med många olika avvägningar. Praxis från EU-domstolen och de svenska domstolarna innebär att en proportionalitetsbedömning måste göras, även på företag med utgivningsbevis och för journalistiska verksamheter. Ett journalistiskt ändamål kommer inte innebära en automatisk rätt att tillgängliggöra all sorts information med personuppgifter. Den svenska implementeringen av artikel 85 och 86 GDPR genom 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen tillåter inte en proportionalitetsbedömning som tillgodoser registrerades rättigheter när YGL blir tillämplig. Trots det anser de svenska underrätterna nu att en proportionalitetsbedömning ska göras. Jag ifrågasätter dock tillvägagångssättet de svenska domstolarna tar i sina bedömningar. En intresseavvägning mellan yttrande- och informationsfriheten som journalistiska verksamheter åtnjuter bör göras och vävas in tidigare samt bedömas självständigt utifrån artikel 85 GDPR.

Vidare möjliggör GDPR nationella skillnader i behandlingen av personuppgifter på yttrandefrihetens område. Därmed finns risk för olika bedömningar av nationella domstolar och myndigheter kring vad som omfattas av ett journalistiskt ändamål. Frågorna som uppstår gällande EU-rättens företräde och skyddet för personuppgifter vid offentliggörande i databaser har inte kunnat lösas i tidigare lagstiftningsarbete, då de motstående intressena ställs på sin spets: å ena sidan bibehålla ett starkt skydd för journalistiskt arbete, å andra sidan skydda individers personliga integritet. Det är dock tydligt att skyddet för den personliga integriteten synliggörs annorlunda jämfört med förr utifrån de tekniska möjligheter som nu finns. Konsekvenserna blir större i de enskilda fallen. Därmed krävs en domstolsprövning för att kunna göra mer individuella bedömningar så att rättighetsskyddet för enskilda inte förbises. Situationen är vidare svår att generalisera i lagstiftning så att ett skydd kan tillgodose alla rättighetsaspekter utan att närmare avvägningar tillåts. I enskilda fall vid en proportionalitetsbedömning av företag som publicerar personuppgifter i sökbara register, är det svårt att se ett journalistiskt syfte som kan stå över den personliga integriteten om det är företagets monetära intressen av att offentliggöra personuppgifter som är på andra sidan vågskålen.

Vidare visar min utredning att svaret på huruvida om skyddet för personuppgifter eller yttrandefriheten ska få genomslag beror på lagstiftarens syfte och infallsvinklar. Yttrandefrihetskommittéerna betonade den nationella identiteten och värdesatte TF- och YGL-systematiken högt. Integritetsskyddskommittéerna och när syftet med utredningen har varit att stärka den personliga integriteten ifrågasatte istället den svenska förenligheten med EU-rätten och menade att skyddet för den personliga integriteten är eftersatt i Sverige

jämfört med i Europarätten. I ett EU-rättsligt perspektiv ser det ut som att Sverige inte följer EU-rätten när Sverige automatiskt undantar företag med utgivningsbevis kraven på personuppgiftsskydd. Ur ett svenskt konstitutionellt perspektiv ska Sveriges konstitutionella särdrag och nationella identitet få större utrymme. Det är olika synsätt, men i relationen mellan grundlagarna och skydd för den personliga integriteten blir diskrepansen däremellan tydlig och problematisk. Ytterst kommer grundläggande fri- och rättigheter i kläm på båda sidorna, d.v.s. både för företag som vill offentliggöra information, och för de vars personuppgifter finns registrerade.

Utredningen från hösten 2024 med förslag på ny delegationsbestämmelse betonar att en särskild risk oavsett hur delegationsbestämmelsen utformas är att rättstillämparen får mer utrymme att göra egna bedömningar. Det har varit ett svenskt intresse att inte möjliggöra en sådan bedömningsmarginal i för stor utsträckning, med syftet att motarbeta godtyckliga bedömningar och ge mer förutsebarhet för själva utövarna av yttrandefriheten. Den praktiska effekten av att EU-rätten får större genomslag blir dock att domstolarna gör bedömningar i det enskilda fallet. Så har det blivit med nya praxisutvecklingen i Sverige med att numera i regel inte lämna ut handlingar till företag med söktjänster, alternativt med förbehåll. En sådan bedömning kan vidare anses vara ett uttryckligt krav enligt EU-rätten. Precis som de flesta nationella domstolarna anger framgår det tydligt i 1 kap. 7 § 1 st. dataskyddslagen att GDPR inte ska tillämpas vid konflikt med TF och YGL. Trots det gör samtliga domstolar bedömningen att GDPR ska tillämpas och bortser från bestämmelsen.

Till sist menar jag att i det svenska lagstiftningsarbetet och i efterföljande tillämpning har det gjorts en extensiv tolkning av artikel 85 och särskilt 86 GDPR. GDPR har bland annat som mål att minska de skillnader som uppkom vid medlemsstaternas genomförande av dataskyddsdirektivet. Samtidigt kan artikel 85 och 86 och den svenska implementeringen innebära att motsatsen sker eftersom GDPR ger ett utrymme för olika införlivanderegler. Det är dock svårt att se hur ett generellt undantag för företag med utgivningsbevis från GDPR:s krav ska kunna motiveras, utan att en bedömning av verksamheten och dess syfte ska få ske.

Sammantaget pekar det på att ett kategoriskt offentliggörande av personuppgifter, utan journalistisk bearbetning, som också är sökbara, inte är tillåtet oavsett om det finns ett undantag för journalistiska ändamål eller inte. Därmed kan företag som Lexbase, Mr koll och Hitta.se inte undgå GDPR:s krav på personuppgiftsbehandling, vilket kommer det innebära framtida krav på verksamhetsförändringar för företag med sökregister på deras databaser för att garantera individens rättigheter. I skrivande stund väntas också avgöranden från HD i närliggande framtid, där det kommer bli intressant att se vilken väg som HD väljer gällande om GDPR kan tillämpas på företag med

utgivningsbevis och om undantaget för journalistiska ändamål blir aktuellt. Lite längre fram i tiden väntas också EU-domstolens förhandsavgörande om Lexbase och förhoppningsvis blir inte HD:s slutsatser i dess avgörande allt för olika hur EU-domstolen ser på 1 kap. 7 § dataskyddslagen och dess relation till artikel 85 och 86 GDPR i *Lexbase*-målet. Med tanke på de många lagstiftningsturer som nu har skett på området, ser jag fram emot kommande domar. Förhoppningsvis innebär det en lösning där båda rättighetsaspekter mellan skyddet för personuppgifter och yttrande- och informationsfriheten beaktas för en mer förutsebar tillämpning av bestämmelserna.

Källförteckning

Offentligt tryck

Propositioner

Prop. 1997/98:44 Personuppgiftslag.

Prop. 2001/02:74 Yttrandefrihetsgrundlag och internet.

Prop. 2009/10:60 En reformerad grundlag.

Prop. 2017/18:49 Ändrade mediegrundlagar.

Prop. 2017/18:105 Ny dataskyddslag.

Prop. 2021/22:59 Ett ändamålsenligt skydd för tryck- och yttrandefriheten.

Utredningsbetänkanden

SOU 2012:55 En översyn av tryck- och yttrandefriheten.

SOU 2016:41 Hur står det till med den personliga integriteten?

SOU 2016:58 Ändrade mediegrundlagar.

SOU 2017:39 Ny dataskyddslag. Kompletterande bestämmelser till EU:s dataskyddsförordning.

SOU 2024:75 Personuppgifter och mediegrundlagarna.

Kommittédirektiv

Dir. 2008:42 Tilläggsdirektiv till Tryck- och yttrandefrihetsberedningen (JU 2003:04).

Dir. 2014:65 Den personliga integriteten.

Dir. 2023:145 Ett förstärkt skydd för personuppgifter på tryck- och yttrandefrihetsområdet.

Betänkanden

Bet. KU 1997/98:18 Personuppgiftslag.

Bet. KU 2001/02:21 Yttrandefrihetsgrundlagarna och internet, m.m.

Departementsserier och promemorior

DS 2017:57 Följdändringar till ändrade Mediegrundlagar.

Remissyttranden

Remissyttrande 30 om SOU 2017:30 Ny dataskyddslag, 2017-09-01, diariernr. 1210–2017.

Rättsliga ställningstaganden

Integritetsskyddsmyndigheten (IMYRS) 2024:1.

Integritetsskyddsmyndigheten (IMYRS) 2022:2.

Litteratur

Abrahamsson, Olle; Jermsten, Henrik, 'Myter och missförstånd om TF och YGL i ett EU-rättsligt perspektiv – replik', *Svensk juristtidning* 2015 s. 8–10.

Abrahamsson, Olle; Jermsten, Henrik, 'Om behovet av en ny tryck- och yttrandefrihetsrättslig regleringsmodell', *Svensk juristtidning* 2014 s. 201–216.

Axberger, Hans-Gunnar (2023) *Yttrandefrihetsgrundlagarna*, Norstedts Juridik, Stockholm.

Axberger, Yttrandefrihetsgrundlagen (1991:1469), 1 kap. 20 §, Karnov, (JUNO).

Brinnen, Martin (2023) 'En omöjlig ekvation? Konflikten mellan dataskydd och det särskilda grundlagsskyddet för yttrandefriheten i TF och YGL' i Westman, Daniel; Brinnen, Martin; Magnusson Sjöberg, Cecilia m.fl (red.) *Dataskyddet 50 år – Historia, aktuella problem och framtid*.

Brinnen, Martin (2024) 'Utgivningsbevisen och de svenska mediegrundlagarna utmanas', *Svensk juristtidning* 2024 s. 287–305.

Brinnen, Martin, *EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning)*, Lexino, 1 juni 2022 (JUNO).

Costa-Cabral, Francisco; Lynskey, Orla (2017) 'Family ties: the intersection between data protection and competition in EU Law', *Common Market Law Review*, Volume 54:1, s. 11–50.

Herlin-Karnell, Ester (2020) 'Reflection note: EU data protection rules and the lack of compliance in Sweden', *Nordic Journal of European Law*, Volume 3:2, s. 95–103.

Herlin-Karnell, Ester (2021) 'EU Data protection and the Principle of Proportionality', *Nordic Journal of European Law*, Volume 4:2, s. 66–74.

Herlin-Karnell, Ester; Guldbrandzén, Walter, (2022) 'Tvivelaktig svensk rättstillämpning av EU:s dataskyddsregler', *Svensk juristtidning* 2022 s. 759–772.

Hettne, Jörgen; Otken Eriksson, Ida (2011) 'EU:s rättskällor' i: Hettne, Jörgen; Otken Eriksson, Ida (red.) *EU-rättslig metod: teori och genomslag i svensk rättstillämpning*, 2 uppl., Stockholm, Norstedts juridik, s. 39–132.

Hettne, Jörgen; Reichel, Jane (2012) *Att göra rätt och i tid – Behövs nya metoder för att genomföra EU-rätt i Sverige?*, i SIEPS 2012:4, Stockholm.

Hjertstedt, Mattias (2019) 'Beskrivningar av rättsdogmatisk metod: om innehållet i metodavsnitt vid användning av ett rättsdogmatiskt tillvägagångssätt' i Mannelqvist, Ruth; Ingmanson, Staffan; Ulander-Wänman, Carin (red.) *Festskrift till Örjan Edström*, Umeå, Juridiska institutionen, Umeå Universitet, s. 165–173.

Kleineman, Jan (2018) 'Rättsdogmatisk metod', i Nääv, Maria och Zamboni, Maoro (red.), *Juridisk metodlära*. 2 uppl., Lund 2018 s. 21–46.

Lebeck, Carl (2024) 'EU-rättens dataskydd, offentlighetsprincipen och principerna för statskicket: något om Kammarrätten i Stockholms dom i mål 6027–2023', *Förvaltningsrättslig tidskrift* 2024:3, s. 395–404.

Paju, Jaan (2023) 'Digitala personlighetstjänster – något om skyddet för personuppgifter utifrån ett konstitutionellt perspektiv', *Förvaltningsrättslig tidskrift* 2023:3 s. 437–455.

Reichel, Jane (2022) 'EU-domstolens dom C-439/19 B EU:C:2021:1054 (stora avdelningen): Utrymmet att behandla personuppgifter om lagöverträdelser i allmänna handlingar som hålls tillgängliga för allmänheten', *Förvaltningsrättslig tidskrift* 2022:1 s. 117–130.

Sandgren, Claes (2005) 'Är rättsdogmatiken dogmatisk?', *Tidsskrift for rettsvitenskap*, vol. 118 nr 4–5, s. 648–656.

Sandgren, Claes (2021) *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: Ämne, material, metod och argumentat*, Nordstedts juridik.

Sandvik, Karl, Offentlighets- och sekretesslag (2009:400), Lexino, senast genomgången 2024-07-30 (JUNO).

Schmauch, Magnus, 'Tryck- och yttrandefrihetsgrundlagarna och EU-rätten — en kommentar till en kommentar', *Svensk juristtidning* 2014 s. 520–531.

Stoltz, Hajo Michael, 'Den nya dataskyddsförordningen – några anmärkningar', *Svensk juristtidning* 2018 s. 240–264.

Törngren, David, *EUROPAPARLAMENTETS OCH RÅDETS FÖRORDNING (EU) 2016/679 av den 27 april 2016 om skydd för fysiska personer med avseende på behandling av personuppgifter och om det fria flödet av sådana uppgifter och om upphävande av direktiv 95/46/EG (allmän dataskyddsförordning)*, Lexino, 1 juni 2022 (JUNO).

Törngren, David, 'Integritetsskydd i nya perspektiv' i Skarhed, Anna; Hirschfeldt, Johan; m.fl (red.) *Festskrift till Hans-Gunnar Axberger – Ord och rätt*, Eddy, Visby 2020.

Åhman, Karin (2016) '2 kap. RF, Europakonventionen och EU:s stadga om grundläggande rättigheter — en jämförelse', i Strömberg, Stefan; Kugelberg, Charlotte; Asp, Petter; Eka, Anders; Flodgren, Boel och Mellqvist, Mikael (red.) *Festskriften Svensk juristtidning 100 år*, Iustus, Uppsala.

Öman, Sören, *Dataskyddsförordningen (GDPR) m.m. – En kommentar*, 27 september 2023, Nordstedts juridik, JUNO.

Övriga källor

Grawé (2024-05-16) *Ogenomtänkt att förbjuda söktjänster*, Svenska Dagbladet, tillgängligt: <https://www.svd.se/a/RzRpqx/hitta-se-ogenomtänkt-att-förbjuda-söktjänster> (besökt: 2024-12-04).

Herlin-Karnell (2023-07-11) *Ytterligheter i svensk rättstillämpning – från koranbränning till Mr Koll*, Dagens Juridik, tillgängligt: <https://www.dagensjuridik.se/debatt/ytterligheter-i-svensk-rattstillampning-fran-koranbranning-till-mr-koll/> (besökt 2024-11-10).

Hitta.se, "Får hitta.se publicera personuppgifter", tillgängligt: <https://hitta.zendesk.com/hc/sv/articles/20836231202322-GDPR-F%C3%A5r-Hitta-se-publicera-personuppgifter> (besökt 2024-09-25).

Hitta.se (senast uppdaterad 2024-09-16) "Din integritet hos hitta.se", tillgängligt: https://www.hitta.se/din-integritet?_gl=1*c1335v*_up*MQ..*_ga*MTc2OTIzNjM0NS4xNzM1MzIwM-DYz*_ga_JNGVTZCC37*MTczNTMyMDA2Mi4xLjAuMTczNT-MyMDA2Mi4wLjAuMA (besökt 2024-12-27).

Hitta.se (2024) "Om hitta.se", tillgängligt: https://www.hitta.se/info?_gl=1*1bijosc*_up*MQ..*_ga*NzMyMjk1NDMzLjE3MzM0NDZOTk.*_ga_JNGVTZCC37*MTczMzQ0MTM5OC4xLjAuMTczMzQ0MTM5OC4wLjAuMA (besökt 2024-12-05).

Farra-Lee, Lydia (2023-06-22) *Kammarrätten fastställer Verifiera-domen – får inte sälja uppgifter om psykisk hälsa*, SVT-nyheter, tillgänglig: <https://www.svt.se/kultur/kammarratten-faststaller-verifiera-domen-far-inte-salja-uppgifter-om-psykisk-halsa> (besökt 2024-12-01).

Farran Lee, Lydia (senast uppdaterad 2024-05-14) *Mrkoll-målet ställs in: "En bisarr situation"*, SVT-nyheter, tillgängligt: <https://www.svt.se/kultur/mrkoll-malet-stalls-in> (besökt 2024-10-18).

Lexbase.se, "Ansvarig utgivare", tillgängligt: https://www.lexbase.se/sida/ansvarig_utgivare?type=ansvarig_utgivare&s=9fbbf4f89c592200b5a4a5c6c72f9dc1 (besökt 2024-09-25).

Lexbase (2024) "Frågor och svar", tillgängligt: <https://www.lexbase.se/frgor-och-svar> (besökt 2024-12-28).

Lindberg, Hans; Lindestam, Åsa; Eriksson, Eva; m.fl. (2024-05-13) *Stoppa utnyttjandet av personuppgifter*; Svenska Dagbladet, tillgängligt: <https://www.svd.se/a/LMAWgx/organisationer-stoppa-utnyttjandet-av-personuppgifter>.

Mrkoll.se, "Detta är Mrkoll", tillgängligt <https://mrkoll.se/om/detta-ar-mrkoll/>, besökt 2024-12-05.

Schultz, Mårten (2019-11-18) *Juridisk hake bakom debatten om Rättegångspodden*, Svenska Dagbladet, tillgängligt: <https://www.svd.se/a/AdBOXM/juridisk-hake-bakom-debatten-om-rattegangspodden>, (besökt: 2024-12-05).

Rättsfallsförteckning och beslut

EU-domstolen

C-345/17, *Proceedings brought by Sergejs Buivids*, EU:C:2019:122 (Cit. C-345/17, *Buivids*).

C-293/12 och C-594/12, *Digital Rights Ireland Ltd mot Minister for Communications, Marine and Natural Resources m.fl. och Kärntner Landesregierung m.fl.*, EU:C:2014:238, (cit. C-293/12 och C-594/12, *Digital rights*).

C-740/22, *Endemol Shine Finland OY*, EU:C:2024:216, (cit. C-740/22, *Endemol Shine*).

C-136/17, *GC m.fl. mot Commission nationale de l'informatique et des libertés (CNIL)*, EU:C:2019:773, (cit. C-136/17, *GC m.fl.*).

C-131/12, *Google Spain SL och Google Inc. mot Agencia Española de Protección de Datos (AEPD) och Mario Costeja González*, EU:C:2014:317 (cit. C-131/12, *Google Spain*).

C-439/19, *Latvija Republica Saeima*, EU:C:2021:504 (Cit. C-439/19 *LRS*).

C-101/01, *Brottmål mot Lindqvist*, EU:C:2003:596 (cit. C-101/01 *Lindqvist*).

C-399/11, *Stefano Melloni mot Ministerio Fiscal*, EU:C:2013:107 (cit. C-399/11, *Melloni*).

C-73/07, *Tietosuojavaltuutettu mot Satakunnan Markkinapörssi Oy och Satamedia Oy*, EU:C:2008:727. (cit. C-73/07, *Satakunnan*).

C-362/14, *Maximillian Schrems mot Data Protection Commissioner*, EU:C:2015:650 (cit. C-362/14, *Schrems I*).

C-311/18, *Data Protection Commissioner mot Facebook Ireland Limited och Maximillian Schrems*, EU:C:2020:559 (cit. C-311/18, *Schrems II*).

C-92/09 och C-93/09, *Volker und Markus Schecke GbR (C-92/09) och Hartmut Eifert (C-93/09) mot Land Hessen*, EU:C2010:662 (cit. C-92/09 och C-93/09, *Schecke*).

C-14/83, *Sabine von Colson och Elisabeth Kamann mot Land Nordrhein-Westfalen*, EU:C:1984:153, (cit. C-14/83, *von Colson och Kamann*).

C-62/26, *NV Algemene Transport- en Expeditie Onderneming van Gend & Loos v Netherlands Inland Revenue Administration*, EU:C:1963:1 (cit. C-62/26, *Van Gend & Loos*).

EU-domstolens pågående mål:

C-199/24 *Garrapatica* (Lexbase-målet).

EG-domstolen

Mål 6/64, *Flaminio Costa mot E.N.E.L*, dom den 15 juli 1964.

Europadomstolen

Axel Springer AG v. Tyskland, nr 39954/08, dom den 7 februari 2012.

Hurbain v. Belgium, no. 57292/16, dom den 4 juli 2023.

L.B v. Hungary, no. 36345/16, dom den 9 mars 2023.

Satakunnan Markkinapörssi Oy och Satamedia Oy mot Finland, [GC] no. 931/13, dom den 27 juni 2017.

Von Hannover v. Tyskland, nr 59320/00, dom den 24 juni 2004.

Högsta förvaltningsdomstolen

HFD 2024 ref 43.

Högsta domstolen

NJA 2023 s. 211 (*Trisskrapningarna*)

NJA 2014 s. 79

NJA 2022 s. 965 (*Investeringsavtalet*)

Högsta domstolens PT-beslut och pågående mål Ä 3169–24.

Högsta domstolens PT-beslut och pågående mål Ä 3186–24.

Högsta domstolens beslut den 21 mars 2023 i mål Ö 3743–22.

Underrätter

Svea hovrätts dom i målen Ö 3825–24; Ö 4372–24; Ö 4895–24.

Hovrätten för övre Norrlands beslut i dnr 2024/83.

Hovrätten för övre Norrlands beslut, dnr 2024/85.

Hovrätten för övre Norrlands beslut, dnr 2024/91.

Hovrätten över Skåne och Blekinges dom i mål 2648–24.

Kammarrätten i Stockholms dom i mål 2825–20.

Kammarrätten i Stockholms dom i mål 6027–23.

Kammarrätten i Stockholms dom i mål nr 1128–23.

Kammarrätten i Stockholms dom i mål 2807–24.

Kammarrätten i Stockholms dom i mål 2397–24.

Kammarrätten i Stockholms dom i mål 4398–24.

Kammarrätten i Stockholms dom i mål 4486–24.

Förvaltningsrätten i Stockholms dom i mål nr 19538–23.

Malmö tingsrätts beslut med dnr 2024-56-4.

Stockholms tingsrätts beslut TSM 2024/0186 doss 54.

Stockholms tingsrätt dom den 2 mars 2022 i mål T 698–20.

Umeå tingsrätts beslut TUM 2024/181.

Umeå tingsrätts beslut TUM 2024/173–14.

Umeå tingsrätts beslut 2024/195.

Attunda tingsrätts beslut den 1 mars 2024 i mål nr T 3743–23.